

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
08 липня 2015 року №152-Н
Форма № П-4.04

***ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»***

Навчально-науковий інститут харчових технологій, готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу
Форма навчання денна

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту
Завідувач кафедри Г. П. Склад
(підпис, ініціали та прізвище)
«__» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «Розвиток культурно-пізнавального туризму у Київській області:
стан та перспективи»**

*зі спеціальності 242 «Туризм»
освітня програма «Туризм» ступеня бакалавра*

Виконавець роботи Силенко Ілона Сергіївна
(прізвище, ім. 'я, по батькові)

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., Тараненко Олександр Олексійович
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім. 'я, по батькові)

(підпис, дата)

Полтава – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ І КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	6
1.1 Організація туристичної діяльності на Київщині	6
1.2 Організаційні закони та нормативно-правова база розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні та Київській області	19
1.3 Історико-культурна спадщина регіону як ресурсна база розвитку культурно-пізнавального туризму.....	31
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	41
2.1 Роль музейних закладів регіону в забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності та історично-культурного туризму	41
2.2 Ареали та кластери розвитку культурно-пізнавального туризму Київської області.....	52
2.3 Перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму Київщини	61
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	72
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Розвиток туризму відіграє велику роль у загальному розвитку економіки як окремого регіону, так й країни в цілому. Останніми роками туризм почав відігравати велику роль у регіональному розвитку Київської області, що зазначено в Стратегії розвитку Київської області на 2021-2027 роки, у якій як одну зі стратегічних цілей визначено: «Розвиток культурного і духовного середовища, збереження і популяризація культурної спадщини» [59]. Таким чином, культурно-пізнавальний туризм не лише набуває все більшої популярності, а й визначений як один із пріоритетних напрямів розвитку економіки регіону.

Для Київської області характерні чіткі тенденції: стрімкий розвиток вітчизняної туристичної галузі та створення майже в кожному районі яскравих, економічно вигідних та конкурентоспроможних культурно-пізнавальних турів, екскурсій, туристичних комплексних послуг, активного та здорового відпочинку, змістовного дозвілля.

Актуальність дослідження зумовлена недостатнім висвітленням питання культурно-пізнавального туризму в науковій літературі, хоча популярність цього виду туризму в Україні, загалом, та на Київщині зокрема, останнім часом стрімко зростає та необхідністю пошуку сучасних ефективних шляхів активізації використання потенціалу рекреаційно-туристичних об'єктів у культурно-пізнавальному туризмі. У зв'язку з цим значення досліджень з метою підвищення ефективності розвитку культурно-пізнавального туризму Київської області обумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

Теоретичні підходи до регіональних особливостей розвитку туризму розглядають у своїх працях Брича В.Я. [16], Величко В.В. [22], Герасименко В.Г. [51], Кляп М.П. [10], Любіцевої О.О. [39], Мальська М.П. [44], Поливач К.А. [54], Скляра Г.П. [57] Шкарупи В.Г. [57] та ін.

Нормативно-правова база розвитку культурно-пізнавального туризму в

Україні представлена в роботах Горецької Ф. [25], Гостюка В. [26], Дьордяка О. [32], Жук І. [33], Козловського Є. [40], Любонько Т. [45], Семенова М. [59] та ін.

Особливостям туристичної інфраструктури Київщини присвячені наукові праці сучасних науковців, таких як Бутка М. [17], Василюк О. [18], Воловик Л. [22], Кошель А. [41], Пилипів В. [53], Полтавець А. [55], Турло Н. та ін.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процеси розвитку культурно-пізнавального туризму та туристичної індустрії Київської області.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти розвитку культурно-пізнавального туризму та туристичної індустрії Київської області.

Метою даної роботи є визначення специфічних історико-культурних регіонів, пам'яток матеріальної і духовної культури, що виступають мотиваційним чинником для розвитку культурно-пізнавального туризму Київської області.

Для досягнення визначеної мети, необхідно вирішити наступні завдання:

- визначити рівень організації туристичної діяльності у Київській області;
- ознайомитися з організаційними законами та нормативно-правовою базою розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні та Київській області;
- дослідити історико-культурну спадщину регіону як ресурсну базу розвитку культурно-пізнавального туризму;
- визначити роль музейних закладів регіону в забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності та історично-культурного туризму;
- охарактеризувати існуючі ареали та кластери розвитку культурно-пізнавального туризму Київської області;
- запропонувати перспективні шляхи розвитку культурно-пізнавального туризму Київщини.

У ході дослідження використовувалися наступні методи: метод систематизації наукової літератури і теоретичний аналіз – для визначення стану і теоретичного обґрунтування перспектив розвитку культурно-пізнавального туризму регіону; метод теоретичного узагальнення, систематизація та

класифікація – для здійснення теоретико-методичних узагальнень та формулювання висновків; статистичного аналізу – для дослідження кількісних туристичних показників; порівняльний аналіз та синтез – для дослідження рівня організації туристичної діяльності та інфраструктури туризму в Київській області; графічний – для візуального відображення статистичного матеріалу та схематичного подання теоретичного матеріалу; метод прогнозування – для здійснення припущень щодо ефективності запропонованих шляхів підвищення рівня розвитку культурно-пізнавального туризму регіону та інші.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці українських і закордонних фахівців в галузі туризму, законодавчі та нормативні документи щодо розвитку культурно-пізнавального туризму, офіційні статистичні дані, дані веб сайтів державної адміністрації Київської області та м. Києва, спеціалізовані статистичні дані, інтернет-ресурси.

Практичне значення результатів, які одержані в результаті виконання кваліфікаційної роботи, полягають у можливості використання їх у сфері культурно-пізнавального туризму Київської області. Запропоновані у роботі практичні перспективні шляхи можуть бути використані для підвищення рівня розвитку культурно-пізнавального туризму досліджуваного регіону.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків та пропозицій, переліку використаних інформаційних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 74 сторінки (без інформаційних джерел та додатків) та вміщує 11 таблиць, 14 рисунків і 6 додатків. Перелік використаних інформаційних джерел включає 70 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО
ТУРИЗМУ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

1.1. Організація туристичної діяльності на Київщині

Ринок туристичних послуг вважається досить гнучким, оскільки швидко реагує як на зміну туристичного попиту та пропозиції, так само гостро реагує і на зміни зовнішнього середовища (політичні, економічні, соціальні фактори). На сьогоднішній день сфера туризму стала невід'ємною частиною життя та діяльності людей. Основною ознакою розвитку туристичної діяльності є можливість впливати на розвиток економіки регіону, області, країни.

Мережа суб'єктів туристичної діяльності у Київській області як і загалом в Україні представлена туроператорами, турагентами та суб'єктами, що здійснюють екскурсійну діяльність.

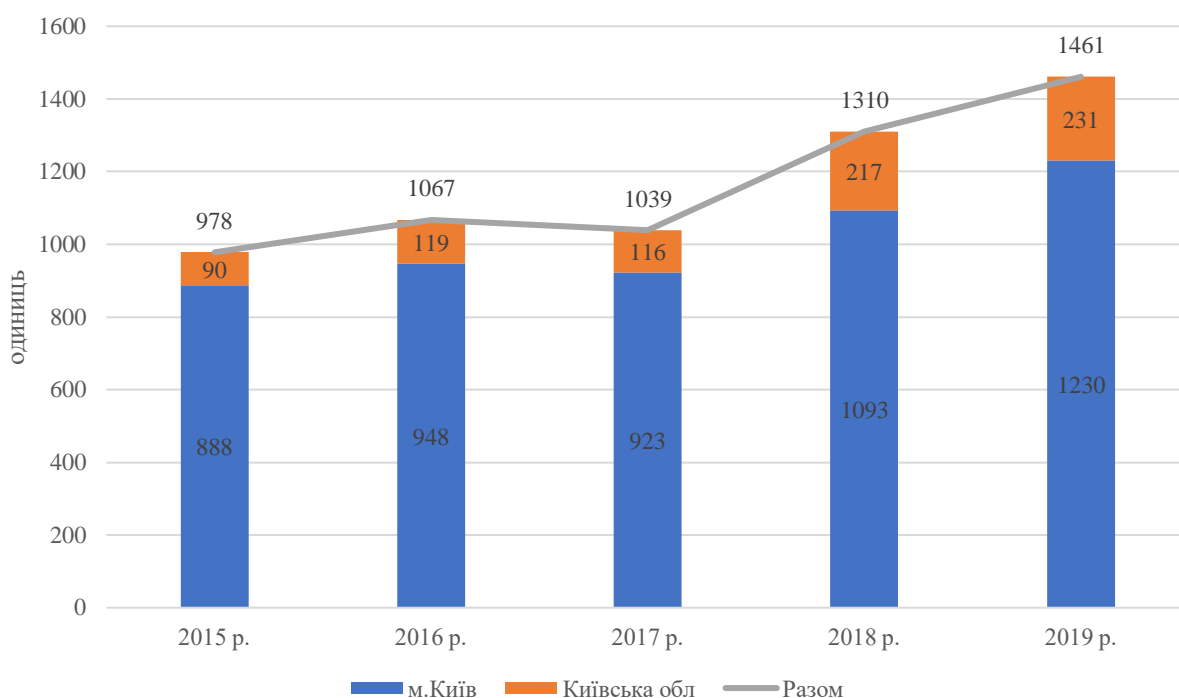

Рис. 1.1.1. – Динаміка суб'єктів туристичної діяльності Київського регіону у 2015-2019 рр. [28]

Як видно з рис. 1.1.1, кількість суб'єктів туристичної діяльності, що працювали на Київщині 2019 р. становило 1461 суб'єктів туристичної діяльності, що на 137 більше, ніж у 2018 р, що свідчить про розвиток туристичної діяльності в столичній області.

Відповідно отриманих даних можна стверджувати, що близько 90% усіх суб'єктів туристичної діяльності знаходиться в м. Києві. Хоча, протягом досліджуваного періоду спостерігається позитивна динаміка щодо збільшення питомої частки суб'єктів туристичної діяльності, розташованих в області, на 7% – з 9% у 2015 р. до 16% – у 2019 р.

За останні 5 років кількість суб'єктів, що здійснюють туристичну діяльність щорічно зростає, виключення становить лише 2017 р., коли кількість таких об'єктів зменшилася на 28 одиниць. Проте, вже в 2018 р. відмічається різке збільшення туристичних підприємств, що свідчить про стабілізацію на туристичному ринку Київщини та зростання попиту на туристичні продукти.

Що стосується структур мереж суб'єктів туристичної діяльності по країні в цілому та в Київському регіоні (табл. 1.1.1), то вони досить відрізняються.

Таблиця 1.1.1

Структура суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Київській області в 2015-2019 рр., % [28]

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Україна					
туроператори	15,7	15,7	14,4	12,3	11,5
турагенти	80	79,9	80,8	83	83,7
суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	4,3	4,4	4,8	4,7	4,8
Київська область					
туроператори	4,4	5	6	2,8	2,6
турагенти	90	92,4	88,8	93,1	94
суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	5,6	2,5	5,2	4,1	3,4
м. Київ					
туроператори	31,6	35,5	33,9	27,3	25,2
турагенти	67,5	63	63,9	70,2	75
суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	0,9	1,5	2,2	2,5	2,8

У структурі області туроператори становлять від 3 до 6%, тоді як у м. Києві питома вага туроператорів близько 30%. Серед великої кількості туроператорів, які функціонують на туристичному ринку Київської області, маркетингові компанії та самі туристи визначають лідерів туристичної галузі регіону. У табл. 1.1.2 представлено десятку лідерів за кількістю обслугованих туристів.

Таблиця 1.1.2

Рейтинг туроператорів за кількістю обслугованих туристів
у 2019 р. [62]

Місце	Туроператор	Кількість туристів, які скористалися послугами туристичного оператора, тис.чол
1	«Join UP!»	1016
2	«Anex Tour»	822
3	«TUI Ukraine»	450
4	«TPG»	420
5	«TEZ TOUR»	356
6	«Coral Travel»	305
7	«Pegas Touristik»	262
8	«Аккорд-тур»	157
9	«Компас»	152
10	«Альф»	77

Дослідивши існуючі туристичні тури, що пропонують туристичні компанії по Київській області, можна визначити найпопулярніші види туризму, серед яких:

– оздоровчий туризм. Основними центрами оздоровлення в області є курортні комплекси Білої Церкви, Ворзель, Пущі-Водиці. Останнім часом почала розвиватися курортна місцевість Конча-Заспи, Пірнового, Лютіж, Клавдієво-Тарасового та Бучі;

– діловий туризм. Більшість бізнес зустрічей відбувається в самій столиці або у готельних комплексах, поблизу неї. Найвідомішими компаніями, які здійснюють організацію та проведення бізнес-турів є: «Via Kiev», «СОЛЕАНС СВІТ», «DIVA Travel», «Тропікана», «Kortes Tour», «Престиж-Тур», «ALVONA», «Феєрія», «Київський супутник», «Большая Прогулка», «Украина

Бизнес Тур» та інші. У 2019 р. у Києві створено офіс ділового туризму Kyiv Convention Office [49].

- культурно-пізнавальні (тур «Славетні острови» (о.Труханів), тур «Світові шедеври. Пархомівка – перлина Київщини», тур «Подорож крізь час та простір – таємнича Біла Церква. Незвіданими стежками казкового міста»;
- історичні (тур «Шляхами гетьманів України» (П. Сагайдачний, Б. Хмельницький, П. Тетеря, І. Брюховецький, І. Мазепа, П. Дорошенко, П. Орлик та ін.));
- розважальні (тур «Диваки Білої Церкви», тур «Фотосафарі в резиденції Сухолуччя», тур «Від квітів до равликів: Добропарк, Томашівка, Мазепинці»);
- релігійні (тур «Релігійні святині Європи» (Київ, центр УПЦ));
- спортивні (гранд-тур «Відчуй душу України», туристичні походи областю);
- навчально-освітні (педагогічні тури (К. Ушинський, І. Сікорський, Н. Крупська та ін.), тур «Шляхами лідерів Духу і Волі» (генерал В. Петров, письменники О. Бойченко, М. Островський, Я. Батюк), тур «Шляхами видатних вчених і винахідників» (М. Ломоносов, М. Пирогов, В. Вернадський, Є. Патон, В. Заболотний та ін.), тур «Шляхами українських меценатів і промисловців» (А. Терещенко, Б. Ханенко, В. Тарновський, О. Бобринський та ін.));
- етнографічні тури (с. Пирогово, м. Переяслав-Хмельницький);
- виробничі тури (унікальні підприємства, виробництва та технології);
- екскурсійні («Нічна екскурсія-квест» м. Чорнобиль, м. Прип'ять, м. Київ, м. Переяслав-Хмельницький, м. Біла Церква, м. Бориспіль та інш., спеціалізовані музеї та колекції обмеженого доступу). Найвідвідуванішими екскурсійними об'єктами м. Києва є: Києво-Печерська Лавра, Стародавній Поділ і набережна Дніпра, Майдан Незалежності і Хрещатик, Михайлівський Золотоверхий собор і Свята Софія, Андріївський Узвіз та різноманітні історичні, художні, етнографічні музеї.

Зважаючи на негативний вплив пандемії на розвиток туризму, місцеві туристичні оператори та агенти у 2019 р почали широко використовувати

інтерактивні екскурсії, серед яких «Козацька Біла Церква», «Як добре ти знаєш історію своїх предків» [70].

Слід наголосити, що останнім часом велику увагу в області почали приділяти розвитку фестивального туризму. З цією метою було збільшено кількість проведення культурно-мистецьких та просвітницьких заходів різних рівнів. Візитною карткою Київської області стали Міжнародний фестиваль дитячої демократії, творчості, телебачення та преси «Золота осінь Славутича», обласний фестиваль-конкурс дитячої творчості «Дебют», Міжнародна науково-практична конференція «Старожитності Вишгородщини», обласний фестиваль національних спільнот «Київщина – сузір'я злагоди» та ін. [38].

З метою виявлення тенденції щодо збільшення чи зменшення популярності туристичної галузі у Київській області нами було проаналізуємо рівень отримання доходів суб'єктами туристичної діяльності за останні 5 років (рис. 1.1.2).

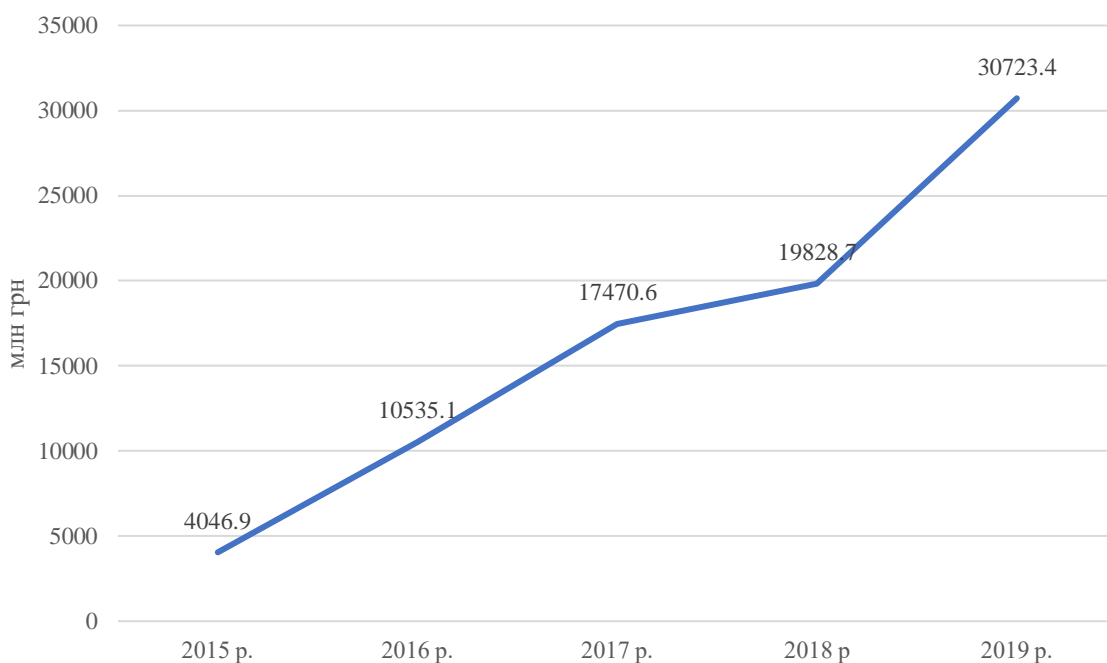

Рис. 1.1.2. – Динаміка надходжень від туристичної діяльності на Київщині протягом 2015-2019 рр. [23]

Виходячи з отриманих результатів дослідження можемо стверджувати, що протягом досліджуваного періоду туристична галузь Київщини стрімко

розвивалася, що підтверджує щорічне зростання обсягів доходу. Найвищі темпи зростання можна спостерігати у 2016 р, коли дохід від туристичної діяльності збільшився у 2,6 рази. Протягом усього досліджуваного періоду обсяг доходів збільшився на 26676,5 млн. грн. або у 7,5 рази. Така динаміка свідчить про здорожчання туристичних послуг, зростання їх обсягів та розвитку туристичної діяльності досліджуваного регіону. Хоча слід наголосити, що такі значні доходу регіону забезпечує саме м. Київ, питома вага доходів якого складає більше 99%, область, відповідно, заробляє лише близько 0,3%. Такі показники свідчать про нерівномірність розвитку туристичної індустрії Київщини, зосередження більшості туристичних об'єктів та суб'єктів у столиці та недостатню їх кількість у Київській області (табл. 1.1.3).

Таблиця 1.1.3

Розподіл доходів від туристичної діяльності Київщини у 2015-2019 рр.

[23, 24]

Показники	2015 р.		2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%
Дохід суб'єктів туристичної діяльності м.Києва	4035,3	99,7	10512,3	99,8	17432,1	99,8	19769,8	99,7	30597,4	99,6
Дохід суб'єктів господарювання Київської обл	11,6	0,3	22,8	0,2	38,5	0,2	58,9	0,3	126	0,4
Разом	4046,9	100	10535,1	100	17470,6	100	19828,7	100	30723,4	100

Наступним фактором, який здатний продемонструвати рівень розвитку туристичної галузі досліджуваного регіону є відвідуваність цього регіону туристами. Зважаючи на те, що в туризмі найприбутковішими є іноземні туристи, які здійснюють подорож Київщиною за допомогою туроператорів та турагентів, доцільно проаналізувати, якою популярністю користувалася українська столиця та однойменна область за п'ять останніх роки у іноземних туристів (рис. 1.1.3).

Слід відразу зазначити, що протягом досліджуваного періоду Київську область відвідало 10 іноземних туристів – 8 у 2017 р. та 2 у 2018 р., решта іноземців для подорожей обирало саме м. Київ.

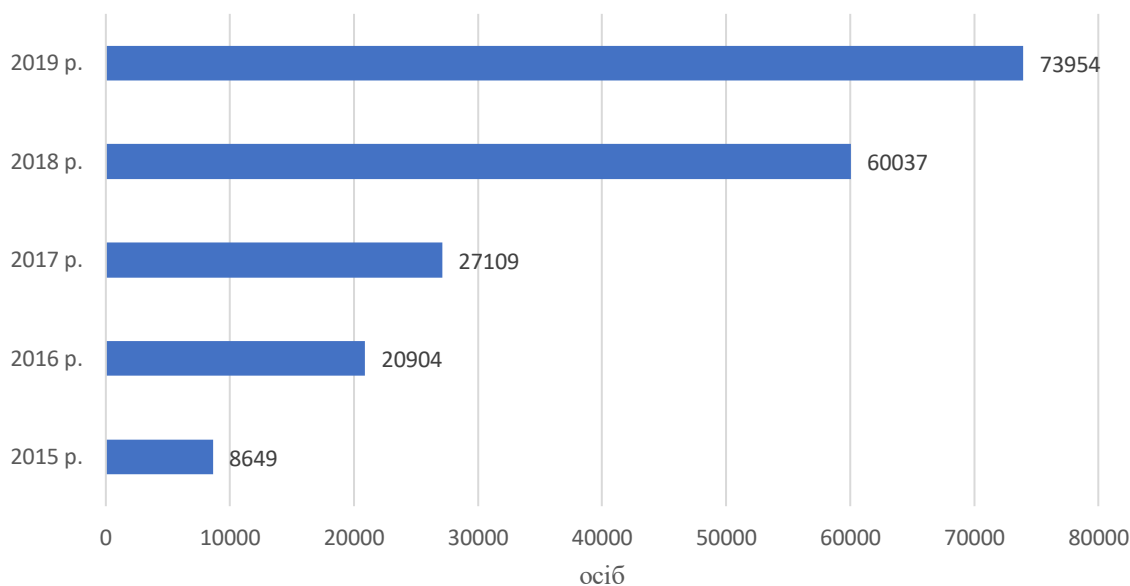

Рис. 1.1.3. – Динаміка іноземних туристів, що відвідали Київський регіон [28]

Отже, відповідно отриманих даних, можна стверджувати, що м. Київ у 2019 році відвідало на 23% більше іноземних туристів, ніж за аналогічний період 2018 року. Проте, найбільший приріст іноземних туристів спостерігався у 2016 р, коли після «провального» 2015 р для туристичної індустрії, кількість іноземних туристів зросла у 2,4 рази. Протягом усього досліджуваного періоду кількість іноземців, що відвідали Київ зросла у 8,6 разів. У топ-10 країн-візитерів до Києва увійшли: Ізраїль, США, Німеччина, Білорусь, Туреччина, Великобританія, Азербайджан, Франція, Італія, Грузія.

Якщо досліджувати загальну тенденцію туристичних потоків Київщини, то можна стверджувати про превалювання міжнародного виїзного туризму, обсяги якого відчутно зросли у 2019 р. (в 1,4 рази порівняно з 2018 р.) та в 3,4 рази порівняно з 2015 р. Обсяги внутрішнього організованого туризму хоча й мають динаміку до зростання, проте її темпи досить повільні. Найбільше внутрішніх туристів, що подорожували Київщиною за допомогою туроператорів та

турагентів, було в 2019 р. – 253,1 тис. осіб, що у 1,6 рази більше, порівняно з 2015 р. (рис. 1.1.4).

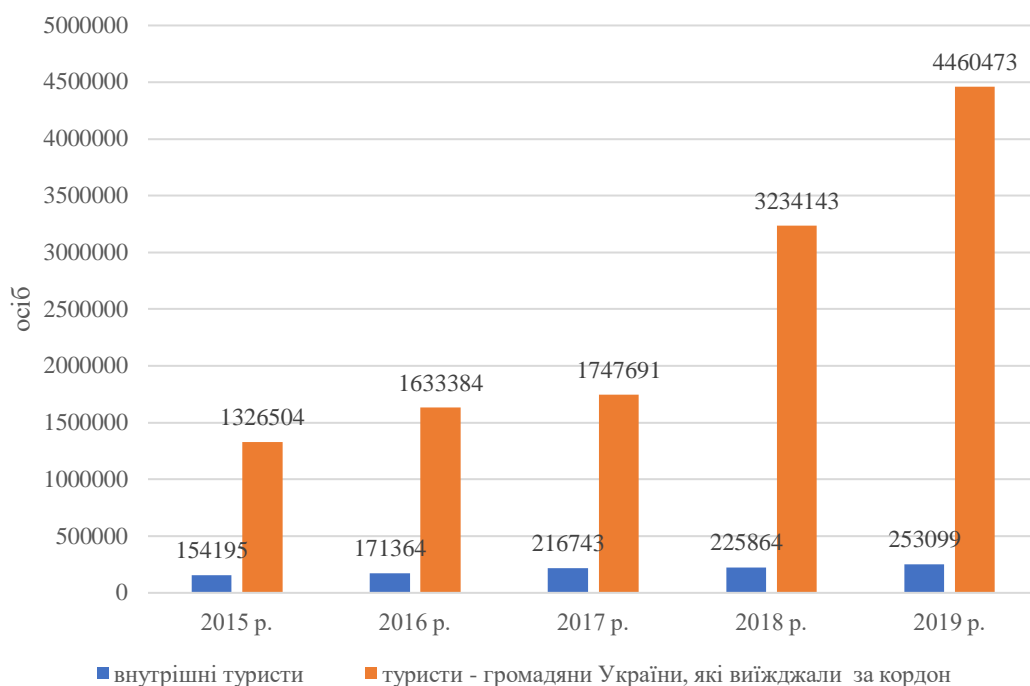

Рис. 1.1.4. – Туристичні потоки Київської області за період 2015-2019 рр.
[23]

Враховуючи те, що наявність історичних, природних, архітектурних ресурсів не достатньо на сьогодні для створення ефективної туристичної діяльності, адже сучасний турист вимагає комфортних засобів розміщення за доступною ціною, вишуканої кухні в нестандартних, своєрідних закладах харчування. Розвиток туристичної сфери Київщини дає поштовх для розвитку таких супутніх галузей як готельна сфера, ритейл та сфери послуг.

Київська місцева влада зацікавлена у розвитку та популяризації туристичної галузі регіону, що підтверджується появою нових засобів розміщення різного рівня та на різні вподобання. Так, у 2019 р. у м. Київ було відкрито два нові традиційні готелі із загальною кількістю 110 номерів та 2 гібрид-готелів і концептуальних хостелів, які останнім часом набирають популярності серед туристів. У 2019 році на Подолі відкрився перший в світі хостел в колишніх вагонах метро.

Зважаючи на, що готельні підприємства виконують одну з найважливіших функцій у сфері обслуговування туристів: забезпечують їх сучасним житлом та необхідними послугами. саме ефективне функціонування готельного бізнесу сприяє поживленню соціально-економічного розвитку туризму в регіоні.

Результати дослідження кількості колективних засобі розміщення, свідчать, що у 2015 р. мережа колективних засобів розміщування Київщини налічувала 329 закладів, причому лише у 2016 р. відмічається суттєве збільшення їх кількості на 33 одиниці за рахунок їх збільшення як в області (на 11,4%), так і в місті (на 8,8%). Проте, у 2017 р. спостерігається загальне зменшення колективних засобів розміщення. Враховуючи те, що з 2018 р. змінилися методи ведення статистичного дослідження колективних засобів розміщення, далі ми можемо лише констатувати те, що у 2019 р. загальна кількість колективних засобів розміщення юридичних осіб, відокремлених підрозділ юридичних осіб зменшилася на 0,4% за рахунок зменшення кількості таких закладів у м. Києві на 7,9%. Тоді як кількість таких закладів розміщення по області зросла на 11,6% і склала 96 одиниць (табл. 1.1.4).

Таблиця 1.1.4

Колективні засоби розміщення Київської області за 2015-2019 рр. [28]

	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Кількість колективних засобів розміщування, од					
м. Київ	171,0	186,0	182,0	140,0	129,0
Київська обл	158,0	176,0	162,0	86,0	96,0
Разом	329,0	362,0	344,0	226,0	225,0
Кількість місць у колективних засобах розміщування, од					
м. Київ	25322,0	22647,0	21861,0	20662,0	19619,0
Київська обл	16559,0	15744,0	13017,0	9498,0	10184,0
Разом	41881,0	38391,0	34878,0	30160,0	29803,0
Кількість тис. осіб, що перебували у колективних засобах розміщування					
м. Київ	1048,9	1182,3	1155,4	1214,9	1226,4
Київська обл	202,5	294,8	293,5	374,9	319,7
Разом	1251,4	1477,1	1448,9	1589,8	1546,1

Тобто, можна стверджувати, що не всі київські колективні засоби розміщення витримують конкуренцію в складних економічних та політичних обставинах, тому кількість таких закладів скорочується.

Кількість місць у закладах розміщення щорічно зменшується. У 2019 р. їх кількість зменшилася на 1,2% за рахунок зменшення кількості місць саме у київських закладах розміщення (на 5%), хоча місткість обласних закладів розміщення зросла на 7,2%.

Позитивною слід відмітити динаміку до збільшення кількості туристів, що перебували у колективних засобах розміщення. Не дивлячись на зміну статистичних методів, у 2018-2019 рр. кількість відвідувань закладів розміщення перевищує показники 2015-2019 рр. (рис. 1.1.5).

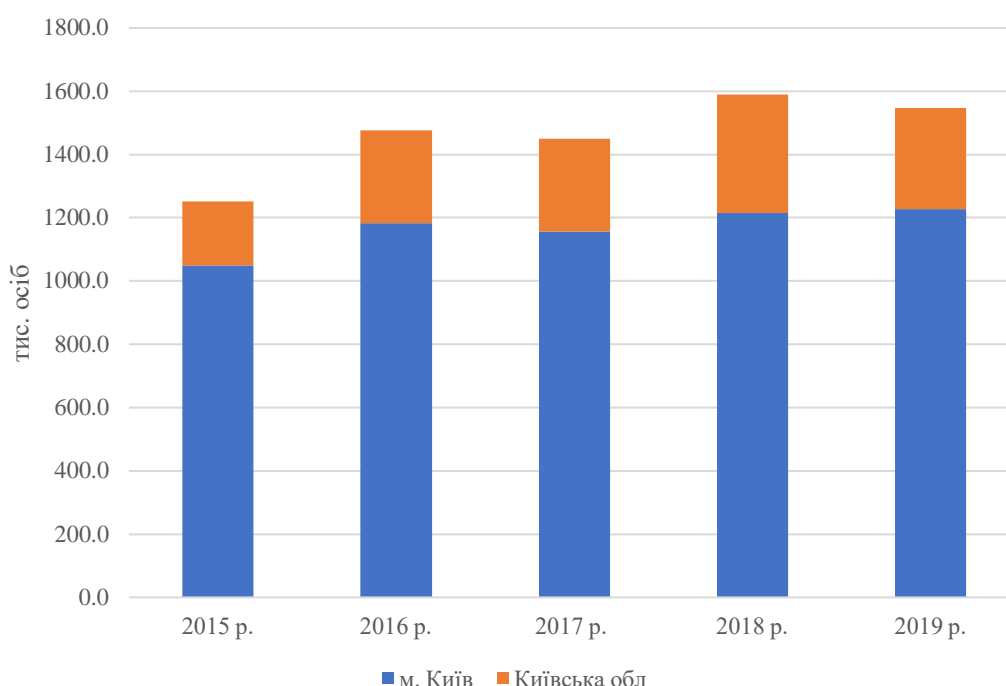

Рис. 1.1.5. – Динаміка кількості туристів, що перебували у колективних засобах розміщування Київщини у 2015-2019 рр. [28]

Аналіз структури закладів розміщення Київщини дає підстави стверджувати, що протягом досліджуваного періоду вона зазнала значних змін. Так, у 2015 р. готелі та аналогічні засоби розміщування Київщини становили 71,2% від усіх закладів розміщення, тоді як у 2019 р. їх частка зменшилася до 64,4%. Відповідно, зросла частка інших закладів розміщення.

Слід зазначити, що якщо кількість готелів та аналогічні засоби розміщування розміщення м. Києва скорочувалася, то кількість інших закладів розміщення, зростала, хоча й повільними темпами, що призвело до збільшення

їх частки у 2019 р. на 3,5% від загальної кількості закладів розміщення. По області спостерігається зовсім інша ситуація: кількість готелі та аналогічні засоби розміщування у 2019 р. зростає, кількість інших засобів розміщення зменшується, що призвело до зниження їх питомої ваги у загальній кількості закладів розміщення від 74,7% у 2015 р. до 46,3% у 2019 р. (табл. 1.1.5).

Таблиця 1.1.5

Структура колективних закладів розміщення Київщини у 2015-2019 рр.

[28]

	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
готелі та аналогічні засоби розміщування, усього					
м. Київ	62,8	59,1	59,5	67,3	59,3
Київська обл	37,2	40,9	40,5	32,7	40,7
Разом	71,1	77,1	79,7	70,4	64,4
інші засоби розміщення					
м. Київ	25,3	25,3	27,1	49,3	53,8
Київська обл	74,7	74,7	72,9	50,7	46,3
Разом	28,9	22,9	20,3	29,6	35,6

Проте, не дивлячись на зазначені зміни, частка готелі та аналогічні засоби розміщування протягом усього досліджуваного періоду залишається більшою і становить у 2019 р. 64,4% проти 35,6% інших закладів розміщення.

Базуючись на дослідженнях Colliers International (Україна) можна відзначили, що більшість із наявних номерних фондів становлять номери 3* готелів (43,3%), номери 4* готелів займають близько 40% та всього 16,7% номери 5* готелів. Проте, сучасного туриста складно здивувати метражем, він прагне отримати враження та досвід, перебуваючи в готелі. Тому важливими стають такі чинники, як унікальна локація, вражаюча архітектура, нестандартний дизайн, зв'язок з локальною культурою і занурення в життя міста.

Хотілося б наголосити, що Київська міська влада з метою заохочення суб'єктів діяльності у туристичній галузі щорічно визначає кращих серед декількох номінацій. Останній рейтинг було проведено у грудні 2018 року, за його результатами (табл. 1.1.6).

Лідери туристичної галузі Київської області з 2018 р. [19]

Номінація	Лідер галузі
Кращий туристичний оператор з внутрішнього і в'їзного туризму	«Пан Юкрейн»
Кращий туристичний оператор з виїзного туризму	Coral Travel.
Кращий готельний комплекс 5*	Fairmont Grand Hotel Kyiv
Кращий готельний комплекс 4*	Mercure Kyiv Congress
Кращий готельний комплекс 3*.	Premier Hotel Rus
Кращий хостел	Dream Hostels
Кращі апартаменти.	Senator Apartments
Кращий авіаперевізник	MAU
Кращий заклад харчування за відгуками туристів	Queen Country Club.
Кращий у номінації подієвого туризму	U-Park
Найкраща туристична локація Київського регіону	Зоопарк «12 місяців».
Краще екскурсійне бюро міста Києва	«Цікавий Київ»

Виконаний аналіз офіційних даних статистики туризму Київської області показав, що туристичній діяльності на Київщині притаманні наступні особливості:

- кількість суб'єктів, що здійснюють туристичну діяльність щорічно зростає;
- у структурі суб'єктів туристичної діяльності превалюють туристичні агенти; частки туроператорів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, є незначними;
- найбільше розвинуті такі види туризму: оздоровчий, діловий, культурно-пізнавальний, історичний, розважальний, релігійний, спортивний, навчально-освітній, етнографічний, виробничий та екскурсійний;
- збільшується дохід суб'єктів господарювання, що надають послуги у туристичній діяльності;
- кількість туристи-іноземці, які користуються послугами місцевих туроператорів та турагентів, щорічно зростає;
- обсяги внутрішнього організованого туризму систематично скорочуються;

– велика кількість туристичних фірм акцентує увагу саме на виїзному туризмі, тобто відправляють українців відпочивати на закордонні курорти. Через це кількість людей, що від'їжджають із регіону, значно перевищує кількість тих, що відвідують Київщину, це один із чинників, що має негативний вплив на формування бюджету регіону;

– з 2017 р. спостерігається відчутне скорочення мережі колективних закладів розміщення;

– інфраструктура розміщування туристів змінюється на користь інших закладів розміщення, хоча питома вага готелів та подібних закладів розміщення у 2019 р. становила 64,4%.

Проведення реформи децентралізації влади в Україні та створення об'єднаних територіальних громад ставить перед закладами культурно-пізнавального туризму масштабні й складні завдання для пошуку нових підходів до менеджменту, вироблення нових механізмів реалізації культурної політики, зміни наповненості та оновленні змісту роботи закладів культури та туристичної діяльності на місцях, залучення до роботи креативних менеджерів та активної громадськості. Сучасні заклади культурно-пізнавального туризму повинні позбутися застарілих форм та методів роботи і перетворитися на культурно-інформаційні центри розвитку громад, стати необхідними центрами для розвитку духовних потреб населення, центрами підтримки громадських культурних ініціатив, спільною платформою для різних людей для створення нового корисного прогресивного продукту.

Таким чином, наразі туристична діяльність – це сфера, яка приносить не лише доходи, але й має великий потенціал для розвитку. Володіючи значними природними ресурсами, вдалим географічним розташуванням, великою кількістю туристичних атракцій, маючи висококваліфікований персонал, долаючи інфраструктурні та інвестиційні проблеми, туризм в Київській області може розвиватися за оптимістичним сценарієм розвитку, тим самим покращуючи не лише свою ефективність, але й результативність суміжних з ним сфер. Однак занедбаність об'єктів туристичної спадщини, нераціональність у

використанні наявних природних ресурсів, відсутність інвестицій у розвиток не лише інфраструктури, але й туризму в цілому, відтік персоналу за кордон можуть стати ключовими факторами вибору песимістичного шляху розвитку.

1.2. Організаційні закони та нормативно-правова база розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні та Київській області

У сучасних реаліях в Україні відбувається активізація правових механізмів державного регулювання туризму, а саме: запроваджуються нові закони, вносяться деякі зміни до існуючих нормативних актів, положення національного законодавства у сфері туризму коригуються відповідно до міжнародних стандартів.

Перш за все, правовою основою організації туризму в цілому та окремих його видів є Конституція України. Конституція України – це юридичний акт, наділений найвищою юридичною силою, який закріплює основні принципи правового регулювання та є основою всього законодавства у сфері туризму. Так, ст. 45 Конституції України наголошується: «кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів тижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки». Ст. 33 Конституції України передбачає, що «кожному, хто легально перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, крім обмежень, встановлених законом» [1].

Наявність культурно-історичного, рекреаційного потенціалу є важливою, але далеко не достатньою умовою для перетворення туризму в прибутковий сектор економіки як окремих регіонів, так і країни в цілому. Існуючі туристичні можливості певного регіону не можуть бути повною мірою реалізовані, якщо запровадження ринкових механізмів у сфері туристичних послуг не буде комплексно поєднуватися із заходами державного регуляторного впливу у вигляді необхідних правових, політичних, економічних та інших гарантій.

Нормативне визначення основних понять та регулювання відповідної діяльності у галузі як культурно-пізнавального туризму, так і туризму загалом, відображено та закріплено у відповідних нормативних актах. Основним документом серед яких є Закон України «Про туризм», який визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні принципи реалізації державної політики України у сфері туризму загалом та культурно-пізнавального зокрема, і має на меті забезпечити конституційні права громадян на відпочинок, пересування, охорону здоров'я, безпечне середовище для життя та здоров'я, задоволення духовних потреб та інші права при здійсненні туристичних поїздок. Він встановлює принципи раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією та здійсненням культурно-пізнавального туризму в Україні.

У ст. 4 цього Закону визначено організаційні форми міжнародного і внутрішнього туризму, серед яких культурно-пізнавальний визначено як окремий вид туризму.

Ст. 13 Закону України «Про туризм» зобов'язує осіб, які організовують експлуатацію туристичних ресурсів, забезпечувати виконання вимог щодо охорони довкілля та охорони культурної спадщини, а також вживати заходів щодо забезпечення мінімізації або припинення шкідливого впливу на довкілля і соціально-культурне середовище та компенсувати завдані їм при цьому збитки [12].

Закон України «Про туризм» став правовою основою для розробки комплексу галузевих нормативно-правових документів, що регулюють конкретні аспекти туризму.

Держава захищає права споживачів, контролює якість і безпеку продукції та всіх видів послуг і робіт, її майнове та природне середовище. Основні зазначені засади прописані у Законі України «Про захист прав споживачів» [4].

Щодо нормативно-правової бази щодо розвитку культурно-пізнавального туризму, то в Україні також створено належну вітчизняну законодавчу та нормативно-правову базу.

Зважаючи на те, що музейна справа є одним із кластерів пізнавальної рекреаційної діяльності та історично-культурного туризму, звернемося до законодавчої бази, яка на державному рівні здійснює організацію та діяльність зазначених закладів. Так, Закон України «Про музеї та музейну справу» регулює соціальні відносини у галузі музейної справи, визначає правові, економічні, соціальні принципи створення та діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, збереження, охорона та використання Музейного фонду України. поширюється на всі типи музеїв та заповідників з точки зору їх музеєфікації, а також обліку, збереження та використання, охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів, що мають музейне значення [45].

У ст. 6 цього закону сформовано перелік профілів, на які поділяються музеї в Україні, а саме:

- природничі (антропологічні, біологічні, ботанічні, геологічні, зоологічні, мінералогічні, палеонтологічні);
- історичні (загальноісторичні, військово-історичні, історії релігії, історико-побутові, археологічні, етнографічні);
- літературні, художні (образотворчого, декоративно-прикладного, народного, сучасного мистецтва);
- мистецькі (театральні, музичні, музеї кіно), науково-технічні, комплексні (краєзнавчі, екомuzeї);
- галузеві.

Крім цього у законі зазначається, що при наявності об'єктів культурної спадщини, пам'яток природи, їх територій музеї можуть створюватися «під відкритим небом», меморіальні музеї-садиби [5].

Значний внесок держава, органи центральної виконавчої влади, органи місцевого самоврядування вносять саме у сферу охорони культурної спадщини об'єктів та пам'яток. Перелік законоохоронних документів представлено на рис. 1.2.1.

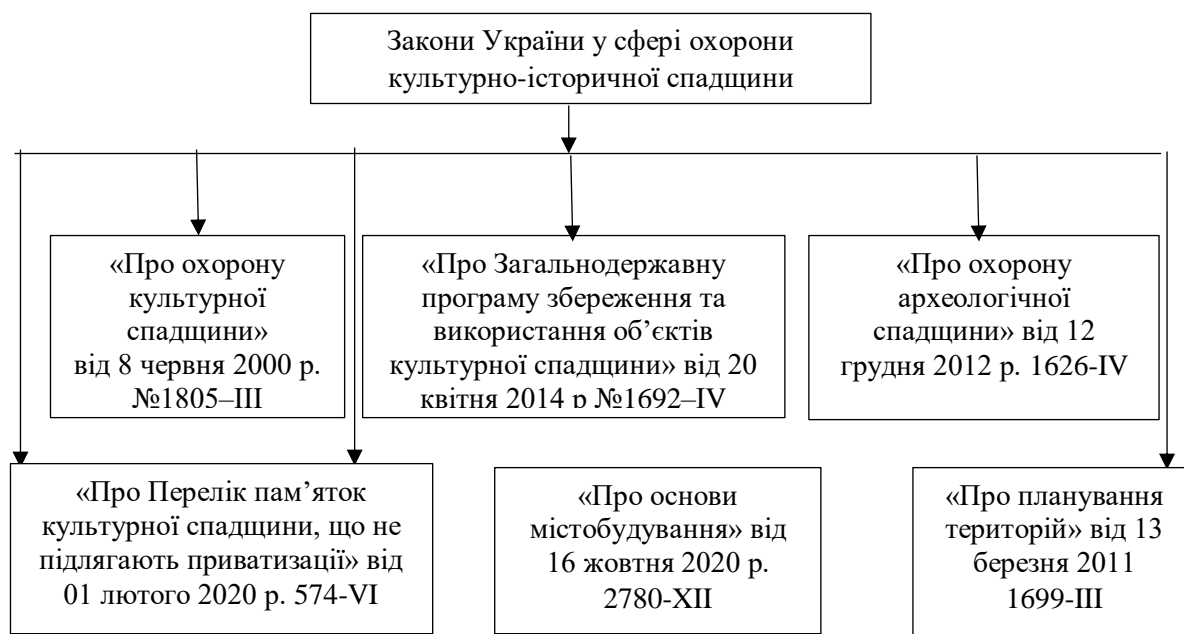

Рис. 1.2.1. – Перелік Законів України у сфері охорони культурно-історичної спадщини [згруповано автором]

Закон «Про охорону культурної спадщини», який регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у галузі охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культури в суспільному житті. Відповідно до даного закону визначається, що до об'єктів культурної спадщини відносяться об'єкти культури сукупності поколінь, до яких можна віднести: визначні місця, споруди, витвори, комплекси, їх частини, а також території або водойми, інші природні, природно-антропогенні або рукотворні предмети, незалежно від стану їх збереженості, які донесли до нашого часу цінність з археологічної, естетичної, етнологічної, історичної, архітектурної, художньої, наукової чи мистецької точки зору та зберегли свою автентичність [8].

Метою Закону України «Про Загальнодержавну програму збереження та використання культурної спадщини» є створення більш сприятливих умов для розвитку та охорони культурної спадщини, забезпечення належного рівня збереження та використання культурної спадщини в суспільному житті. Реалізація цього закону передбачає державний облік та контроль за збереженням та використанням об'єктів культурної спадщини, сприяння інвестиціям у

збереження, реставрацію, реабілітацію та використання пам'ятників, сприяння залученню об'єктів культурної спадщини для розвитку національного та світового туристичного ринку [3].

У Законі «Про охорону археологічної спадщини» регулюються відносини, пов'язані з охороною археологічної спадщини України – невід'ємної частини культурної спадщини людства, вразливого і невідновлюваного джерела знань про історичне минуле, а також визначаються права та обов'язки дослідників археологічної спадщини, визначаються повноваження державних органів у сфері охорони археологічної спадщини [7].

З метою збереження та унеможливлення приватизації пам'яток культурної спадщини у Законі України «Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації» конкретно визначено об'єкти України за регіонами. Так, у м. Київ більше 200 таких об'єктів, у Київській області – 19: у Білоцерківському районі – 4, у Васильківському – 1, Вишгородському – 1, Святошинському – 2, Переяслав-Хмельницькому – 3, Ставищенському – 2, Таращанському районі – 3, Фастівському районі – 3 [9] (додаток А).

Закон «Про основи містобудування» визначає правові, економічні, соціальні та організаційні засади містобудівної діяльності в Україні і спрямований на формування повноцінного життєвого середовища, забезпечення при цьому охорони навколишнього природного оточення, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини. Головними завданнями цього закону спрямовано на збереження пам'яток культурної спадщини та розвиток національних і культурних традицій в архітектурі і містобудуванні [6].

У Законі України «Про планування територій» зазначається, що саме органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень керуються Генеральною схемою під час підготовки з розвитку інженерно-транспортної інфраструктури, збереження історико-культурної спадщини, розвитку туризму. Також зазначений документ визначає правові та організаційні основи територій, що мають особливу історико-культурну

цінність, встановлення передбачених законодавством обмежень на їх планування, забудову та інше використання [10].

Однак попри те, що у сфері туризму та культурно-пізнавального, зокрема, існує ряд законодавчих документів, створити передумови для розвитку державного і регіонального туристського законодавства, створити ще не вдалося. Тому, з метою забезпечення правової організації туристичної діяльності крім законів України, регулювання здійснюється за допомогою підзаконних нормативно правових актів, які приймаються на підставі законів, відповідно до законів і для їх виконання.

Засоби реалізації державної політики в галузі туризму зумовлюють прийняття законодавчих та інших правових актів, впливають на розвиток і розширення предмета правового регулювання, в якості якого виступає туристична діяльність. Звичайно, що без активної підтримки і безпосереднього втручання держави в питання реорганізації та розвитку туристичної галузі, ефективне функціонування та вдосконалення туризму буде практично неможливо або вкрай ускладнено.

У 2017 році Кабінетом Міністрів України було затверджено «Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». Цим документом було визначено перелік основних завдань щодо підтримки та розвитку культурно-пізнавального туризму в Україні:

- здійснення комплексу заходів з підтримки туристичної галузі, в т.ч. створення привабливого інвестиційного клімату в туризмі та на курортах;
- забезпечення належного рівня міжгалузевої координації та міжрегіональної співпраці, що сприятиме раціональному використанню культурно-пізнавального потенціалу та оптимізація витрат державного та місцевих бюджетів на здійснення заходів у сфері туризму та курортів;
- об'єднуючи зусилля органів державної влади та місцевого самоврядування, представників туристичного бізнесу, інших галузей економіки та інститутів громадянського суспільства для просування України у світі та формування іміджу України як привабливої для туризму країни;

– гармонізація національного законодавства з європейським, відповідність цілям і принципам, проголошеним стратегічними документами розвитку держави.

Стратегія визначає основні засоби реалізації в галузі «Нормативно-правова база щодо туризму та курортів».

– імплементація законодавства ЄС у сфері туризму та курортів, що дозволить вдосконалити законодавство у цій галузі з урахуванням досвіду провідних туристичних країн ЄС шляхом: розробки пропозицій щодо внесення змін до законів України «Про туризм» та «На курортах»;

– розробка законопроектів про запровадження інституту саморегулюючих організацій у сфері туризму та курортів (створення національної туристичної організації);

– лібералізація візового режиму та спрощення візового режиму для туристів з країн, які є цільовими ринками для України;

– оновлення існуючих та укладення нових міжвідомчих та міжурядових угод про співпрацю у сфері туризму та курортів;

– розробка та затвердження порядку створення та ліквідації туристичних представництв України за кордоном тощо [15].

В Україні застосовувався програмно-цільовий підхід до реалізації комплексів конкретних заходів з початку набуття нею незалежності, що сприяло підвищенню ефективності системи стратегічного управління розвитком сфери охорони та використання спадщини. Зокрема, з 2000 року виконувались або були заплановані до затвердження чи розроблення декілька десятків державних, регіональних та місцевих програм.

Вирішення існуючих проблем, подальший розвиток та удосконалення галузі культури Київської області, спрямування її на розвиток культурних традицій, збереження історичних цінностей, забезпечення доступності закладів культури для всіх верств населення, створення максимально сприятливих умов культурного обслуговування населення зумовлює необхідність розробці та

впровадженню Комплексної програми розвитку культури Київської області на 2021-2023 роки.

Метою даної програми є підвищення ролі культури в консолідації українського суспільства, збереження національно-культурної спадщини, зміцнення і примноження культурного потенціалу області, формування цілісного інформаційно-культурного простору, створення умов для культурного розвитку і творчого самовираження, задоволення творчих, інтелектуальних та духовних потреб населення і широкого його доступу до культурно-мистецьких надбань, відродження духовних традицій, сприяння діяльності національних спільнот, забезпечення гармонізації міжконфесійних та міжнаціональних відносин.

Серед основних шляхів та засобів вирішення проблем:

- збереження і популяризація пам'яток культурної спадщини та інших об'єктів, що становлять історичну і культурну цінність українського народу, формування сучасної інфраструктури музеїв, запровадження сучасних технологій та залучення жителів області до надбань історико-культурної спадщини;
- збереження та промоція історико-культурних цінностей, використання потенціалу музейних закладів для розвитку туризму;
- підтримка та розвиток бібліотек як потужних соціокультурних, інформаційних, просвітницьких закладів, відкритих громадських просторів для розвитку громад;
- модернізація матеріально-технічної бази та інформаційно-технологічної інфраструктури бібліотек для надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг та універсального доступу до інформації;
- підтримка та розвиток мистецької освіти, створення умов для розвитку і підтримки обдарованих дітей та молоді.

Державні цільові програми:

Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.02.2016

№ 119-р;

Указ Президента України від 18.08.2020 № 329/2020 «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму»;

Програми та заходи щодо розвитку історико-культурних заповідників та музеїв-заповідників: збереження об'єктів Національного заповідника «Софія Київська» у Комплексній програмі розвитку Національного заповідника «Софія Київська» на 2020–2025 рр.

Як бачимо, розвиток туристичної індустрії загалом та культурно-пізнавального туризму, зокрема, відіграє надзвичайно важливу роль у соціально-економічному житті регіону. Зростає зацікавленість до об'єктів культурно-пізнавального туризму й держави, посилюється вплив туризму практично на всі сфери життя і діяльності людини.

На національному рівні розвиток туризму відбувається під впливом середовища державного регулювання. Його складовими є:

- нормативно-правові акти;
- сприяння просуванню туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках;
- захист прав та інтересів туристів і забезпечення їх безпеки;
- регулювання правил в'їзду та виїзду туристів з урахуванням інтересів розвитку туристичного ринку;
- податкове регулювання;
- митне регулювання;
- кадрове забезпечення.

Основними цілями регулювання культурно-пізнавального туризму на рівні держави є:

- забезпечення прав громадян України на відпочинок, які регламентовані Конституцією України, в тому числі й на задоволення духовних потреб через культурно-пізнавальні туристичні подорожі, забезпечення безпечних умов відпочинку, захист прав та законних інтересів туристів;

- збереження цілісності культурно-пізнавальних об'єктів України, їх раціональне використання, охорона, врахування державних і громадських інтересів при плануванні й забудові територій;

- створення сприятливих умов для розвитку як окремих видів туризму (серед яких й культурно-пізнавальний), так й всієї індустрії туристичної галузі [15, с. 49-50].

Не можна недооцінювати допомоги з боки держави щодо розвитку культурно-пізнавального туризму, у вигляді підготовки кваліфікованих кадрів, організації дослідницької роботи, проведення наукових заходів у цій сфері, забезпечення суб'єктів господарювання, що здійснюють туристичну діяльність доступом до картографічної продукції. Саме державні міжнародні програми дозволяють вітчизняним туроператорам та турагентам працювати на міжнародному туристичному ринку.

Серед специфічних особливостей здійснення культурно-пізнавального туризму, можна відмітити у необхідності комплектуванні зазначеного туристичного продукту різними видами послуг – транспортом, харчуванням, проживанням, екскурсійними послугами тощо. Тобто правове регулювання культурно-пізнавального туризму є комплексним, оскільки воно базується на сукупності норм, які стосуються ділової, фінансової, адміністративної та інших галузей права. Звідси велика кількість правових та нормативних документів, що регулюють сферу туризм. Загалом правові норми щодо туризму сьогодні містяться у понад 200 нормативних актах, що створюють відповідну систему вітчизняного туристичного законодавства. Наприклад, адміністративне законодавство регулює питання отримання в'їзних віз, валютне законодавство – форму оплати, митне – порядок перетину кордону товарів. Існують нормативні акти Державного стандарту України щодо сертифікації туристичних послуг, акти державних антимонопольних органів щодо застосування законодавства у сфері прав споживачів на туристичні послуги тощо [68].

Серед основних заходів щодо вдосконалення законодавства у сфері розвитку культурно-пізнавального туризму можна виділити реалізацію

державної політики в галузі безпеки туризму, в тому числі підвищення юридичної відповідальності осіб та організацій, які надають зазначені послуги, а також прийняття законодавства щодо розвитку культурно-пізнавального туризму невеликих міст та сіл як одного з перспективних для України видів туризму.

Механізми регулювання на державному рівні повинні будуватися з урахуванням інтересів споживача як центральної фігури правових відносин. Зусилля держави слід спрямувати не тільки на обмеження монополії у сфері пропозиції туристичних послуг, а й на підвищення соціальної відповідальності підприємництва.

Серед пріоритетних завдань державної політики в галузі розвитку культурно-пізнавального туризму на цей час можна визначити:

- удосконалення механізму фінансового забезпечення відповідальності туроператорів за збитки, що виникають в разі їх банкрутства;
- збільшення юридичної відповідальності туроператорів за нанесення шкоди життю та здоров'ю туристів, порушення інших норм законодавства;
- встановлення особливостей правового регулювання подорожей для осіб похилого віку та інвалідів, включаючи підвищену відповідальність за якість і безпеку надаваних послуг;
- визначення кваліфікаційних вимог до керівників туристичних підприємств, що організовують культурно-пізнавальні подорожі груп неповнолітніх туристів, а також кваліфікаційних вимог до керівників таких груп;
- формування правових основ функціонування єдиної автоматизованої інформаційної системи обліку реалізації культурно-пізнавальних туристичних продуктів і послуг на території України;
- удосконалення нормативної правової бази для розвитку культурно-пізнавального туризму;
- запровадження обов'язкового страхування туристичних маршрутів підвищеної небезпеки у межах України, з установленням мінімального розміру страхової суми;

- створення умов для розширення туристичної та сервісної інфраструктури в історико-культурних центрах Київської області;
- створення податкового інструменту підтримки соціального туризму при оплаті витрат на подорожі в межах території України;
- збільшення бюджетних асигнувань на просування національного туристичного продукту України на міжнародному ринку.

У свою чергу саме органи місцевого самоврядування Київської області, зацікавлені у розвитку своїх культурно-історичних дестинацій, розробці програм розвитку, пошуку інвесторів та забезпечення нормативно-правової бази щодо діяльності об'єктів культури свого регіону.

Тобто перспективи розвитку культурно-пізнавального туристичного комплексу як України, так й Київської області багато в чому залежать від посилення державного регулювання туристської сфери на загальнонаціональному рівні, яке повинно поєднуватися з сучасною стратегією просування регіональних туристичних програм.

Отже, дослідивши нормативну базу, що існує на сьогодні щодо організації культурно-пізнавального туризму, хотілося б зазначити, що безпосереднього нормативного документу, яким би було визначено принципи організації та функціонування даного виду туризму, не існує. Розглянуті нами закони та нормативно-правові акти лише частково висвітлюють правові аспекти діяльності суб'єктів та об'єктів культурно-пізнавальній сфері. Тож, на нашу думку, необхідно: по-перше, забезпечити реалізацію правового механізму державного регулювання культурно-пізнавального туризму з дотримання принципів конституційності, законності та прозорості. Основними інструментами правового механізму повинні бути нормативно-правові акти органів державної влади та органів Київської державної адміністрації; по-друге, специфічною особливістю формування нормативно-правової бази сфери культурно-пізнавального туризму є комплексний характер цієї галузі права. До її складу входить значна кількість правових норм різної галузевої приналежності, такі як конституційне, адміністративне, цивільне, екологічне, господарське, фінансове,

податкове, трудове, митне, міжнародне право; по-третє, незважаючи на активне формування нормативно-правового забезпечення туристичної галузі в Україні, його вплив на збільшення основних показників туристичної діяльності окремих регіонів ще суттєво не відчувається. Тож необхідно місцевим органам самоврядування передати більше повноважень щодо впровадження місцевих податкових пільг для пріоритетних видів туризму, заохочення наукових досліджень з даної проблематики.

1.3. Історико-культурна спадщина регіону як ресурсна база розвитку культурно-пізнавального туризму

Культурно-пізнавальний туризм розвивається на базі історико-культурних ресурсів, які можна поділити на два типи (рис. 1.3.1).

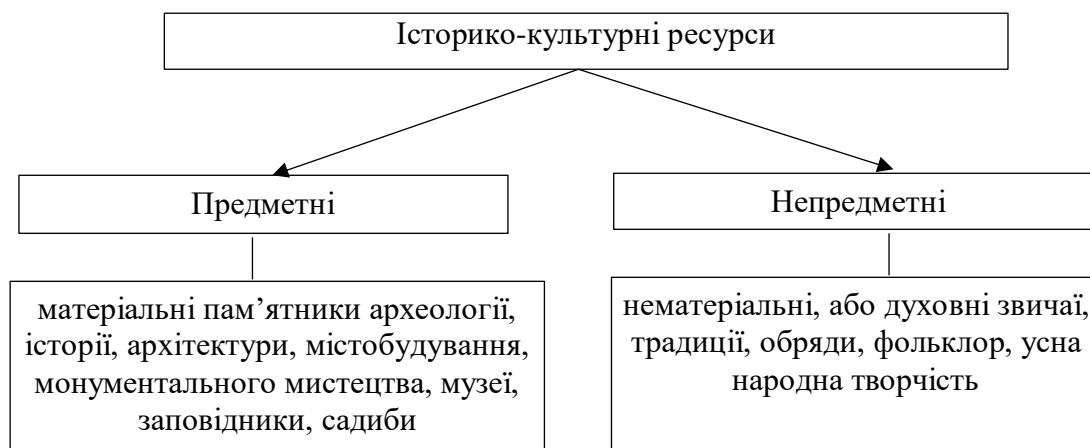

Рис. 1.3.1. – Типи історико-культурних ресурсів [складено автором на основі 21, с. 136–137]

Порівнюючи обидва ці типи культури між собою, можна прийти до висновку, що матеріальна культура повинна розглядатися як результат нематеріальної культури. В той же час до культурно-пізнавальних ресурсів

відносяться тільки ті історичні та культурні об'єкти, які мають науково-пізнавальну цінність й важливе суспільне значення.

Тож розглянемо більш детально основні предметні складові культурно-пізнавального туризму (рис. 1.3.2).

Київщина історично склалася як політичне ядро України, тому тут зосереджена велика кількість пам'яток історії, архітектури та мистецтва. Багато з них мають національне, а деякі світове значення. Історичні та культурні ресурси відіграють важливу роль у задоволенні пізнавальних потреб туристів. Це, насамперед, історико-культурні пам'ятки, музеї, промислові та сільськогосподарські підприємства тощо, які використовуються для ознайомлення з регіоном Київщини, його історією, ритуалами, звичаями та іншими культурними цінностями.

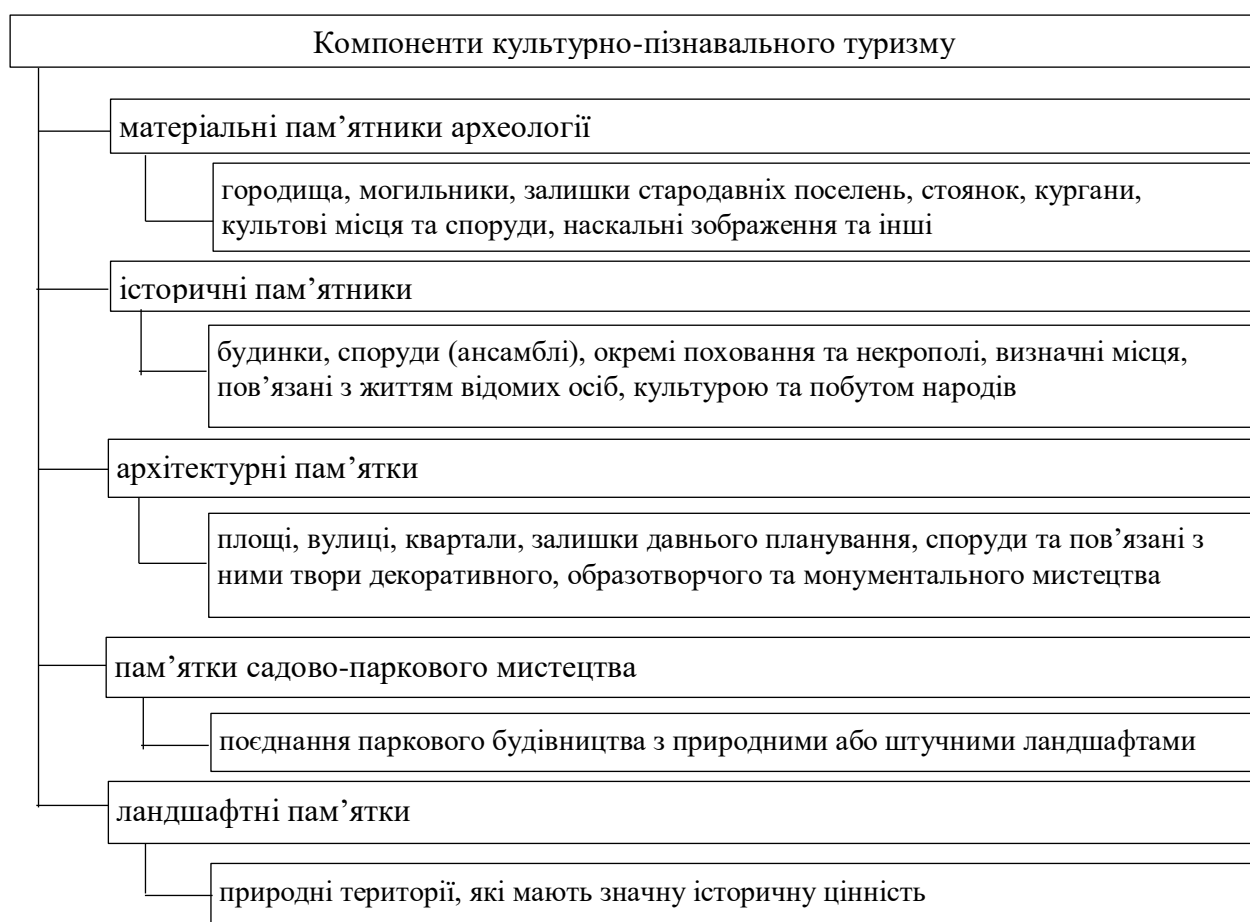

Рис. 1.3.2. – Складові культурно-пізнавального туризму [складено автором на основі 58, с. 378]

Київська область має багату історико-культурну спадщину. Так, на сьогоднішній день в області визнано вісім міст, які мають Всеукраїнське історичне значення. Це міста: Біла Церква, Богуслав, Васильків, Вишгород, Переяслав, Ржищів, Фастів, Яготин. Протягом 2014-2019 років в області вживалися заходи щодо ефективного використання туристичного потенціалу, основою якого є майже 6 тис. об'єктів історико-культурної спадщини, зокрема 2060 пам'яток археології, 1175 пам'яток історії, та 316 пам'яток архітектури.

До Реєстру нерухомих пам'яток об'єктів культурної спадщини національного значення по Київській області занесено 29 історико-культурних об'єктів, включаючи:

- давні поселення та городища – городище літописного міста Юр'єва, городище с. Літочки, городище літописного міста Василіва, городище літописного міста Вишгорода, городище літописного міста Чучина, городище «Іван Гора» – залишки літописного міста Івана, городище літописного міста Білгорода і могильник, городище «Велике Ходосівське», городище в с. Хотів, городище літописного міста Святополча, городище літописного міста Тумаша, городище літописного міста Треполя, городище літописного міста Халепа, городище літописного міста Торчеська та городище в с. Млинок;

- могильники, кургани – курган «Могила», курган «Глушевська Могила», курган «Гайдамацька Могила», курганний могильник в с. Черепин, курганний могильник с. Ничопорівка;

- археологічні комплекси – археологічний комплекс: городище літописного міста Бакожина, поселення і могильник, малополовецький археологічний комплекс;

- місця проживання видатних людей – садиба співака І.С. Козловського, садиба майстра народно-декоративного живопису К.В. Білокур;

- місця історичних подій – літописне місто Переяслав – столиця Переяславського князівства, пам'ятне місце, де відбувалася Переяславська рада;

- могили видатних українців – могила композитора К.Г. Стеценка, могила майстра народно-декоративного живопису К.В. Білокур;

– об’єкт монументального мистецтва – пам’ятник-музей визволителям м. Києва від фашистських загарбників в 1943 році. (див. додаток Б).

Більшість з досліджених історико-культурних об’єктів відносяться до пам’яток археології, серед яких більшість – це культові споруди XVI - XIX ст., в своїй системі розкривають широкі можливості для задоволення найвибагливіших культурно-пізнавальних потреб як жителів Київщини, так і її численних відвідувачів. Серед пам’яток старовини в населених пунктах Київської області з княжих часів збереглися частини фундаменту величного храму Святих Бориса і Гліба (XI ст.) у Вишгороді, Дванадцяти Апостолів (XII ст.) у с. Білогородка, Єпископський палац (XI ст.), Церква Володимира Мономаха (XI ст.) у Переяславі-Хмельницькому.

Щодо пам’яток архітектури, які дійшли до нас із давнини, то у Київській області нараховується 137 архітектурно-історичних пам’яток національного рівня. Дослідивши структуру зазначених об’єктів, ми прийшли до висновку, що переважну більшість усіх об’єктів становлять споруди храмової архітектури, а саме: церкви – 41%, монастирі – 2%, собори – 7%, костели – 4%, що в сумі становить близько 54%, тобто більше половини усіх досліджуваних об’єктів (рис. 1.3.3).

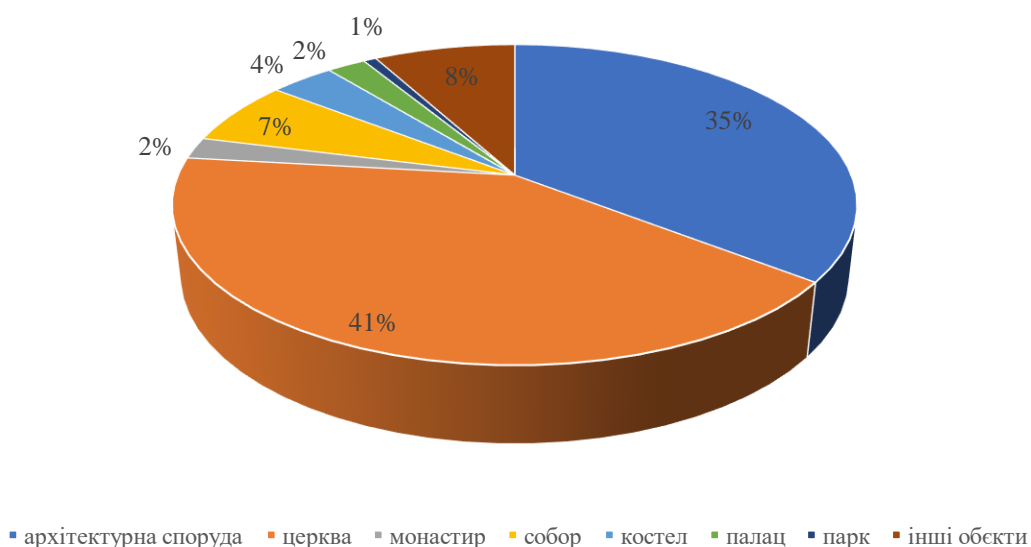

Рис. 1.3.3. – Структура архітектурно-історичних об’єктів національного значення Київської області [63]

Зважаючи на отримані результати з упевненістю можна стверджувати, що перспективними напрямками розвитку туризму в Київській області є релігійний туризм та культурно-пізнавальний, зокрема тури храмової архітектури та історико-пізнавальні екскурсії. Досить велика частка (35%) різноманітних споруд, на основі яких можна створювати цікаві культурно-пізнавальні програми.

Щодо перспективних DESTИНАЦІЙ області, то тут слід виділити м. Біла Церква, яка налічує 27 одиниць архітектурно-історичних об'єктів, Переяслав-Хмельницький район – 13, Києво-Святошинський район – 10, Володарський район – 8, Рокитнянський – 7 об'єктів.

До найбільш відомих об'єктів храмової архітектури хотілось би віднести:

Покровська церква у Фастові – шедевр дерев'яної архітектури Центральної України. Будівля побудована талановитим архітектором І. Григорович-Барський в стилі українського бароко, тому має гармонійні пропорції та завершені форми. Особливістю церкви є дерев'яна обшивка фасадів, що надає архітектурі ще більшої оригінальності та унікальності. Ікони для церкви писали народні художники України Ф. Гуменюк, А. Гончар. Це місце є ідеальним для поціновувачів справжньої давньоукраїнської культури [63].

Успенська церква – архітектурна перлина села Вільховець на Богуславщині. Він розташований на невисокому пагорбі, тому можна побачити цю красу з будь-якої точки села. Конструкція має незвичайну форму: симетрична з дев'яти частин. А посередині будівля буквально залита світлом, пробиваючись крізь 40 вікон [63].

Борисоглібську церкву Вишгорода відновлювали з попелу більше 5 разів. Будівля пережила пожежі, вторгнення татар та війни, але всі ці перипетії не могли повністю знищити святиню. Містичність споруди надає той факт, що поруч знаходяться могили братів Бориса та Гліба, вчинки яких за їх життя вважалися чудодійними [63].

Церква Покрови Пресвятої Богородиці в селі Пархомівка Володарського району – це дивовижне поєднання готики, язичницьких культових форм та

азіатських архітектурних традицій. Ця будівля поєднана з дзвіницею та каплицею, утворюють гармонійну структуру. Храм прикрашають зображення молотків, змії, стріл, ялин, півнів, шарів ріллі, а також свастики – давньоіндійський символ вічного руху життя [63].

Михайлівська церква в Миронівці незвична тим, що її будівництвом керував не меценат чи священик, а звичайний селянин. Перша будівля церкви була невеликою, потім її розширювали та реконструювали за кошти місцевої громади. Після ремонту святиня поповнилася двома новенькими дзвонами, мелодійні голоси яких розлетілися по селу. Окрім храму, були побудовані трапезна та приміщення для відвідувачів з інших районів. Михайлівська церква – це плід довгої праці простих селян, які вклали в неї частинку своєї душі [63].

Найбільш відомими об'єктами архітектурної спадщини є:

– ансамбль споруд пошти у Білій Церкві, розташований на Олександрійському бульварі, 41, який одночасно розмістив на своїй території 9 об'єктів архітектурно-історичних пам'яток. Ансамбль споруд пошти був зведений у 1825–1833 рр. на поштовій дорозі Москва-Біла Церква-Одеса на кошти Браницьких за індивідуальним проектом невідомого архітектора. Ансамбль займає площу близько 1,5 га і складається з двох частин. До першої частина споруд увійшли – будівлі поштової станції, готелю і заїзду (ямщицька). У другій розмістилися службові приміщення – каретна, кузня, дім станційного доглядача, службова будівля і 2 стайні. Усі споруди ансамблю стриманого і простого класичного стилю [20]. Хоча на сьогоднішній день весь комплекс потребує реконструкції, будівлі довгий час перебували без будь якого ремонту;

– поштова станція на 15-му кілометрі траси Житомир-Київ в колишньому селі Катеринівці Києво-Святошинського району, яка теж має 9 об'єктів, віднесених до архітектурно-історичних цінностей національного рівня. Станція вважалася «будинок II розряду з готелем». На території станції розміщувалася будівля самої станції й готель. На службовому подвір'ї розташувалися будівлі ямщика, каретної та конюшні. У подорожуючих була можливість відпочинку в одноповерхових будинках, що примикали до будівлі станції. А вже на 32

кілометрі траси знаходилася станція біля села Гурівщина (нині це біля центру сусіднього села Любимівка), що вже відповідала «будинку I розряду з імператорськими кімнатами». У комплексі станції розмістилися: трактир, стайня, візницька і каретна. Навіть огорожа з воротами має архітектурно-історичну цінність [20];

– поштова станція на 53 кілометрі в Калинівці – теж представлена комплексом будівель, побудований за зразковим проектом «Будинку II розряду з готелем».

Крім цього на території Київської області знаходиться 13 пам'яток садово-паркового мистецтва, п саме парк-пам'ятка: «Альта» (с. Поділля, Баришівського району), «Дубовий гай» (м. Тетіїв, Тетіївського району), «Жорнівський» (Жорнівське лісництво Боярського району), «Кагарлицький парк» (м. Кагарлик), «Молодіжний», (м. Фастів), «Фастівський парк» (Фастівський район), «П'ятигірський парк», «Чагари» (Тетіївський район), «Ставищенський парк» (Ставищенський район), «Сулимівський», «Ташанський парк» (Бориспільський район), «Томилівський» (Білоцерківський район) та Згурівський дендропарк (сmt. Згурівка).

Як бачимо, пам'яток садово-паркового мистецтва Київщини мають природоохоронну, наукову, естетичну і рекреаційну цінність та слугують збереженню природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтриманню загального екологічного балансу і одними з об'єктів культурно-пізнавальних турів.

Наше дослідження акцентувалося на історично-культурній спадщині Київської області, проте м. Київ, яке є обласним містом, представляє собою визначний туристичний центр Київської області, в якому зосереджені історико-культурні пам'ятки не лише всеукраїнського, а й світового значення. Так, у місті в 2019 р. на обліку перебуває 3521 об'єктів культурно-історичної спадщини. У тому числі 2 об'єкти світового значення, 181 об'єкт національного значення, решта – місцевого. Софійський і Києво-Печерський заповідники – занесені в реєстр пам'яток ЮНЕСКО. Серед пам'яток національного рівня найбільшу

питому вагу (майже 76%) становлять пам'ятки історії, на другому місці – пам'ятки археології. Найменшу частку становлять пам'ятки науки і техніки (близько 2%) (рис. 1.3.4).

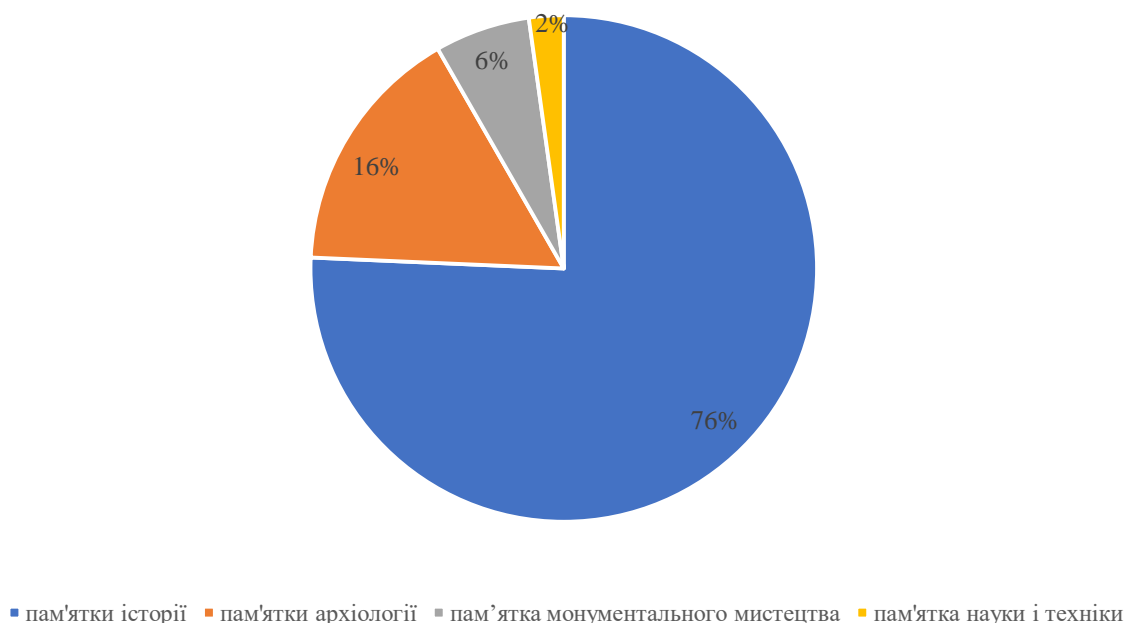

Рис. 1.3.4. – Структура об'єктів культурної спадщини національного значення м. Києва [63]

Хотілося б зазначити, що на офіційному порталі м. Києва створено інформаційну базу пам'яток культурної та історичної спадщини м. Києва. Після переходу по відповідному посиланню, є можливість дізнатися місцезнаходження даного об'єкту та отримати на нього історичну інформацію [52]. У додатку В представлено скрін екрану.

Серед історичних пам'яток Києва можна визначити: будинок, у якому жив письменник М.П. Булгаков; будинок, у якому жив поет Т.Г. Шевченко; будинок Президії Національної академії наук; будинок Педагогічного музею, в якому працювала Українська Центральна Рада; комплекс споруд Національного університету імені Тараса Шевченка; комплекс споруд Києво-Могилянської Академії; комплекс пам'яток на місці масового знищення мирного населення та військовополонених в урочищі Бабин Яр під час гітлерівської окупації; будинок, у якому жив український історик, політик і громадський діяч М. С. Грушевський;

Аскольдова могила; комплекс споруд Національного політехнічного університету «Київський політехнічний інститут»; будинок, у якому жив композитор М.В. Лисенко, будинок, у якому жила поетеса і громадська діячка Леся Українка та ін.

До найвідоміших пам'яток монументального мистецтва відносяться пам'ятник князю Володимиру; пам'ятник українському історику, політику і громадському діячу М.С. Грушевському, пам'ятник поету Т.Г. Шевченку, пам'ятник поетесі і громадській діячці Лесі Українці; пам'ятник поету О.С. Пушкіну; пам'ятник гетьману Богдану Хмельницькому; монумент «Батьківщина-мати» та ін.

Археологічну історичну цінні на території м. Києва становлять: Китаївське городище і курганний могильник, Звіринецькі печери, поселення давньоруське, Кирилівська стоянка первісних людей епохи палеоліту та ін.

Науково-технічною пам'яткою м. Києва є комплекс споруд Національної кіностудії імені О. Довженка.

До найвідоміших пам'яток архітектури можна віднести: Києво-Печерську Лавру, Софійський собор, Михайлівський Золотоверхий собор, Золоті Ворота, Миколаївський костіол, Маріїнський палац, Андріївська церква, Замок Річарда – Левине серце, Будинок з химерами,

Слід підкреслити, що у межах міста Києва розташовано 20 пам'яток садово-паркового мистецтва. Найвідомішим серед них є Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна, який одночасно виступав науково-дослідною базою університету Св. Володимира та Центральний ботанічний сад ім. Гришко, що є провідним науково-дослідним об'єктом, який займається проектуванням і створенням нових ботанічних садів та парків, розробкою наукових основ озеленення та фітодизайну підприємств і організацій.

До інших відомих київських парків можна віднести: Маріїнський, Голосіївський, Пуща-Водиця, Феофанія, Нивки, Володимирська гірка, Перемога, Хрещатий, Шевченка [50].

Як бачимо, історико-культурні ресурси зосереджені практично в усіх мікрорайонах міста. Місцева влада забезпечує комплексний розвиток туристичної індустрії міста Києва в цілому та його культурно-пізнавального напрямку, зокрема, та займається збереженням історико-культурної спадщини.

Проведене дослідження дало змогу виявити й основні проблеми:

- культурно-історична спадщина області потребує посиленої уваги і підтримки, адже більшість із досліджуваних пам'ятників архітектури потребують реконструкцій, консерваційних робіт та рятувальних досліджень. Значного негативного впливу природних та антропогенних факторів зазнають пам'ятки археології, історії, що приводить до їх руйнації;

- в області відсутня ефективна культурна політика щодо впровадження нових культурних проєктів з метою поживлення культурних, освітніх, мистецьких та наукових міжрегіональних зв'язків;

- неефективні форми співпраці з осередками національних творчих спілок та національно-культурними товариствами, діяльність яких спрямована на популяризацію ідеї толерантності, боротьбу проти расової та національної неприязні, збереження, відродження та забезпечення подальшого розвитку культурно-історичної спадщини області, підвищенню рівня духовності суспільства.

Отже, Київщина має значний культурно-історичний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму, що в свою чергу дозволяє створювати нові цікаві маршрути, розвивати туристичну галузь області, що сприятиме збереженню, реставрації та популяризації культурно-історичних пам'яток. Проте, в області існує й ряд проблем, вирішення яких допоможе пришвидшити популяризацію культурно-історичної спадщини Київської області.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Роль музейних закладів регіону в забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності та історично-культурного туризму

На сьогоднішній день культурно-пізнавальний туризм представляє собою абсолютно нову сферу культурного відпочинку та духовної освіти. Важливу роль у забезпеченні пізнавальної рекреаційної діяльності здійснюють такі об'єктами культурно-пізнавального туризму як музеї.

У Київській області за всю історію розвитку склалися сприятливі можливості для подальшого просування саме культурно-пізнавального туризму, як основного виду туризму в регіоні. Місто володіє чималим ресурсним потенціалом для розвитку цього виду туризму. Відповідно отриманим даним державної статистики Київської області у 2019 р. на території області функціонувало 63 подібних закладів, 39 із яких розташовані у самій столиці (табл. 2.1.1)

Таблиця 2.1.1

Аналіз музейних закладів Київщини за 2015-2019 рр. Складено на основі [23; 24]

Показники	Роки					Відхилення (-/+) 2019 року до			
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Київська область									
Кількість музеїв, одн.	24	23	23	24	24	0	1	1	0
Кількість відвідувань музеїв за рік, тис.	355,4	413,1	423,4	476,5	458,3	102,9	45,2	34,9	-18,2

Продовження таблиця 2.1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
м. Київ									
Кількість музеїв, одн.	40	42	44	40	39	-1	-3	-5	-1
Кількість відвідувань музеїв за рік, тис.	3151,6	3117,9	3354,9	3539	3214	62,4	96,1	-140,9	-325
Разом									
Кількість музеїв, одн.	64	65	67	64	63	-1	-2	-4	-1
Кількість відвідувань музеїв за рік, тис.	3507	3531	3778,3	4015,5	3672,3	165,3	141,3	-106	-343,2
Частка області, %	37,5	35,4	34,3	37,5	38,1	0,6	2,7	3,8	0,6

Відповідно отриманим даним, можемо зробити висновок, що за останні 3 роки загальна кількість музейних закладів зменшилася на 6%. Проте, ми маємо доступ лише до статистики державних музеїв, тому досить складно визначити загальну кількість музейних закладів, враховуючи приватні заклади. Слід наголосити, що кількість музеїв зменшилася в місті, кількість музейних закладів області протягом досліджуваного періоду залишалася майже без змін.

Щодо кількості відвідувань музеїв, то 2019 рік має значно нижчі показники, що зумовлено в першу чергу впливом пандемії коронавірусу, зменшення туристичних потоків та обмеження функціонування музейних закладів в умовах карантину.

Визначаючи типологію київських музеїв, ми за змістом розділили їх на 8 основних груп: історико-краєзнавчі, історично-археологічні, природничі, мистецькі, меморіальні, етнографічні, технічні, галузеві (рис. 2.1.1).

Відповідно отриманим результатам дослідження, ми отримали очікувану структуру музеїв області, найбільшу питому вагу серед яких становлять історико-краєзнавчі музейні заклади, що мають 31% від загальної кількості музеїв області. Зважаючи на те, що Київщина є прадавнім краєм з великою історією, насиченою

як військовими, так і політичними подіями становлення української державності, це не могло не знайти відображення в історії кожного регіону області.

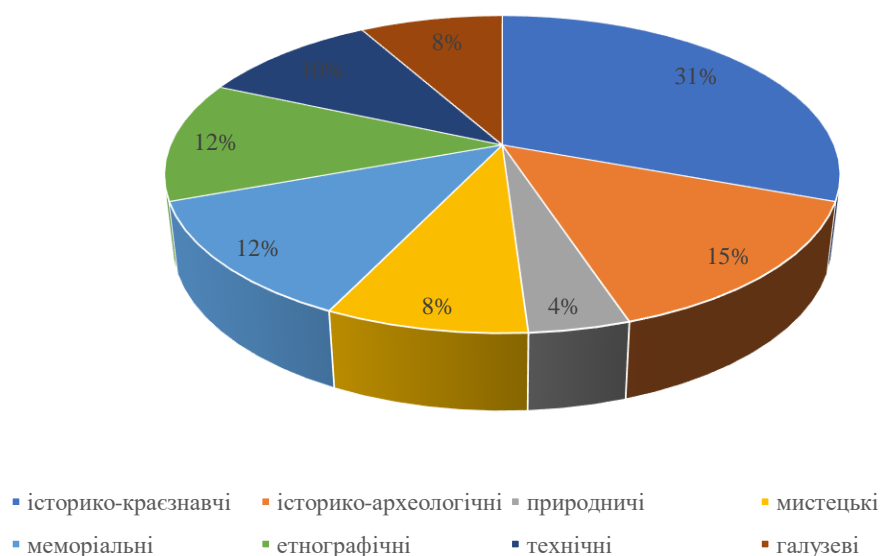

Рис. 2.1.1. – Типологія музейних закладів Київської області [23]

Тому на території області у кожному районному центрі присутні історико-краєзнавчі заклади, що покликані знайомити туристів з історичними особливостями саме своєї дестинації. Найбільш відомими музеями цієї групи можна назвати:

Національний музей-заповідник «Битва за Київ у 1943 році», що розташований у с. Нові Петрівці поблизу Києва. В експозиціях музею представлені відомості про командування українським фронтом, які керували армією під час битви 1943 року. Для відвідувачів виставлені численні бойові прапори стрілецьких дивізій українського фронту, макети бліндажів, документи, фронтові листи, нагороди, особисті речі воїнів, а також бойова техніка; пам'ятник визволителям Києва, діорама «Битва за Київ. Лютізький плацдарм 1943 рік»; меморіальний комплекс;

Вишгородський історико-культурний заповідник, який на сьогоднішній день представлений комплексом з будинку Клюкви, історичного музею та музею гончарства. У часи Київської Русі Вишгород мало величезне значення, виконуючи функцію північних воріт, що оберігали Київ. І до сьогоднішнього

часу у заказнику дбайливо зберігаються матеріальні свідчення давньої історії цього міста;

Білоцерківський краєзнавчий музей, який у роки окупації німецько-фашистськими загарбниками не був евакуйований, чим зазнач значних пограбувань. Проте, й на сьогоднішній день музей є неоціненною скарбницею музейного фонду України, культурним осередком Правобережної Київщини, куди з великим задоволенням прямують туристичні групи;

Яготинський історичний музей налічує на своїй території 14 залів і представляє широкий діапазон тематичних розділів, де гармонійно розподілені в історичній періодизації пам'ятки матеріальної та духовної культури, які висвітлюють історію краю від палеоліту до сьогодення.

Археологічні музеї теж становлять близько 15% від загальної кількості, що пояснюється цінністю київських земель, на території яких зароджувалося життя, збереглися неповторні природні матеріали та розвивалася трипільська культура. Найяскравішими представниками цього типу музеїв є:

Київський обласний археологічний музей експонує знахідки різних епох в історії Київщини – від кам'яної доби та часів палеоліту, трипільської культури, скіфського часу, Київської Русі, козацтва, та до наших часів. Зовнішній вигляд музею нагадує скриню зі скарбами, яка готова розкрити свої таємниці усім, хто бажає пізнання минувшини;

Ржищівський археолого-краєзнавчий музей готовий надати своїм відвідувачам результати розкопок, які проводилися на цій території в кінці XIX століття та подарували всім нам найдавніша з відомих археологам та історикам Трипільську культуру. На сьогодні і приміщення, і територія, і зали – все тут дихає історією, спонукає до творчої роботи, до нових пошуків та історичних відкриттів. Експозиції музею постійно поповнюються й нараховують більше 8 000 експонатів.

Однакову частку музеїв області становлять меморіальні та етнографічні музеї, що підкреслює високу концентрацію етнічних об'єктів на території області та видатних українців, які творили на благо України.

Меморіальний музей К.Г. Стеценка, який має на меті популяризацію видатного українського композитора К.Г. Стеценка, української історії та культури. Музей представлений хатою-садибою, яка залишилася у такому вигляді як колись жив у ньому Кирило Григорович, з кухонним інвентарем, меблями, посудом, різними сільськогосподарськими знаряддями праці, вишитими рушниками на портретах.

Географічний аналіз музеїв Київської області показав, що вони розподілені по усій території Київщини, у кожному з районі по 1-2 об'єкти. Серед районів з найвищою концентрацією музеїв можна назвати Переяслав-Хмельницький, Обухівський та Яготинський райони, що мають 7, 6 та 5 музейних закладів відповідно. Даний аналіз дозволяє стверджувати, що для розвитку музейного та культурно-пізнавального туризму найбільший потенціал мають саме ці 3 райони області.

Так, музеї Переяслав-Хмельницького району здатні задовольнити пізнавальний інтерес різних туристичних аудиторій: на території регіону присутній історичний, археологічний, архітектурний музеї, музеї сухопутного транспорту, освоєння космосу та значний комплекс музеїв українських ремесел та мистецтв. Слід зазначити, що районна державна адміністрація Переяслав-Хмельницького району зацікавлене в розвитку своїх музейних закладів та популяризації культурно-пізнавального туризму на своїй території. За підтримки керівництва району, керівників фермерських господарств щорічно створюються нові туристичні мандрівки маршрутом «Незвідана Переяславщина», яку спочатку організовують для школярів. У 2019 р. з нагоди 140-річчя з дня народження композитора, поціновувача класичної музики, уродженця села Дем'янці, Павла Івановича Сениці, було організовано експрес – екскурсію до сільського історичного музею, що знаходиться в приміщенні Будинку культури.

Обухівський район представлений історико-археологічними музейними закладами, музеями, присвяченими діяльності видатних українців та музеями козаччини. У 2020 р. в рамках заходів, присвячених 95-річчю утворення Обухівського району, було здійснено подорож «Стежками рідної Обухівщини»,

краю, історія якого сягає в сиву давнину. Акцент було зроблено на дослідження вчених-археологів: Вікентій В'ячеславович Хвойка, Микола Федотович Біляшевський, Тетяна Сергіївна Пассек, а також сучасних вчених: Рибаків, Бібіков, Даниленко, Шовкопляс та інші. Маршрути подорожі пролягли історичними місцями багатих на події і постаті сіл: Трипільля, Старі Безрадічі, Германівка.

Яготинський район також увібрав у себе декілька напрямлень музейних закладів, серед яких археологічна справа, національна ідентифікація, історія краю та життєвий і творчий шлях великої художниці К. Білокур. На жаль, керівництво району більше приділяє уваги розвитку бібліотечної сфери та клубних закладів, просуванням музеїв останніми роками районний відділ культури не займається.

Отже, музеї Київщини є скарбницею історичної та культурної спадщини, а музейні експонати – носіями безцінної інформації про історію та культуру даної туристичної дестинації. В музеях та заповідниках зберігається близько 400 тис. одиниць музейного фонду, з них 12740 музейних предметів, що містять дорогоцінні метали та коштовне каміння. Щорічно музеї області відвідують в середньому 400 тис. осіб, проводиться понад 11000 екскурсій. Протягом останніх років музеї розглядаються як заклади, які надають широкий спектр послуг, організовують дозвілля і реалізують культурні та соціальні програми, сприяють збереженню національної ідентичності. В туристичній діяльності музеї є складовою екскурсій культурно-пізнавального напрямку. Як показав досвід розвитку музейних закладів Київської області, використання потенціалу музеїв у різних видах туризму можливе у напрямках: культурно-історичний, етнографічний, пізнавальний, геологічний. Залучення музеїв області до туристичної справи є ефективним чинником розвитку культурно-пізнавального туризму в регіоні.

Зважаючи на те, що більшість закладів музейної справи сконцентровані у м. Київ, а саме місто є культурним осередком області, проведемо подібне дослідження музейних закладів Києва.

Типологія міських музейних закладів дещо інша, в ній прекрасно співіснують і розвиваються культури багатьох етнічних груп, використання яких може стати визначальним інструментом розвитку культурно-пізнавального туризму Києва (табл. 2.1.2).

Таблиця 2.1.2

Музейні установи м. Києва [20]

Культурні об'єкти	Кількість, одиниць	Назва найвідоміших об'єктів
1	2	3
Державні музеї	39	
серед них:		
історичні	4	Національний музей історії України Меморіальний комплекс «Національний музей історії України у Другій світовій війні» Музей книги та друкарства України Музей гетьманства
красознавчі	6	Національний музей народної архітектури та побуту України Археологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка Археологічний музей Історико-архітектурна пам'ятка-музей «Київська Фортеця» Музей «Золоті Ворота» Музей однієї вулиці
меморіальні	7	Київський літературно-меморіальний музей М. Рильського Історико-меморіальний музей Михайла Грушевського Меморіальний будинок-музей Г. П. Світлицького Меморіальний музей академіка медицини М. Стражеска Літературно-меморіальний музей-квартира П. Г. Тичини Літературно-меморіальний музей-квартира М. Бажана Літературно-меморіальний будинок-музей Тараса Шевченка
художні	2	Національний художній музей України Національний музей «Київська картинна галерея»
природні	2	Національний науково-природничий музей НАН Ботанічний музей
технічні	2	Національний науково-дослідний реставраційний центр України Київський планетарій
літературні	10	Національний музей літератури України Національний музей Тараса Шевченка Музей сучасного образотворчого мистецтва України Кабінет-музей В'ячеслава Чорновола Музей-квартира Віктора Косенка Будинок-музей Миколи Лисенка Музей Михайла Старицького Музей Марії Заньковецької Музей Михайла Булгакова Музей поета Д. Луценка

Продовження табл. 2.1.2

1	2	3
етнографічні	6	Державний музей українського декоративного мистецтва Міжнародний музей української вишивки Музей Івана Гончара Державний музей іграшки Музей культурної спадщини Національний музей бджільництва України
недержавні	80	Міський музей «Духовні скарби України» Водно-інформаційний центр Музей непотрібних речей Музей механічних ваг Музей булатної зброї

Як можемо помітити, значний вплив на розвиток культурно-пізнавального туризму мають не лише державні музейні заклади, а й велика частина недержавних музейних установ, що здатні на сьогоднішній день задовольнити пізнавально-рекреаційні потреби різних категорій туристів.

Розширенню культурного туризму в столиці сприяють:

- розвиток усіх видів транспорту;
- міжрегіональні та міжнародно-культурні контакти;
- становлення і вдосконалення індустрії туризму у світі.

Розвиток транспортних послуг в поєднанні з широкою інформатизацією створюють можливість чітко пов'язувати маршрути за часом перебування в точках пересадок, в місцях тимчасового проживання туристів, робити туристичні програми більш вивіреними і насиченими. Це, в свою чергу, дає можливість розробляти максимально зручні для користувача маршрути. Таким чином, потенційні культурно-пізнавальні туристичні об'єкти стають не просто досяжними окремим ентузіастам, а й реально доступними досить широким верствам мандрівників, дозволяючи економно витрачати їх обмежені ресурси, в тому числі часові, фізичні, психологічні, фінансові.

Це відбувається на тлі того, що все більше людей можуть дозволити собі подорожі, оскільки зростання їх доходів одночасно супроводжується відносним зниженням цін на туристичні послуги, спричинені гострою конкуренцією в

туристичній індустрії. Туризм надає широкі можливості для реалізації цього процесу [61, с.17].

Слід наголосити, що територіальне розміщення музеїв м. Києва є вкрай неоднорідним. Так, відповідно даним рис. 2.1.2. найбільше музейних об'єктів зосереджено у Шевченківському районі міста, що становлять 36% усіх музейних установ міста. Найвідомішими закладами цього району є:

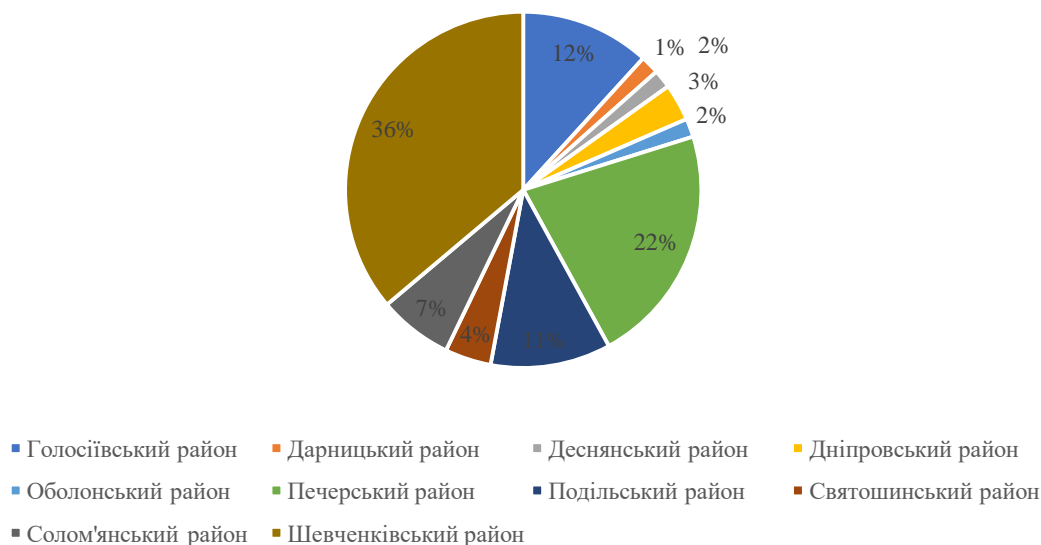

Рис. 2.1.2. – Географічний аналіз музеїв міста Київ [24]

Другим районом з високою концентрацією музеїв є Печерський район, питома частка музейних об'єктів у якому становить 22%. Найпопулярнішими серед туристів є:

Голосіївський та Подільський райони замикають трійку лідерів музейних DESTИНАЦІЙ міста, маючи відповідно 12% та 11% музейних установ.

Проте, не завжди концентрація музейних об'єктів відіграє вирішальну роль. Так, у Солом'янському районі міста Києва знаходиться центр народознавства «Козак Мамай», який поєднав у собі тематичний дендропарк, на основі якого діє центр народознавства по відтворенню українських традицій, звичаїв, обрядів, забутих трудових навичок і ремесел та цілий комплекс (більше 100) споруд, характерних для козацької доби 17-го століття, найголовнішою із яких, безперечно, є козацька триверха дерев'яна церква в ім'я Покрови Пресвятої

Богородиці та дзвіниці біля неї. Цей музей на сьогоднішній день є одним з найвідвідуваніших музейних об'єктів міста [70].

Хотілося б зазначити, що з метою розвитку туристичної галузі, соціально-культурної сфери Києва та змістовного відпочинку жителів та гостей міста, забезпечуючи всебічний розвиток його соціально-економічних інтересів, Київська державна адміністрація приділяє велику увагу забезпеченню розвитку туризму промисловість; збільшення частки очікуваних доходів від туристичної галузі в державному бюджеті; вдосконалення туристичної інфраструктури; залучення інвестицій для розвитку туристичної галузі; створення сприятливих умов для розвитку спортивно-оздоровчого та культурно-пізнавального туризму, а також просування туристичного потенціалу району та створення інформаційної інфраструктури туризму.

Таким чином, місто Київ має дуже потужний історико-культурний рекреаційний потенціал для розвитку екскурсійного та туристичного напрямку. Рекреаційні ресурси зосереджені майже у всіх районах міста. Місцева влада забезпечує всебічний розвиток туристичної галузі міста Києва та займається збереженням історико-культурної спадщини.

Проте, проведений аналіз соціокультурної ситуації в Київській області свідчить, що, не зважаючи на складні економічні умови, на сьогоднішній день області вдається зберегти мережу музейних установ, кадровий потенціал галузі, забезпечити підтримку професійного і аматорського розвитку туристичної галузі регіону.

Відзначаючи позитивні тенденції в розвитку української культури і культури Київської області за останні роки, певне піднесення її ролі в справі духовного відродження суспільства, існує низка проблем, що суттєво гальмують процеси трансформації та подальшого інтенсивного розвитку культурно-пізнавального туризму та вирішення яких вимагає більш комплексного підходу та тривалих термінів реалізації.

Зважаючи на те, що культурно-історичний розвиток області протягом тривалого часу не був визначений пріоритетом державної політики, йому не

приділялася належна увага та не надавалася підтримка з боку місцевої влади. Такий підхід негативно вплинув на рівень життєдіяльності музейних закладів. Основною проблемою є відсутність стабільної системи фінансування музеїв у районах області, достатніх для ефективної діяльності і розвитку, відповідно до сучасних вимог суспільства, загального рівня розвитку інформаційних технологій та потреб сучасних музейних закладів. Територіальні громади не в змозі забезпечити в повному обсязі умови для повноцінного функціонування музеїв на своїх територіях. Незадовільний стан матеріально-технічної бази, особливо невеликих районних центрів: більшість приміщень, обладнання та технічних засобів не відповідає сучасним вимогам культурного обслуговування та потребує здійснення технічного переоснащення та модернізації. Сучасні умови вимагають створення належних умов для поповнення музеїв новими експонатами та зберігання предметів музейного фонду України відповідно до сучасних вимог, впровадження новітніх технологічних процесів у роботу музеїв. В музеях області вкрай слабка матеріально-технічна база, що не дозволяє створити відповідну інфраструктуру для більш якісного обслуговування відвідувачів і надання платних послуг. Хронічний брак фінансування на перше місце ставить питання безпеки музейних колекцій. У більшості музеїв відсутні систем відео спостереження. Значну загрозу становить зношеність комунікацій та стан музейних будівель та приміщень, відсутність фондосховищ, не відповідність приміщень вимогам температурного та вологісного режиму.

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що не дивлячись на те, що Київській області вдається утримувати музейні заклади та розвивати на їх основі культурно-пізнавальний туризм, саме заклади, що знаходяться на території області потребують осучаснення. На сьогоднішній день музейна справа переходить на інший рівень розвитку – цифро-віртуальна діяльність, і якщо музеї Києва ще справляються з поставленим перед ними викликом, то більшості музейним установам області досить складно вирішувати ці питання. Тому для забезпечення культурно-пізнавального інтересу туристів, дослідження власної країни та області, формування гордості за її історію та культуру, необхідно й

надалі підтримувати музейну діяльність області як окремий вид розвиваючого дозвілля, який виступає засобом підвищення рівня освіти та культури людей завдяки знайомству з культурою, традиціями, побутом, релігією та стилем життя нації.

2.2. Ареали та кластери розвитку культурно-пізнавального туризму Київської області

У попередньому параграфі нами з'ясовано, що музейні установи відіграють одну з ключових ролей у процесі розвитку культурно-пізнавального туризму Київської області. Проте, існує низка кластерів, які можуть значно пришвидшити цей розвиток та підвиити його якість. До таких об'єктів, на нашу думку, можна віднести бібліотеки, парки, театри, виставкові зали. Хотілося б підкреслити, що відмінною особливістю культурно-пізнавального туризму є те, що даний вид туризму є актуальним для людей будь-якого віку і для різних сфер діяльності.

Дослідивши динаміку театрів на території Київської області, ми прийшли до висновку, що протягом останніх 5 років кількість обласних театрів залишається однаковою, а саме 3 одиниці:

Київський академічний обласний музично-драматичний театр імені П.К. Саксаганського (м. Біла Церква), який діє з 1920 р. і довгий час залишався єдиним обласним театром. На сьогоднішній день оркестр театру працює в різноманітних жанрах, що дозволяє задовольняти найвибагливіші смаки глядачів. Професійний балет театру щороку здійснює постановки більше 80 хореографічних композицій. Кожна з них вражає майстерністю виконання, оригінальністю хореографів-постановників та емоційною наповненістю;

Муніципальний театр «Березіль» Бориспільської міської ради Київської області функціонує з 2009 р. Репертуар театру має як сучасні твори, так й твори

класиків. Вистави користуються великою популярністю, як серед дорослих так і серед дітей;

Громадська організація «Карнавал музично-драматичний театр» (м. Ірпінь) розпочав свою діяльність у 2002 р. Акторська труппа складається з молодих, талановитих і перспективних акторів. Протягом 10 останніх років театр ставить постанови за власними сценаріями.

У самому м. Києві у 2019 р. діяло 23 театри, кількість яких також залишається сталою з 2016 р. (рис. 2.2.1).

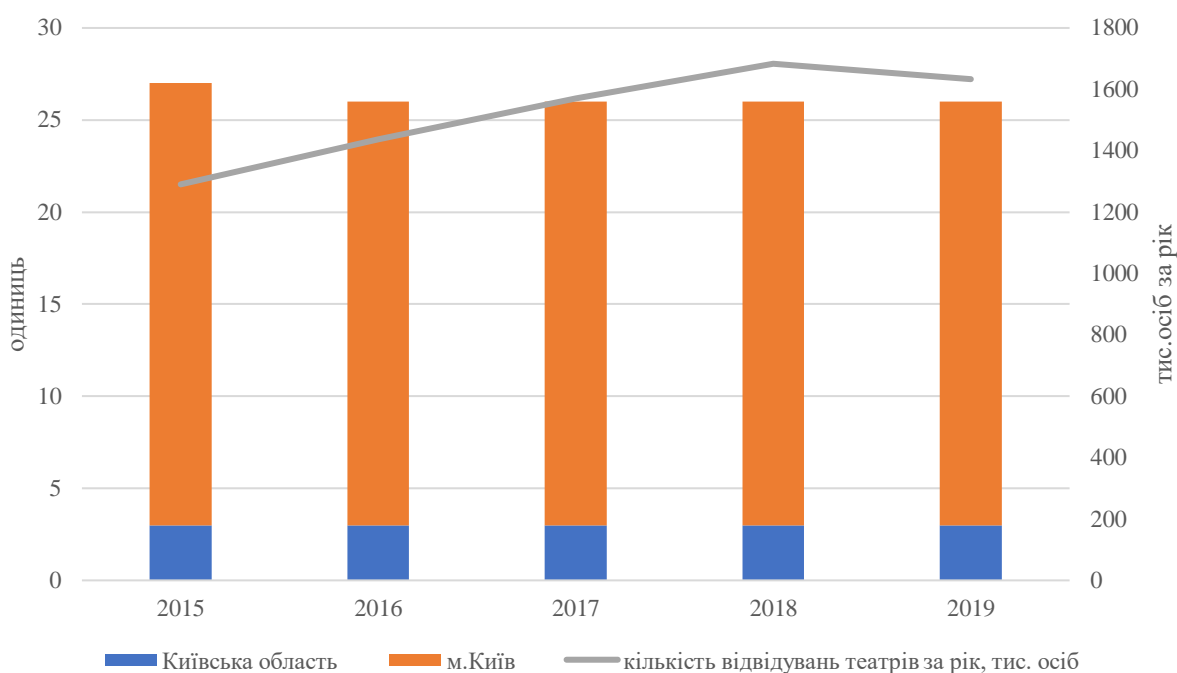

Рис. 2.2.1. – Кількість театральних закладів м. Києва та Київської області у 2015-2019 рр. [23]

З 2015 по 2018 рр. спостерігалось значне щорічне збільшення кількості відвідувань театрів. Проте, у 2019 р. можна констатувати незначне зменшення відвідуваності театрів на 3%. Слід підкреслити, що частка обласних театрів досить низька у загальній кількості театрів і становить близько 11% протягом всього досліджуваного періоду. Це свідчить про те, що розвиток саме театральної галузі культурної складової в області є досить проблемним, хоча позитивним фактом є те, що області вдається протягом останніх років підтримувати діяльність існуючих своїх театрів.

Київ має ряд прекрасних театрів, які є як історичним надбанням киян, так й новими сучасними течіями культурного розвитку столиці. Дуже подобається туристам відвідувати Національний академічний театр руської драми імені Лесі Українки, невід'ємною частиною якого є традиційне виконання та широкий розмах постановок. Найчарівнішим та найзагадковішим театром Києва є Київський академічний театр ляльок, який більшість своїх постанов присвячує дітям, хоча деякі постанови в ньому розраховані й для дорослих. Найпопулярнішим європейським оперним театром вважається Київський національний академічний театр опери та балету, тому туристи вважають за обов'язок відвідати саме його. Репертуар театру складається з італійської та європейської класики 20 сторіччя під супровід творів Россіні, Верді, Чайковського, Пучіні, Бізе та інших видатних композиторів. А «Ромео і Джульєтта» отримали медаль ЮНЕСКО за найкращу постановку, і вже більше 30 років не залишають сцену. Національний академічний театр української драми імені Івана Франка перемістився свого часу до Києва з Вінниці. Репертуар театру вражає своєю різноманітністю, багатогранністю жанрів і неперевершеною грою акторів. Є на театральних тернах Києва і відомий Київський молодий академічний театр, постанови якого радують як туристів так і жителів міста.

Важливу роль в культурному житті області відіграють бібліотеки, які також можна віднести до об'єктів, що здатні вплинути на формування культурно-пізнавальної дестинації регіону. Сьогодні бібліотеки стають складови туристичного простору як сучасні багатофункціональні культурні та інформаційні центри, виконують широкий спектр функцій щодо збереження і передачі відвідувачам інформації, знань, культури, організовують навчання з опанування новими інформаційними технологіями різних соціальних груп. Найвідоміші бібліотеки використовують не лише як джерело інформації, а й як могутні культурно-пізнавальні центри. Бібліотечна мережа м. Києва є сформованою стійкою структурою, яка налічує у своєму складі 143 одиниці.

Київські бібліотеки мають краєзнавчі ресурси та багатий досвід культурно-просвітницької й пошуково-дослідницької діяльності, здатні стати унікальними інформаційними центрами в регіональній туристичній інфраструктурі. Це може бути розробка краєзнавчих екскурсійних екологічних стежок, туристичних маршрутів і проведення екскурсій, пов'язаних з певними подіями.

На сьогодні київськими бібліотекарами було розроблено серію оригінальних авторських прогулянок Києвом: «Мистецький калейдоскоп», «Європейські кияни та київські європейці», «Схилами Дніпра», «Загублені у часі», «Terra incognita у центрі Києва», «Кудрявець – вчить та надихає!», що ще раз доводить значимість бібліотечних установ у розвитку культурно-пізнавального туризму.

Найбільш відомими та дієвими бібліотеками м. Києва є:

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, яка є найбільшою та найвідомішою не лише у Києві та Україні, а й однією з найбільших у світі. Окрім місії найграндіознішого українського книгосховища, бібліотека ще й проводить міжнародні наукові конференції, художні виставки й різноманітні соціальні проекти;

Центральна спеціалізована бібліотека для сліпих імені М. Островського, метою якої є відкриття світу мистецтва, науки й культури незрячим та слабозорим людям. Таких закладів в Україні – 6, проте київська установа є найбільшою та найсучаснішою;

Науково-технічна бібліотека імені Г.І. Денисенка, яка існує вже більше 100 років має 6 поверхів та п'ятнадцять читальних залів. У сучасних умовах цей заклад ще працює як студентський коворкінг та регулярно проводить лекції, майстер-класи, творчі вечори, презентації, фотосети.

Набувають популярності й нові сучасні бібліотеки, серед яких «Французька медіатека» та «Американська бібліотека імені В. Китастого» - це бібліотеки, розраховані на сучасного відвідувача, який бажає отримати книгу не лише в паперовому вигляді, а й у вигляді медіаресурсу. Окрім основної функції ці заклади допомагають досліджувати, спілкуватися та творити.

Заклади бібліотечних установ Київської області мають більшу структуру. У 2019 р. в області функціонувало 867 бібліотек, що на 1% менше, порівняно з 2018 р. Проте, така чисельність закладів зумовлена наявністю сільських невеликих бібліотек, які здійснюють у своєму регіоні культурно-просвітницькі функції, але самостійно значно впливати на розвиток культурно-пізнавального туризму не в змозі.

До закладів, які здатні стати туристичними об'єктами культурно-пізнавальних туристичних маршрутів, ми віднесли:

Київську обласну бібліотеку для дітей, яка існує вже більше 112 років і є потужним науковим, культурним центром для дітей як головних читачів та спеціалістів, які працюють з дітьми;

Київську обласну бібліотеку для юнацтва, яка обслуговує юнацтво та займається популяризацією української книги. На базі бібліотеки проводяться історичні уроки, дні інформації, майстер-класи для студентства та книжкові виставки, направлені на розвиток інформаційного, культурного потенціалу студентської молоді Київської області.

Отже, Київська область має можливості для розвитку культурно-пізнавального туризму на основі установ, що створюють умови для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня, доступності освіти у сфері культури та задоволення культурних і духовних потреб жителів Київської області.

Значний вплив на розвиток туризму Київської області має питання дослідження, збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини (народних традицій, звичаїв, фольклору), які набувають особливого значення, насамперед у зв'язку з могутнім духовнотворчим потенціалом української традиційної культури, яка є головним чинником морально-естетичного самооздоровлення, збереження і розвитку української мови, відродження національної свідомості, духовності народу, підґрунтям розвитку професійного мистецтва. Саме тому на території області працює велика кількість аматорських клубних закладів. Так, у 2019 р. працювало 835 клубних закладів (рис. 2.2.2).

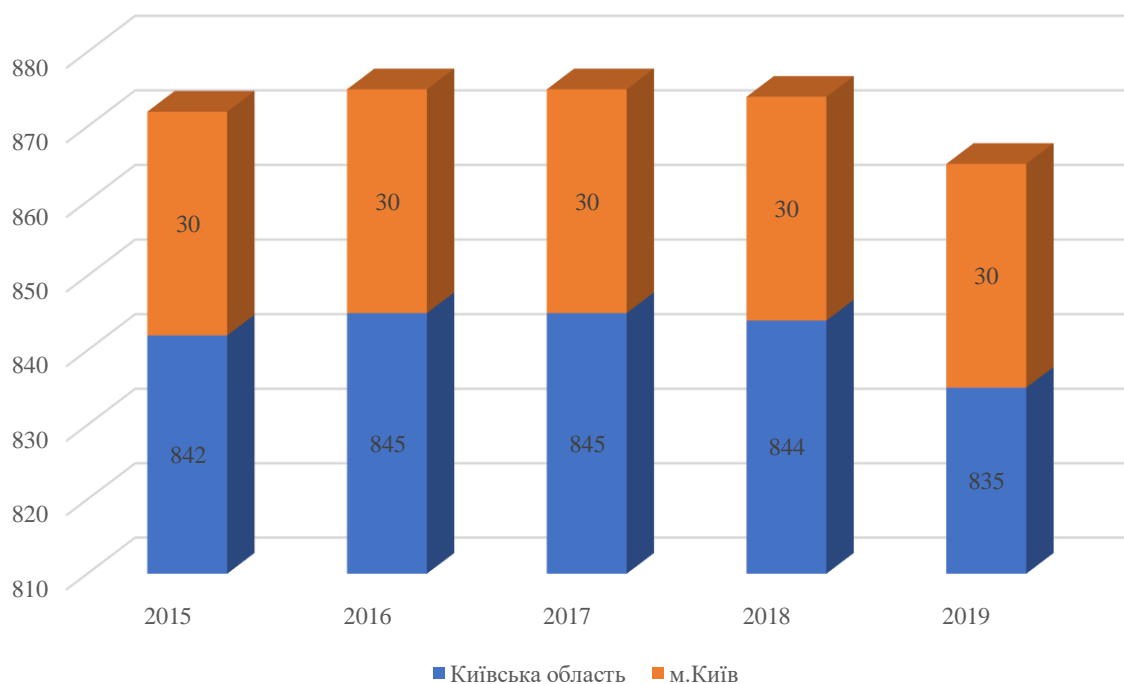

Рис. 2.2.2. – Наявність клубних закладів Київського регіону у 2015-2019 рр.
[23]

Відповідно отриманим даним можемо зробити висновок, що мережа клубних закладів розвинена саме в області, адже її питома частка у загальній кількості закладів становить близько 96%. Кількість клубних закладів м. Києва протягом досліджуваного періоду залишається сталою і становить 30 колективів. Клубні заклади є базовими закладами культури, діяльність яких спрямована на задоволення культурно-дозвіллевих потреб жителів області, розвиток усіх видів і жанрів самодіяльної народної творчості, аматорського мистецтва.

Завдяки діяльності досліджуваних закладів в Київській області велику увагу приділяється проведенню різноманітних культурно-мистецьких заходів, конкурсів, фестивалів та концертних програм до ювілейних дат, державних, регіональних та професійних свят, що допомагають популяризувати туристичну дестинацію як на внутрішньому туристичному ринку, так й на міжнародному. У цьому напрямку постійно втілюються нові проєкти, де поєднується сучасність з фольклорними та народними традиціями. Участь художніх колективів та

виконавців у Міжнародних та Всеукраїнських культурно-мистецьких форумах сприяє інтеграції Київщини у всеукраїнське та світове співтовариство.

Проте, щодо можливостей організації концертних заходів, різноманітних подієвих івентів культурно-пізнавального напрямлення, то Київська область обмежена кількістю концертних організацій, що безпосередньо займаються цією діяльністю. Протягом останніх 10 років в області функціонує лише 1 така організація, у порівнянні з м. Києвом, де працюють 22 таких концертних організацій. Починаючи з 2014 р. кількість відвідувачів концертних заходів щорічно зменшується як в області, так і в місті (рис. 2.2.3).

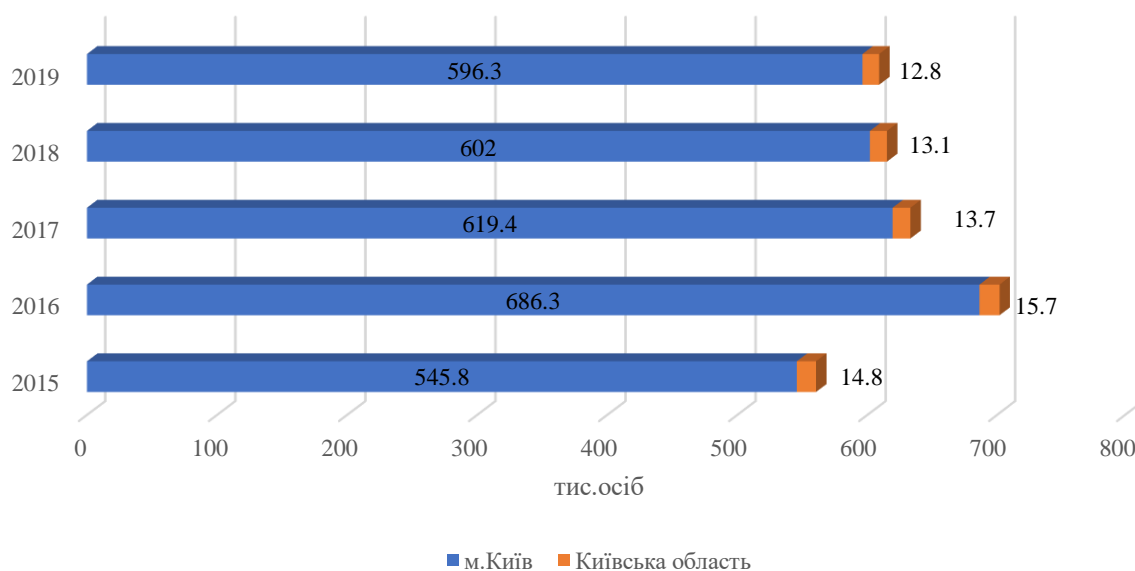

Рис. 2.2.3. – Кількість відвідувань концертних заходів Київського регіону у 2015-2019 рр. [23]

Проте, на сьогоднішній день досліджувані заклади мають і певні проблеми. Загрозою збереженню нематеріальної культури стало прискорення темпів урбанізації, старіння і зменшення кількості сільського населення, яке є основним носієм і зберігачем народних традицій. У сучасних умовах народні художні промисли розглядаються як стратегічний ресурс розвитку Київської області, невід'ємний елемент регіональної культури та економіки, що створює додаткові робочі місця, зокрема для соціально незахищених верств населення, і стимулює туристичний розвиток у регіонах.

У своєму дослідженні ми зробили акцент на вплив ареалів, які мають безпосереднє відношення до культурно-пізнавальної сфери. Проте, ми вважаємо, що одним з визначальних пріоритетів розвитку туристичної галузі повинно стати зміцнення традиційної атмосфери міжетнічної толерантності та високого рівня взаєморозуміння між людьми, недопущення проявів ксенофобії, випадків міжнаціональної та релігійної ворожнечі, міжетнічної та расової нетерпимості.

Підтримуємо думку Д.Й. Приймак, що паломництво стає тим системотворчим, культуротворчим, духовним епіцентром, який допомагає визначити туристичну діяльність не лише в рамках її функціональної прагматики, що вже зазначається дефініцією «релігійний туризм», а в рамках культурної цілісності, системних уявлень туристичного простору як єдності функцій дії, події, тобто образної презентаційної діяльності людини, а також стану і поведінки [56].

Таким чином, вважаємо паломництво одним із проявів культурно-пізнавального туризму. З прадавніх часів Київ склався не тільки як адміністративний центр, а й як духовний центр: язичництва, згодом — орієнтального християнства. Сакральна функція зберігається за Києвом і по сьогодні. Історично сакральні функції міста урізноманітнювались і він ставав дедалі більш поліконфесійним. Сучасний Київ є українським центром трьох релігій: християнства, мусульманства, іудаїзму, його часто порівнюють з центром трьох світових релігій Єрусалимом, називаючи «Єрусалимом на Дніпрі» [44].

Георелігійна ситуація на території Київської області є динамічною. Станом на 01.01.2020 р. зареєстровано статути 1910 релігійних організацій, що на 3,6% більше, порівняно з попереднім роком та 40 церков та конфесій.

Найбільш чисельною громадою Київщини є православ'я, яке становить у 2019 р 72%. Чисельність даної конфесії помітно зросла на 378 організацій чисельність прихильників інших православних конфесій мало змінилася (табл. 2.2.1).

Так само практично незмінною залишається кількість католицьких та

протестантських громад. Певним зростанням відмічені громади прихильників східних релігій і релігійних течій (кришнаїтів, буддистів тощо).

Таблиця 2.2.1

Структура християнських громад Київської області [23]

Назва конфесії	Кількість релігійних громад	
	2015 р	2019 р
Православ'я	843	1221
Українська православна церква (у канонічній єдності з Московським патріархатом (УПЦ МП)	546	730
Українська православна церква (Православна церква України) (УПЦ (ПЦУ))	294	488
Руська православна старообрядницька церква (РПСЦ)	1	1
Російська істино-православна церква (РППЦ)	1	1
Харківсько-Полтавська єпархія (консисторія) Української автокефальної православної церкви (оновленої) (УАПЦ(о))	1	1
Католицизм	30	49
Римсько-католицької церкви (РКЦ)	18	22
Української греко-католицької церкви (УГКЦ).	12	27
Протестантизм	344	350
Інші релігійних громад харизматичного спрямування	27	80

На території області знаходяться 22 монастиря:

УПЦ МП – 15;

УПЦ (ПЦУ) – 3;

РКЦ – 4.

Усі ці об'єкти є значним потенціалом для розвитку культурно-пізнавального туризму в цілому та паломницького, зокрема.

Станом на 01.01.2020 р. релігійні організації Київської області використовують 1709 культові та пристосовані під молитовні будівлі, також їм у користування передано 69 культових споруд – пам'яток архітектури (67 православних храмів та 2 костьоли).

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що Київська область має великий потенціал розвитку паломницького туризму в культурно-пізнавальному плані. Проте, на сьогоднішній день даний потенціал реалізовано частково. До основних причин, що перешкоджає розвитку паломницького напряму туризму Київської області, належать:

- відсутність комплексної програми розвитку паломницького туризму області;
- дефіцит інформації про наявні ресурси і маршрути;
- слабкі поки що зв'язки з між туристичними фірмами і релігійними організаціями;
- брак у цій сфері кваліфікованих кадрів.
- відсутність системи управління релігійним туризмом [54].

Тільки спільно паломницькі служби й туристські організації, за підтримки обласних державних інституцій зможуть відродити, зберегти й упорядкувати об'єкти культури, визначні пам'ятки, місця паломництва, облаштувати їх і створити навколо них належний статок, культурне середовище проживання і комфортність.

Отже, Київська область має досить потужний історично-культурний рекреаційний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму. Рекреаційні ресурси зосереджені практично в усіх районах області. Місцева влада прагне забезпечувати комплексний розвиток туристичної індустрії області та займається збереженням історико-культурної спадщини.

2.3. Перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму Київщини

Проведе дослідження наявного туристичного потенціалу Київської області щодо розвитку культурно-пізнавального туризму дало підставити визначити поточний стан галузі та виявити слабкі сторони, які стримують розвиток даного виду туризму та наголосити на сильних сторонах внутрішнього середовища області.

У таблиці 2.3.1 нами здійснено SWOT-аналіз розвитку культурно-пізнавального туризму у Київській області, який дає можливість оцінити не тільки внутрішні фактори розвитку, а й вказати на зовнішні чинники, що впливають на розвиток туристичної дестинації.

Як можна побачити Київська область щодо розвитку культурно-пізнавального туризму має більшу кількість сильних сторін, проте значна кількість слабких сторін вказує на необхідність підвищення ефективності роботи у зазначеному виді економічної діяльності регіону.

Таблиця 2.3.1

SWOT-аналіз для розвитку культурно-пізнавального туризму Київської області [складено автором]

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Столична область України 2. Економічно розвинутий регіон країни 3. Розвинута транспортна інфраструктура 4. Багата історико-культурна і духовна спадщина 5. Високий культурний та науковий потенціал 6. Високоефективний ринок праці, приріст спеціалістів міжнародного рівня 7. Інвестиційна привабливість області	1. Низький рівень матеріально-технічної бази 2. Необхідність впровадження інноваційних технологій 3. Відсутність стабільної системи фінансування об'єктів культурно-пізнавального туризму та правових важелів впливу на регіональному рівні 4. Застарілі підходи в менеджменті та неефективні форми співпраці з осередками національних творчих спілок та національно-культурними товариствами 5. Відсутність ефективної політики щодо впровадження нових культурно-пізнавальних проєктів
Можливості	Загрози
1. Просування іміджу України як туристичної країни на державному рівні 2. Поглиблення зв'язків у сфері туризму з країнами ЄС 3. Активізація державної підтримки щодо підтримки туристичної індустрії через податкові пільги 4. Створення єдиної концепції сталого розвитку туризму у Київській області 5. Завершення процесу децентралізації влади, проведення адміністративно-територіальної реформи 6. Розвиток внутрішнього туристичного ринку	1. Закриття країн через пандемію 2. Можливість виникнення нової світової економічної кризи 3. Затягування процесу мирного врегулювання ситуації на Сході країни 4. Високий рівень інфляції, зниження рівня купівельної спроможності 5. Зміни у населення у ставленні до відпочинку 6. Погіршення конкурентоздатності вітчизняного туристичного продукту

Далі за допомогою SWOT-матриці як методу визначення конкурентних переваг, викликів та ризиків для розвитку культурно-пізнавального туризму для Київської області, ми виявили взаємозв'язки між внутрішніми чинниками –

сильними та слабкими сторонами та зовнішніми впливами – можливостями та загрозами. У таблиці 2.3.2 наведемо матрицю SWOT-аналізу Київської області.

Таблиця 2.3.2

Матриця SWOT-аналізу Київської області [складено автором]

Можливості + Сильні сторони	Можливості + Слабкі сторони
6+7=13	6+5=11
Загрози + Сильні сторони	Загрози + Слабкі сторони
6+7=13	6+5=11

Побудова SWOT-матриці зв'язків між сильними сторонами та можливостями, що визначає конкурентні переваги регіону у результаті реалізації сприятливих можливостей показала, що для подальшої стратегії розвитку культурно-пізнавального туризму слід обрати стратегію лідерства, адже Київщина – іміджевий, фінансово самодостатній регіон – лідер України з потужною інноваційною та високотехнологічною економікою, професійним інтелектуальним бізнесом та креативним смарт-середовищем, високою якістю життя, наближеною до загальноєвропейських стандартів, комфортними та безпечними умовами, де збережено історико-культурну спадщину та національні традиції українського народу, створено рівні можливості для всебічного та гармонійного розвитку людини.

Проте для подолання 5 слабких сторін, визначеними нами у SWOT-аналізі необхідно провести ряд заходів.

Для вирішення першої проблеми необхідно керівництву області забезпечити консолідовану політику культурно-пізнавального розвитку через:

- впровадження нових практик підтримки інновацій у культурі;
- матеріально-технічне оснащення закладів культури області повинен наближатися до європейських стандартів. Тому необхідно створювати та актуалізувати існуючі інтернет-ресурси щодо туристичних локацій області;
- розвиток інфраструктуру та сферу послуг навколо історико-культурних та природно-рекреаційних об'єктів, які використовуються на туристичних

маршрутах;

- встановлення елементів дорожньої навігації з метою полегшення орієнтування туристів на культурно-пізнавальних маршрутах;
- облаштування рекреаційні зони та зони короткочасного відпочинку;
- розробка та впровадження нових креативних культурно-пізнавальних турів з раціональним використанням об'єктів історико-культурної спадщини.

Культурно-пізнавальний туризм значною мірою відрізняється від інших видів туризму. Враховуючи те, що на проведення культурно-пізнавальних турів фактор сезонності має відносно низький вплив, необхідно розробляти нові туристичні продукти, які дозволять їм закріпитися на ринку туристичних послуг та сприяти тим самим подальшому розвитку культурно-пізнавального туризму в Київській області й відповідати потребам сезону потенційних споживачів. Даний вид туризму є актуальним круглий рік, адже туристи приїждять з метою відвідування музеїв, споглядання історичних пам'яток та визначних місць регіону. Київська область володіє величезним потенціалом історико-культурних об'єктів, пам'яток та музеїв. Проте, при розробці культурно-пізнавальних турів необхідно чітко визначати для якої категорії людей цей продукт та в який сезон і з якою метою приїде турист. Так, весна та вересень місяць вважаються найкращою пораю для проведення культурно-пізнавальної роботи серед школярів, тури для пенсіонерів краще організовувати у жовті-листопаді, так як цей період вважається спокійним і має низьку туристичну інтенсивність. Театральні та музейні екскурсії можна спокійно проводити взимку, а відвідування природних, археологічних об'єктів краще планувати навесні та влітку.

Одним із напрямків розширення розвитку культурно-пізнавальних турів Київської області ми вбачаємо у залученні студентства до відвідування культурно-історичних дестинацій області. Дослідження показали, що якщо школярі ще беруть активну участь у споживанні існуючих культурно-пізнавальних програм, то студентська молодь майже не відвідує такі тури, тому вважаємо за необхідність посилити пропаганду до відвідування культурно-

пізнавальних турів, що вже існують та створення нових креативних турів для молоді з використанням квест елементів, обігранням ситуацій, змагань, тощо. Дуже допоможуть у цій ситуації й створення промороликів про історично-культурну спадщину Київщини, які можна демонструвати на моніторах у холах вищих навчальних закладів м. Києва та Київської області.

Ще одним напрямом популяризації культурних турів є відвідування театральних закладів людьми сільської місцевості, особливо школярами. Головною роботою у цьому напрямі повинен стати взаємозв'язок районних відділ освіти, обласного центру з організації туризму та місцевих органів влади. Не дивлячись на те, що ми живемо в епоху цифрових та віртуальних технологій, сільські жителі позбавлені можливості розвиватися культурно на достатньому рівні, деякі українці протягом всього життя жодного разу не відвідали театр. Школярі є наймасованішою аудиторією культурно-пізнавальних турів місцевого значення, враховуючи це, та наявність чудових театральних закладів у Київській області, пропонуємо проводити такі тури на регулярній основі.

Не дивлячись на те, що найприбутковішим видом туризму є в'їзний, ми вважаємо, що на сьогоднішній день лише м. Київ та вже сформовані дестинації області, такі як м. Біла Церква, Переяслав-Хмельницький, Обухівський та Києво-Святошинський райони мають можливості щодо популяції та поширення культурно-пізнавального туризму для іноземців на зазначених територіях.

Як пріоритетною дестинацією ми вважаємо Вишгородщину, яка на сьогодні вже взяла участь у апробації технології візуалізації за допомогою Quick Response Code на базі своєї культурно-історичної спадщини. Інфраструктура інших регіонів області не дозволяє їм заявляти про себе на міжнародній арені. Тому цим регіонам необхідно зосередитися на розвитку внутрішніх культурно-пізнавальних турів.

Метою популяризації є позиціонування Київської області як регіону високої культури, що інтегрований в міжнародний культурний та пізнавальний процес, потребує здійснення комплексу організаційно-управлінських заходів, спрямованих на оптимізацію умов, функціонування установ і закладів культури,

збереження та відтворення культурних традицій, активізацію культурного обміну з іншими регіонами України, країнами Європи.

На сьогоднішній день у напрямку вирішення проблеми 2 наприкінці 2019 року на офіційному сайті «Мандруй Київщиною» було запропоновано віртуальне відвідування близько 20 локацій області в рамках 3D-турів. Відвідати можна такі об'єкти культурно-пізнавального туризму як музеї «Космосу» (м. Переяслав-Хмельницький), «Білоцерківський краєзнавчий музей», «Музей історії Богуславщини», «Меморіальний музей Марка Вовчка» (м. Богуслав), «Краєзнавчий музей м. Славутич», «Музей історії української православної церкви» та «Музей українського рушника» (м. Переслав-Хмельницький); культові споруди «Покровський собор», «Спасо-Преображенська церква» (с. Гусинці Бориспільський р-н), «Преображенська церква» (с. Нові Петрівці Вишгородський р-н), «Храм Святителя Миколая» (с. Мазепинці Білоцерківський р-н), жіночий монастир «Відрада і втіха» (м. Богуслав), «Преображенський чоловічий монастир» (с. Нещерів Обухівський р-н); меморіальні комплекси «Парк козацької слави» (с. Мазепинці Білоцерківський р-н), «Букринський плацдарм» (с. Балико-Щукинка Кагарлицький р-н); маєтки: «Маєток-Копилів», «Музей-садиба Катерини Білокур» (с. Богданівка Яготинського р-н); парки й природні пам'ятки «Годинник вічності» (с. Коваліка Василівського р-н), «Ландшафтний парк Буки», «гора Тотоха» (біля с. Медвен Богуславського району), «Дівич-гора» (с. Трипілля Обухівський р-н).

Враховуючи те, що всі карти місцевості, довідкова інформація, відеоматеріал доступні на сайті лише українською мовою, вважаємо за потрібне створення англійської версії сайту з метою залучення іноземних туристів.

Не менш важливим залишається і питання поповнення сайту новими туристичними об'єктами та маршрутами, бо у разі повільного наповнення сайту вся виконана робота може виявитися марною. Тож пропонуємо, додані туристичні об'єкти виставляти з позначкою «Новинка». Матеріал буде вважатися новинкою протягом двох місяців.

Проте, для створення позитивного міжнародного туристичного іміджу зусиль обласної чи міської влади інколи замало, необхідна державна підтримка.

Нинішній уряд вважає просування України як туристичної дестинації в цілому та Київської області, зокрема, пріоритетними напрямками розвитку. Так, Національною туристичною організацією України, місією якої є консолідації туристичного сектору та розвиток мережі регіональних у листопаді 2020 р. було розглянуто 250 кращих туристичних продуктів, інформацію про які отримали вітчизняні туроператори та Амбасадори України в усьому світі. Тепер вони мають чітку картину про різноманіття головних туристичних пропозицій регіонів України, на основі яких з'являтися тисячі нових турпродуктів, у тому числі і культурно-пізнавальних. На початку 2021 р. буде створена єдина відкрита база на сайті організації та видані у каталозі та Z-мапі України.

Зважаючи на те, що кордони більшості європейських країн залишаються закритими для туристів, а людям потрібно реалізовувати свій культурно-пізнавальний інтерес, суб'єкти туристичної діяльності Київської області мають унікальну можливість запропонувати цікаві існуючі культурно-пізнавальні тури, розробити нові, з дотриманням карантинних вимог та поширювати віртуально-екскурсійні діяльність. Тобто, культурно-пізнавальні тури Київщиною повинні відповідати наступним трендам:

- врахування бажання туристів отримати місцевий досвід – познайомитися з культурою та традиціями, прадавніми ремеслами;
- надання переваги індивідуальним подорожам;
- збільшення кількості духовних та паломницьких подорожей;
- технологічний прогрес, який необхідно враховувати в культурно-туристичній галузі: роботи, штучний інтелект, віртуальна та доповнена реальність.

З метою вирішення третьої проблеми, необхідно збільшувати фінансування та послідовно направляти кошти на створення сприятливих умов для проведення іміджевих для регіону культурно-мистецьких заходів обласного та всеукраїнського рівнів, модернізацію матеріально-технічної бази закладів культури та створення сприятливих умов для всебічного задоволення культурних потреб туристів.

На державному рівні вирішення зазначеної проблеми відбувається підписанням президентом України Володимиром Зеленським 21.12.2020 року закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій», що забезпечує звільнення від податку на прибуток, наданого за рахунок бюджетних коштів та коштів міжнародних організацій у зазначеній індустрії. Крім того, на послуги, пов'язані зі сферою культури та туризму знижена ставка податку на додану вартість, що дозволить зменшити вартість зазначених послуг [2].

На сьогоднішній день в Київській області діє «Програми залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату в Київській області на 2019-2021 роки». Значну роботу в якій забезпечили компанія СіЕфСі Біг Айдіас за підтримки Київської обласної державної адміністрації, а також експерти-картографи та сертифіковані фотографі Google, що працювали над наповненістю сайту «Мандруй Київщиною».

Проте, ми вважаємо, що найдієвішим методом на сьогоднішній день є створення органами місцевого управління умов для залучення інвестицій у сферу туризму та рекреацій регіону, розвиток державно-приватного партнерства серед ініціативних та активних громадян ОТГ. З цією метою необхідно:

- вивчати та впроваджувати міжнародний та вітчизняний досвід з розвитку культурно-пізнавального туризму та рекреації дестинації;
- сприяти розробці інноваційних туристичних продуктів, у тому числі із застосуванням інтерактивних та інформаційних технологій;
- організовувати спільні зустрічі представників органів влади, місцевого самоврядування, туристичної сфери області та бажаючих займатись туристичною діяльністю з метою вирішення спільних проблем, методичної підтримки та розвитку державно-приватного партнерства та комунікації між представниками туристичного ринку

Враховуючи те, що останнє десятиліття тема етнічної ідентифікації досить цікава українцям, необхідно відроджувати та розвивати існуючі осередки народних художніх промислів, що можуть продемонструвати унікальні, рідкісні практики і техніки народної творчості. Створення сприятливих умов для творчої

самореалізації особистості через розмаїття форм художнього самовираження, міжкультурний діалог, культурний взаємообмін та мобільність людей та ідей. Створення садіб-ремесел на базі закладів культури. Серед існуючих регіонів можна назвати Переяслав-Хмельницький як регіон килимарства та вишивання. Як перспективним ми вбачаємо Святошинський район, де необхідно відроджувати гончарство та Вишгородський район – з його історичним лозоплетінням.

Враховуючи, що Київщина має багату архітектуру священних культових об'єктів, таких, як церкви, мечеті, синагоги та інші місця поклоніння тут доречно розвивати культурно-пізнавальні тури храмової архітектури. Релігійні і священні споруди є одними з найбільш вражаючих будівель, створених людством. Цивілізації минулих століть вкладали великі зусилля і засоби в сакральну архітектуру. А відвідування саме храмової архітектури може мати на меті, як задоволення інтересів віруючих людей, так і загально-пізнавальних інтересів пересічного туриста. Тому, ми пропонуємо розробити культурно-пізнавальний тур «Святині Київщини», що допоможе популяризувати Київську область на ринку вітчизняного туризму.

Технологія запропонованого туру представлена у додатку Г, екскурсійний супровід до культурно-пізнавального туру – у додатку Д та розраховану приблизну вартість туру, що представлена у додатку Е.

Останнім часом зростає розуміння того, що розвиток креативного сектору, у тому числі у галузі культури, може безпосередньо чи опосередковано впливати на економіку, покращуючи її показники та створюючи робочі місця, стимулюючи інновації та сприяючи сталому соціальному розвитку.

Ми вважаємо, що вирішення четвертої та п'ятої проблеми допоможе створення інституцій підтримки розвитку туризму у Київській області, які будуть направлені на підтримку інновацій, нових знань, креативних індустрій, що відповідають викликам XXI століття.

Участь суб'єктів туристичної діяльності області у туристичних форумах, виставках з метою популяризації туристичного потенціалу Київщини сприятимуть створенню культурного продукту, формуванню та просуванню

іміджу області як регіону з самобутньою історичною культурою та потужним творчим потенціалом.

Впровадження кластерних моделей розвитку культури в громадах завдяки створення, виробництва, поширення, збереження національного культурного продукту, що забезпечить підвищення рівня споживання культурно-пізнавального туризму шляхом формування цілісного інформаційно-культурного простору.

Значну роль пропонуємо відвести бібліотечним закладам, які на сьогоднішній день перестали виконувати лише інформативну функцію, а перетворилися на справжній осередки культури. Вивчивши кращий практичний досвід музеїв країн Європейського Союзу, пропонуємо наступні шляхи розвитку музейних закладів Київщини:

Створення нового музейного дискурсу. З часом змінюються не лише підходи до трактування фактів й подій, а й сприйняття самих культурно-історичних об'єктів, тому вважаємо за необхідне формування у туристів нової ціннісної основи, нового стратегічного мислення та уявлення про Київську область як головний регіон нашої країни. Тому київські музеї повинні бути актуальними та відповідати потребам сучасного туриста. Ми підтримуємо підхід лауреата Нобелівської премії Орхан Памука, який вважає, що основними музейними експонатами повинні стати не державні блага, а людина, яка впродовж віків переживала жорстокі труднощі і тим не менш продовжувала творити, розвиватися, впроваджувати, прославляти свій рідний край. Революція гідності стала актом переосмислення українцями свого минулого, і тому саме зараз ці ментальні зрушення мають знайти своє відображення в музейних експозиціях.

Децентралізація музейного управління та відокремлення музеїв від держави. Ми вважаємо, що вітчизняні музеї повинні бути правдивими. Вони повинні самі займатися дослідження тих чи інших подій та інтерпретувати їх у своєму розумінні. Саме від цього уміння буде визначатися, чи зможуть музеї зацікавити своїх відвідувачів, чи зможуть отримувати прибуток від своєї діяльності, чи зможуть знайти гідного інвестора і однодумця. Адже в спадок нам

дісталась велика кількість музеїв. Як показало наше дослідження на території Київської області діє 24 музеї державної форми власності, а в м. Києві 39. Ми вважаємо, що це є дуже великим навантаженням на бюджет Київської області, можливо краще брати «якістю», а не «кількістю». Ми пропонуємо керівництву Київської області розглянути можливе реформування мережі існуючих музейних установ, злиттям однопрофільних та створення на вивільнених територіях нових культурних закладів, таких як багатофункціональних хабів, коворкінг-центрів, які об'єднують в собі функції і бібліотеки, і комп'ютерного клубу, і громадського простору для спілкування, і місця для проведення культурно-розважальних заходів.

Отже, серед перспективних напрямів розвитку культурно-пізнавального туризму Київщини нами виділено: залучення студентства до відвідування культурно-історичних DESTINATION області, пропагандуючи існують туристичні маршрути та створюючи нові креативні тури для молоді з використанням квест елементів, обігравання ситуацій, змагань, тощо; створення культурних турів з відвідуванням театральних закладів людьми сільської місцевості, особливо школярами, адже саме школярі є наймасовішою аудиторією культурно-пізнавальних турів місцевого значення; для в'їзного культурно-пізнавального туризму слід продовжувати популяризацію вже сформованих DESTINATION області, таких як м. Біла Церква, Переяслав-Хмельницький, Обухівський, Києво-Святошинський та Вишгородський райони. Створення садиб-ремесел у історичних територіях: Переяслав-Хмельницький – килимарства та вишивання, Святошинський район – гончарство, Вишгородський район – з лозоплетінням. Враховуючи, що Київщина має багату архітектуру священних культових об'єктів, таких, як церкви, мечеті, синагоги та інші місця поклоніння тут доречно розвивати культурно-пізнавальні тури храмової архітектури та паломництва. Пропонуємо розробити культурно-пізнавальний тур «Святині Київщини», що допоможе популяризувати Київську область на ринку вітчизняного туризму.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дослідження реалізовано завдання щодо визначення передумови та чинників розвитку культурно-пізнавального туризму в Київській області, проведена оцінка сучасного стану розвитку культурно-пізнавального туризму Київщини. За результатами виконання бакалаврської дипломної роботи можна зробити наступні висновки:

1. Наразі туристична діяльність – це сфера, яка приносить не лише доходи, але й має великий потенціал для розвитку. Кількість суб'єктів туристичної діяльності, що працювали на Київщині щорічно зростає. На кінець 2019 р. їх кількість становила 1461 суб'єктів туристичної діяльності, що на 137 більше, ніж у 2018 р, що свідчить про розвиток туристичної діяльності в столичній області. Володіючи значними природними ресурсами, вдалим географічним розташуванням, великою кількістю туристичних атракцій, маючи висококваліфікований персонал, долаючи інфраструктурні та інвестиційні проблеми, туризм в Київській області може розвиватися за оптимістичним сценарієм розвитку, тим самим покращуючи не лише свою ефективність, але й результативність суміжних з ним сфер. Однак занедбаність об'єктів туристичної спадщини, нераціональність у використанні наявних природних ресурсів, відсутність інвестицій у розвиток не лише інфраструктури, але й туризму в цілому, відтік персоналу за кордон можуть стати ключовими факторами вибору песимістичного шляху розвитку.

2. Дослідивши нормативну базу, що існує на сьогодні щодо організації культурно-пізнавального туризму, хотілося б зазначити, що безпосереднього нормативного документу, яким би було визначено принципи організації та функціонування даного виду туризму, не існує. Розглянуті нами закони та нормативно-правові акти лише частково висвітлюють правові аспекти діяльності суб'єктів та об'єктів культурно-пізнавальній сфері. Тож, на нашу думку, необхідно: по-перше, забезпечити реалізацію правового механізму державного

регулювання культурно-пізнавального туризму з дотримання принципів конституційності, законності та прозорості; по-друге, специфічною особливістю формування нормативно-правової бази сфери культурно-пізнавального туризму є комплексний характер цієї галузі права; по-третє, незважаючи на активне формування нормативно-правового забезпечення туристичної галузі в Україні, його вплив на збільшення основних показників туристичної діяльності окремих регіонів ще суттєво не відчувається. Тож необхідно передати місцевим органам самоврядування більше повноважень щодо впровадження місцевих податкових пільг для пріоритетних видів туризму, заохочення наукових досліджень з даної проблематики.

3. Київщина має значний культурно-історичний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму, що в свою чергу дозволяє створювати нові цікаві маршрути, розвивати туристичну галузь області, що сприятиме збереженню, реставрації та популяризації культурно-історичних пам'яток. Проте, в області існує й ряд проблем, вирішення яких допоможе пришвидшити популяризацію культурно-історичної спадщини Київської області.

4. Не дивлячись на те, що Київській області вдається утримувати музейні заклади та розвивати на їх основі культурно-пізнавальний туризм, саме заклади, що знаходяться на території області потребують осучаснення. На сьогоднішній день музейна справа переходить на інший рівень розвитку – цифро-віртуальна діяльність, і якщо музеї Києва ще справляються з поставленим перед ними викликом, то більшості музейним установам області досить складно вирішувати ці питання. Тому для забезпечення культурно-пізнавального інтересу туристів, дослідження власної країни та області, формування гордості за її історію та культуру, необхідно й надалі підтримувати музейну діяльність області як окремий вид розвиваючого дозвілля, який виступає засобом підвищення рівня освіти та культури людей завдяки знайомству з культурою, традиціями, побутом, релігією та стилем життя нації.

5. Київська область має досить потужний історично-культурний рекреаційний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму.

Рекреаційні ресурси зосереджені практично в усіх районах області. Місцева влада прагне забезпечувати комплексний розвиток туристичної індустрії області та займається збереженням історико-культурної спадщини.

6. Серед перспективних напрямів розвитку культурно-пізнавального туризму Київщини нами виділено: залучення студентства до відвідування культурно-історичних дестинацій області, пропагандуючи існують туристичні маршрути та створюючи нові креативні тури для молоді з використанням квест елементів, обіграванням ситуацій, змагань, тощо; створення культурних турів з відвідуванням театральних закладів людьми сільської місцевості, особливо школярами, адже саме школярі є наймасовішою аудиторією культурно-пізнавальних турів місцевого значення; для в'їзного культурно-пізнавального туризму слід продовжувати популяризацію вже сформованих дестинації області, таких як м. Біла Церква, Переяслав-Хмельницький, Обухівський, Києво-Святошинський та Вишгородський райони. Створення садиб-ремесел у історичних територіях: Переяслав-Хмельницький – килимарства та вишивання, Святошинський район – гончарство, Вишгородський район – з лозоплетінням. Враховуючи, що Київщина має багату архітектуру священних культових об'єктів, таких, як церкви, мечеті, синагоги та інші місця поклоніння тут доречно розвивати культурно-пізнавальні тури храмової архітектури та паломництва. Значну роль пропонуємо відвести бібліотечним закладам, які потребують реформування та осучаснення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Офіційне інтернет-представництво». Президент України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 27.01.2021).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної підтримки культури, туризму та креативних індустрій: Закон України від 04 листопада 2020 р., № 962-ІХ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-20#Text> (дата звернення: 20.03.2021).
3. Про Загальнодержавну програму збереження та використання культурної спадщини: Закон України від 20 квітня 2004р., № 1692-ІV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1692-IV#Text> (дата звернення: 22.03.2021).
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 16 жовтня 2020 р., № 1023-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 21.03.2021).
5. Про музеї та музейну справу: Закон України від 25 вересня 2020 р., № 249/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.03.2021).
6. Про основи містобудування: Закон України від 16 жовтня 2020 р., № 2780-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата звернення: 24.03.2021).
7. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 12 грудня 2012 р., № 1626-ІV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (дата звернення: 29.03.2021).

8. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 16 жовтня 2020 р., № 1805-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 29.03.2021).

9. Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації: Закон України від 01 лютого 2020 р., № 574-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-17#Text> (дата звернення: 23.03.2021).

10. Про планування територій: Закон України від 12 березня 2011 р., № 1699-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-14#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

11. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 03 липня 2020 року № 2456-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

12. Про туризм: Закон України від 16 жовтня 2020 р. № 324/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.03.2021).

13. Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 518-2020-п. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/518-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.01.2021).

14. Про занесення пам'яток історії, монументального мистецтва та археології національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2009 р. № 1761-2001-п. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1761-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.01.2021).

15. Про схвалення стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження КМУ від 16.03.2017 № 168-р. База даних «Урядовий

портал». КМ України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/249826501> (дата звернення: 22.02.2021).

16. Брич В. Я. Організація туризму: підручник / За заг. ред. Брича В. Я. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 448 с.

17. Бутко М. П. Транспортна інфраструктура як складова туристичного потенціалу України / Бутко М. П. // Ефективна економіка. – 2019. – №3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=62> (дата звернення: 15.03.2021).

18. Василюк О. Природно-заповідний фонд Київської області / Василюк О., Костюшин В., Норенко К. та ін. Київ: НЕЦУ, 2012. – 338 с.

19. Визначені лідери туристичної галузі Києва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kyivcity.gov.ua/news/viznacheni_lideri_turistichno_galuzi_kiyeva (дата звернення: 25.02.2021).

20. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>. (дата звернення: 28.02.2021).

21. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг : навч. посібник / В.В. Величко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.

22. Воловик Л. М. Особливості розвитку рекреаційно-туристичного комплексу столичного регіону (на прикладі Київської області) / Воловик Л. М. // Географія та туризм. – 2013. – Вип. 26. – С. 164-173. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2013_26_23. (дата звернення: 25.02.2021).

23. Головне управління статистики у Київській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/p.php3?c=929&lang=1> (дата звернення: 26.02.2021).

24. Головне управління статистики у м. Києві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=534&lang=1> (Дата звернення 22.03.2021).

25. Горещька Х. В. Правове регулювання розірвання договору на туристичне обслуговування на підставі його неналежного виконання / Х. В. Горещька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Юридичні науки. – 2017. – Вип. 1(1). – С. 73–76.

26. Гостюк В. І. Правові засади та механізм державного регулювання туристичної галузі України. / В. І. Гостюк // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 168–173.

27. Департамент туризму та курортів. Інформація щодо фінансово-економічних показників сфери туризму 2017-2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=be44a1a7-69b3-4a77-a86a-447499abcdd6&tag=Analitika&isSpecial=true> (дата звернення: 27.02.2021).

28. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.02.2021).

29. Державне агентство автомобільних доріг України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukravtodor.gov.ua (дата звернення: 29.02.2021).

30. Державний реєстр національного культурного надбання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20081231050720/http://www.heritage.com.ua/reestry/index.php?id=67> (дата звернення: 27.01.2021).

31. Доценко В. Ф. Розвиток готельного господарства столичного регіону України / В. Ф. Доценко, О. В. Арпуль, Н. П. Бондар, О. О. Дудкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7519/1/hotel_industry.pdf (дата звернення: 18.03.2021).

32. Дьордяк О. В. Понятійно-категоріальний апарат у міжнародно-правовому регулюванні діяльності з надання туристичних послуг / О. В. Дьордяк // Актуальні проблеми держави і права. – 2016. – Вип. 76. – С. 57–62.

33. Жук І. З. Нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів туристичної галузі в Україні. / І. З. Жук. // Економіка. Управління. Інновації. –

2013. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2013_2_26 (дата звернення: 25.01.2021).

34. Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи / Горбик В. О., Денисенко Г. Г. – Київ : Інститут історії України НАН України, 2012. – 192 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6792-3/978-966-02-6792-3.pdf> (дата звернення: 25.01.2021).

35. Земельна реформа на регіональному рівні (на прикладі Київської області за 1991-2011 роки) / Й. М. Дорош та ін. – К. : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. – 188 с.

36. Індекс поточної економічної спроможності: комплексна оцінка соціально-економічної ситуації в Україні / Л. Шангіна, В. Юрчишин – К.: Заповіт, 2017. – 44 с.

37. Карпенко Ю. В. Сучасні тенденції глобалізації та регіоналізації відносин у сфері туризму / Ю. В. Карпенко // Економічний вісник Донбасу. – 2017. – № 3 (49). – С. 49-62.

38. Київська обласна державна адміністрація. Веб сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://koda.gov.ua/> (дата звернення: 25.01.2021).

39. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. – К.: Знання, 2011. – 334 с.

40. Козловський Є.В. Правове регулювання туристичної діяльності: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2015. – 272 с.

41. Кошель А. О. Землі природно-заповідного фонду Київської області: сучасний стан, проблеми, перспективи / А. О. Кошель // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2013. – № 1-2. – С. 115-122. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2013_1-2_19 (дата звернення: 25.01.2021).

42. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/kuzmuk.htm (дата звернення: 12.04.2020).

43. Культурне надбання Київської області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/11578/> (дата звернення: 25.01.2021).
44. Любіцева О. О. Паломництво та релігійний туризм : навч. посіб. / О. О. Любіцева, О. О. Романчук. – К.: Альтерпрес, 2011. – 416 с.
45. Любонько Т. В. Правові засади державного регулювання туристичної діяльності в Україні / Т. В. Любонько // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 18. – С. 87–90.
46. Максанова Л. Б. Живая традиционная культура как фактор устойчивого развития туризма / Л. Б. Максанова, О. В. Бураева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_tourism/maksanova.htm (дата звернення: 12.03.2021).
47. Мальська М. П. Організація та планування туристичних підприємств: теорія та практика: навч. посіб. / М. П. Мальська, О. Ю. Бордун. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – К.: ЦУЛ, 2012. – 248 с.
48. Модернізація туризмознавства: теорія і практика партнерства : монографія / [авт. кол.]; за заг. ред. Г. П. Скліяра. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – 372 с.
49. Мой город Киев. Веб сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kiev.moygorod.ua/ru/business-travel/?page=all> (дата звернення: 26.02.2021).
50. Найкращі парки Києва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unian.ua/tourism/lifehacking/naykrashchi-parki-kiyeva-2020-spisok-parkiv-kiyeva-z-foto-novini-kiyeva-10991135.html> (дата звернення: 25.02.2021).
51. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / [авт. кол.]; за заг. ред. В. Г. Герасименко. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – 262 с.
52. Пам'ятки культурної спадщини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kyivcity.gov.ua/kulturna_spadschina (дата звернення: 22.02.2021).
53. Пилипів В. І. Нематеріальна культурна спадщина як об'єкт національної ідентичності // тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф.-фестиваль, Київ, 25-26 жовт., 2018 р. / М-во освіти і науки України, М-во

культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Київ. ун-т культури, Ф-т гот.-ресторан. і турист. бізнесу. – К.: Вид. центр КНУКіМ, 2018. – С. 152–157.

54. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Л. Г. Руденко. – К.: Інститут географії НАН України, 2012. – 208 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://igu.org.ua/sites/default/files/pdf-text/PolyvachK_Heritage.pdf (дата звернення: 26.01.2021).

55. Полтавець А. М. Рекреаційний потенціал Київської області / А. М. Полтавець // Сторінка молодого вченого. Серія Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2015. – № 2/3. – С. 72-81.

56. Приймак Д. Й. Глобальний туризм як паломництво духу (Дж. Уррі) / Д. Й. Приймак // Гілея: науковий вісник. – 2015. – Вип. 102. – С. 290-294.

57. Проблеми розвитку туристичного бізнесу : монографія / [Г. П. Скляр та ін.]; за заг. ред. Г. П. Скляра, В. Г. Шкарупи. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 233 с.

58. Савіцька О. П. Культурний туризм: реалії та перспективи розвитку у Львівській області / О. П. Савіцька, О. І. Федорович // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2014. – Вип. 24.1. – С. 376-383.

59. Семенова М. В. Правова класифікація туризму та регулювання туристичної діяльності / М. В. Семенова // Право та інноваційне суспільство. – 2015. – № 1. – С. 82–89.

60. Стратегія розвитку Київської області на 2021–2027 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kyivregioneconomy.com/strategiya-kiyivskoyi-oblast-2027> (дата звернення: 25.01.2021).

61. Сушинская М. Д. Культурный туризм: учеб. пособие / М. Д. Сушинская. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ. – 2010. – 128 с.

62. Топ 30 крупных самых тур операторов Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://turprofi.com.ua/novosti/3088-top-20-samykh-kрупnykh-turoperatorov-ukrainy> (дата звернення: 28.01.2021).

63. Топ-10 найдивовижніших церков Київщини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infomalin.biz/news/rizne/kyiv/top-10-naydivovizhnishih-tserkov-kiyivshchini.html> (дата звернення: 26.01.2021).
64. Управління культури, національностей та релігій Київської облдержадміністрації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.culture-kievobl.com.ua/> (дата звернення: 25.01.2021).
65. Управління туризму та промоції Київської міської державної адміністрації (КМДА). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/kyivtourism/xr9u1Xw> (дата звернення: 25.01.2021).
66. Хмурова В.В. Менеджмент підприємницької діяльності: навч. посіб. / В.В. Хмурова. – К.: Нац. ун-т технологій та дизайну, 2013. – 286 с.
67. Черниш І. В. Проблеми нормативно-правового регулювання розвитку туристичної галузі в Україні та її регіонах / І. В. Черниш // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2014. – Вип. 5. – С. 257–266.
68. Чорненький В. В. Адміністративно-правове регулювання та державне управління туристичною сферою України / В. В. Чорненький // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2016. – № 845. – С. 183–187.
69. Юхновська Ю. О. Вплив глобалізації та євроінтеграції на туристичну галузь України / Ю. О. Юхновська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2019. – №23. – С.147–152.
70. Igo to World. Веб сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.igotoworld.com> (дата звернення: 25.03.2021).

ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК

пам'яток культурної спадщини Київської області, що не підлягають
приватизації

Найменування пам'ятки	Час створення	Місце розташування
Будівля гімназії	1843 рік	м. Біла Церква, пл. Волі, 8 Білоцерківський район
Костел Іоанна Предтечі Хрестителя	1812 рік	м. Біла Церква, пл. Свободи, 4 Білоцерківський район
Палац Зимовий	початок XIX сторіччя	м. Біла Церква, бульв. Олександрійський, 7 Білоцерківський район
Ряди торгові	1809-1814 роки	м. Біла Церква, Торгова площа Білоцерківський район
Адміністративний будинок	1817 рік	м. Васильків, вул. Соборна, 56 Васильківський район
Будинок школи, у якій навчався О.І. Лошаков	1960 рік	с. Абрамівка Вишгородський район
Будинок, у якому жив М.О. Островський	1947 рік	м. Боярка, вул. Жовтнева, 49 Києво-Святошинський район
Будинок, у якому жив М.К. Пимоненко	1991 рік	с. Малютянка, вул. Лісна, 12 Києво-Святошинський район
Церква Трьох Святих з с. Пищики Сквирського району	1651 рік	м. Переяслав-Хмельницький, Михайлова гора Переяслав-Хмельницький район
Церква Святого Архангела Михаїла	1646-1666 роки	м. Переяслав-Хмельницький, вул. Московська, 34 Переяслав-Хмельницький район
Будинок лікаря А.Й. Козачковського	1820 рік	м. Переяслав-Хмельницький, вул. Т. Шевченка, 8 Переяслав-Хмельницький район
Будівля чоловічої гімназії	XIX сторіччя	м. Сквир, вул. К. Лібкнехта, 141 Ставищенський район
Будівля лікарні	1890-1914 роки	смт Ставище, вул. Радянська, 15/1 Ставищенський район
Будівля земської школи	XIX сторіччя	с. Розкішна Таращанський район
Ансамбль споруд присутствених місць	1803-1817 роки	м. Тараща, вул. Т. Шевченка, 12 Таращанський район
Костел	XIX сторіччя	м. Тараща, вул. Т. Шевченка, 62/20 Таращанський район
Будинок залізничного вокзалу	1965 рік	м. Фастів, територія залізниці Фастівський район
Будинок школи, в якій навчався А.С. Грисюк	1960 рік	с. Дорогинка Фастівський район
Будинок школи, в якій навчалися І.В. Борщик і В.І. Кравченко	1958 рік	с. Годунівка Яготинський район

ПЕРЕЛІК

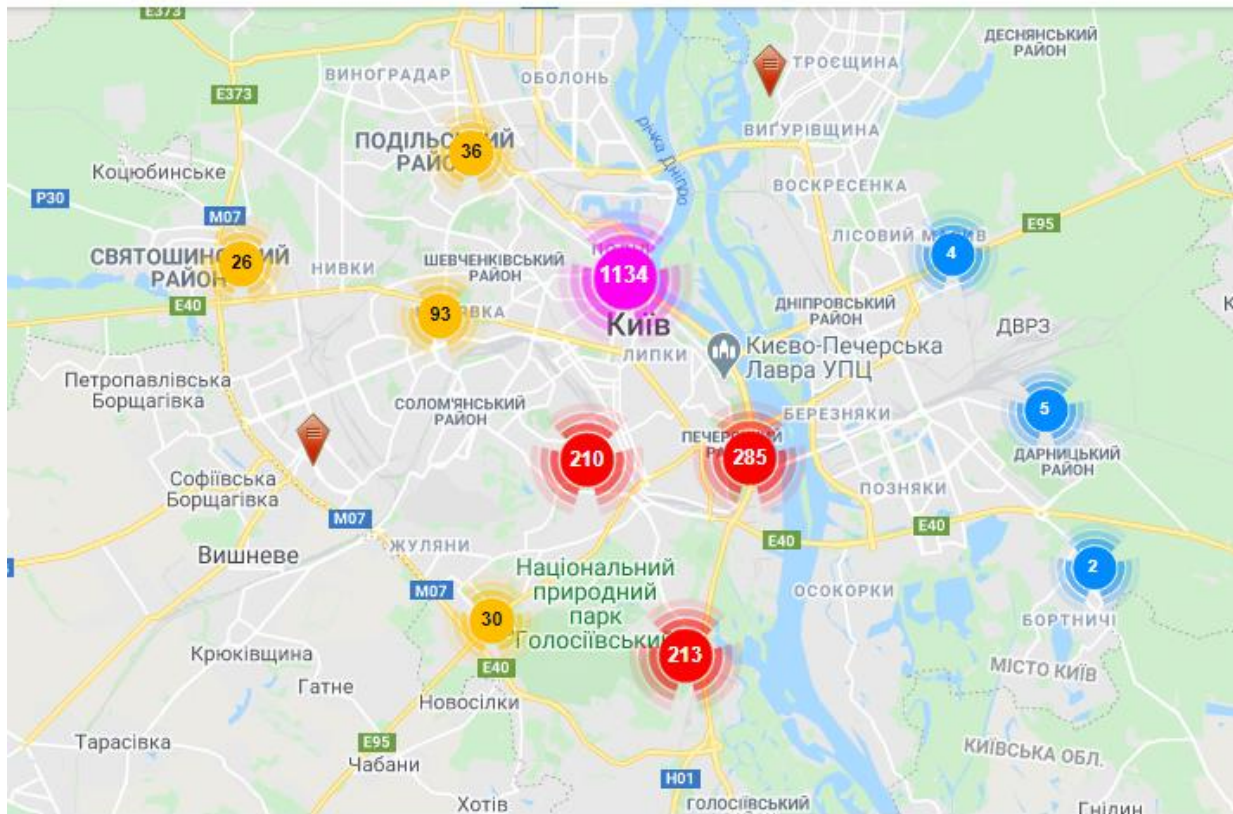
об'єктів культурної спадщини національного значення, які заносяться до
Державного реєстру нерухомих пам'яток України

Найменування пам'ятки	Датування	Місцезнаходження
1	2	3
Пам'ятка археології		
Курган «Могила»	III тисячоліття до нашої ери — I тисячоліття	Баришівський район, с. Поділля
Городище літописного міста Юр'єва	IX—XIII століття	м. Біла Церква. Замкова гора
Курган «Глушевська Могила»	III тисячоліття до нашої ери — I тисячоліття	Бориспільський район, с. Любарці
Городище	IX століття до нашої ери — IV століття	Броварський район, с. Літочки
Городище літописного міста Василіва	IX століття до нашої ери — IV століття, IX—XIII століття	Васильківський район, с. Васильків
Городище літописного міста Вишгорода	IX—XIII століття	Вишгородський район, м. Вишгород
Городище літописного міста Чучина	IX—XIII століття	Кагарлицький район, с. Балико-Щучинка
Городище «Іван Гора» — залишки літописного міста Івана	IX—XIII століття	Кагарлицький район, смт Ржищів
Городище літописного міста Білгорода і могильник	IX—XIII століття	Києво-Святошинський район, с. Білогородка
Городище «Велике Ходосівське»	IX століття до нашої ери — IV століття	Києво-Святошинський район, між селами Круглик, Ходосівка та Іванковичі (Васильківський район)
Городище	IX століття до нашої ери — IV століття	Києво-Святошинський район, с. Хотів
Городище літописного міста Святополча	IX—XIII століття	Обухівський район, с. Витачів
Городище літописного міста Тумаца	IX—XIII століття	Обухівський район, с. Старі Безрадиці
Городище літописного міста Треполя	IX—XIII століття	Обухівський район, с. Трипілля
Городище літописного міста Халепа	IX—XIII століття	Обухівський район, с. Халеп'я
Літописне місто Переяслав — столиця Переяславського князівства	IX—XIII століття	м. Переяслав-Хмельницький
Городище літописного міста Торчеська	IX—XIII століття	Рокитнянський район, с. Ольшаниця

Продовження додатку Б

1	2	3
Курган «Гайдамацька Могила»	III тисячоліття до нашої ери — I тисячоліття	Рокитнянський район, с. Острів
Археологічний комплекс: городище літописного міста Бакожина, поселення і могильник	IX—XIII століття	Сквирський район, с. Буки
Курганний могильник	IX століття до нашої ери — IV століття	Тетіївський район, с. Черепин
Малополовецький археологічний комплекс	IV—II тисячоліття до нашої ери, VII — V століття, III—IV століття, XI—XIII століття, XVII—XIX століття	Фастівський район, с. Малополовецьке
Городище	IX століття до нашої ери — IV століття	Фастівський район, с. Млинок
Курганний могильник	IX—XIII століття	Яготинський район, с. Ничопорівка
Пам'ятка історії		
Садиба співака І. С. Козловського	кінець XIX — початок XX століття	Васильківський район, с. Мар'янівка, вул. Шкільна, 3
Пам'ятне місце, де відбувалася Переяславська рада	1654 рік, 1961 рік	м. Переяслав-Хмельницький
Могила композитора К. Г. Стеценка	1922 рік	Фастівський район, с. Веприки
Садиба майстра народно-декоративного живопису К. В. Білокур	перша половина XX століття	Яготинський район, с. Богданівка, вул. К. Білокур
Могила майстра народно-декоративного живопису К. В. Білокур	1961 рік	Яготинський район, с. Богданівка
Монументальне мистецтво		
Пам'ятник-музей визволителям м. Києва від фашистських загарбників в 1943 році	1958 рік, 1980 рік	Вишгородський район, с. Нові Петрівці

Скрін екрану інформаційної бази пам'яток культурної та історичної спадщини м. Києва на офіційному порталі м. Києва

Розробка туру «Святині Київщини»

Таблиця 1

Загальна характеристика туру «Святині Київщини»

Назва туру	«Святині Київщини»
Обрані області України	Київська
Обрані основні пункти маршруту	Володимирський кафедральний собор; Михайлівський Золотоверхий монастир; Андріївська церква; Києво-Печерська Лавра; Видубицький чоловічий монастир; Храм Успенської Пресвятої Богородиці; Храм Святого Миколи Чудотворця на Подолі
Обґрунтування назви туру	Священні культові об'єктів, такі, як церкви, мечеті, ступи, синагоги та інші місця поклоніння відносяться до храмової архітектури. Релігійні і священні споруди є одними з найбільш вражаючих будівель, створених людством. Цивілізації минулих століть вкладали великі зусилля і засоби в сакральну архітектуру. Багато стародавніх пірамід і храмів збереглися до наших днів. У назві туру підкреслено, що туристами буде відвідано святі сакральні місця Київщини
Вид туру	Культурно-пізнавальний, тур вихідного дня
Сезон	міжсезоння
Цільова аудиторія	жителів м. Полтави та Полтавської області із середнім рівнем достатку
Тривалість	2 дні
Форма організації	груповий, 16 осіб
Тип маршруту	комбінований
Сумарна відстань по маршруту	745 км (684 км дорога)
Вид транспорту	автобусно-пішохідний
Час на переміщення між об'єктами	9 год дороги + 3 год між об'єктами
Вартість туру загалом	31890,5 грн
Вартість туру на 1 особу	1993,2 грн
Послуги, включені до вартості туру	транспортні послуги; вартість екскурсійного обслуговування; витрати на проживання (хостел «YAK Olympic Hostel») та харчування (кафе «L'Kafa Cafe, Baguette CafeBabble Waffle на Боржоми фест»; вартість страхового поліса
Послуги, які не включені до вартості туру та оплачуються додатково	замовлення різноманітних молебнів, купівля ікон, хрестиків та інших сакральних елементів, додаткове харчування та екскурсії у вільний час

Таблиця 2

Характеристика переміщень за основними пунктами маршруту «Святині
Київщини»

№	Назва населеного пункту	Відстань від попередньої точки	Види транспорту	Час на переміщення між точками	Заклад розміщення	Заклад ресторанного господарства
1	Полтава	-	мікроавтобус	-	-	-
2	м. Київ	342 км	мікроавтобус	4,30 год	YAK Olympic Hostel	L'Kafa Cafe Baguette Cafe
3	Володимирський кафедральний собор	25 км	мікроавтобус	0,3 год	-	-
4	Михайлівський Золотоверхий монастир	1,8 км	піша прогулянка	25 хв	-	-
5	Андріївська церква;	0,6 км	піша прогулянка	10 хв	-	-
6	Синагоги Київської іудейської релігії	1,7 км	піша прогулянка	25 хв	-	-
7	Києво-Печерська Лавра;	9 км	мікроавтобус	25 хв	-	-
8	Собор Софії Київської	6 км	мікроавтобус	15 хв	-	-
9	Видубицький чоловічий монастир;	8 км	мікроавтобус	25 хв	-	-
10	Храм Успенської Пресвятої Богородиці;	1,7 км	мікроавтобус	10 хв	-	Babble Waffle на Боржоми фест
11	Храм Святого Миколи Чудотворця на Подол	6 км	мікроавтобус	15 хв	-	
12	м. Полтава	342 км	мікроавтобус	4,30 год	-	-

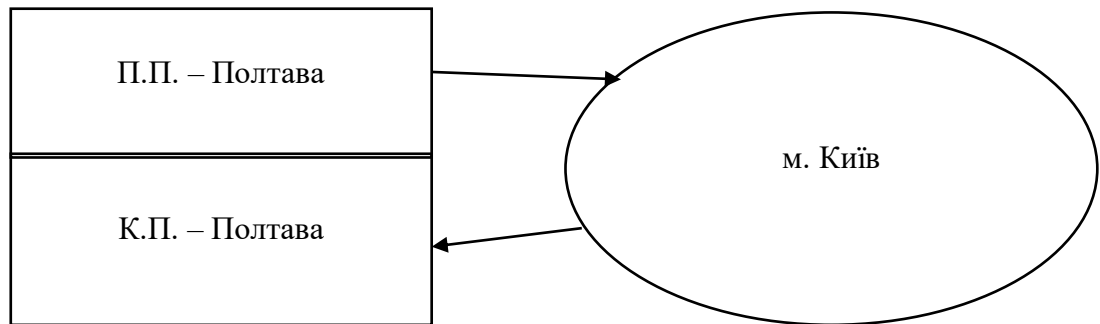

Рисунок 1. Схема маршруту «Святині Київщини»

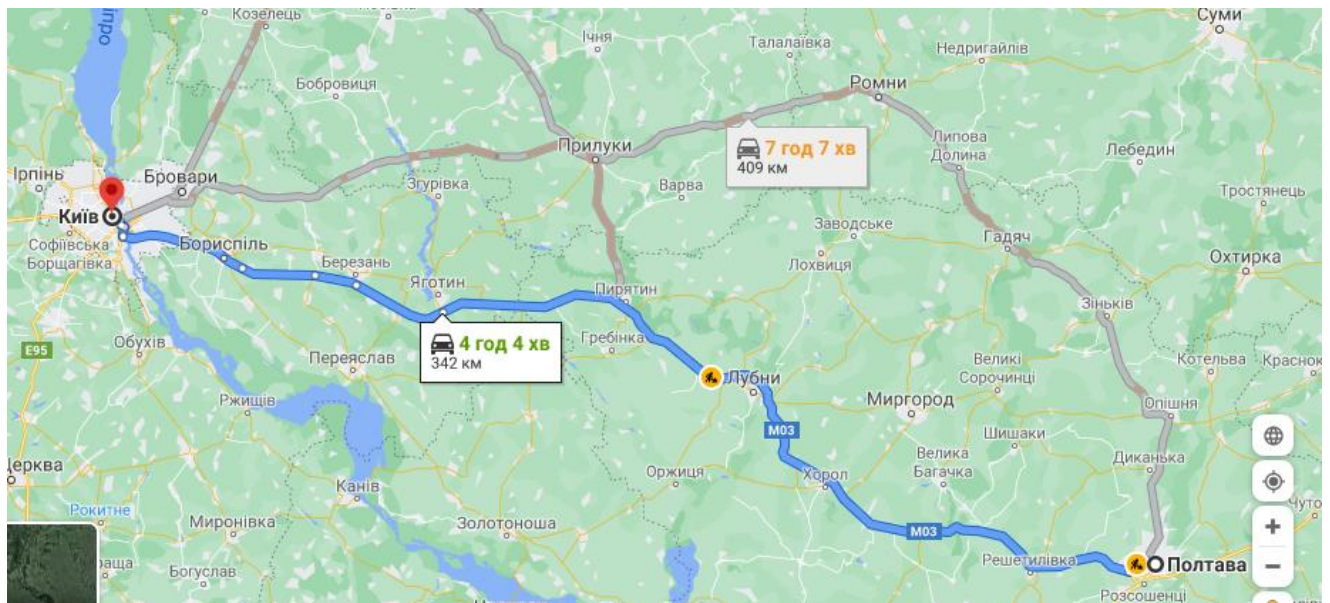

Рисунок 2. Скріншот протяжності культурно-пізнавального туру «Святині Київщини»

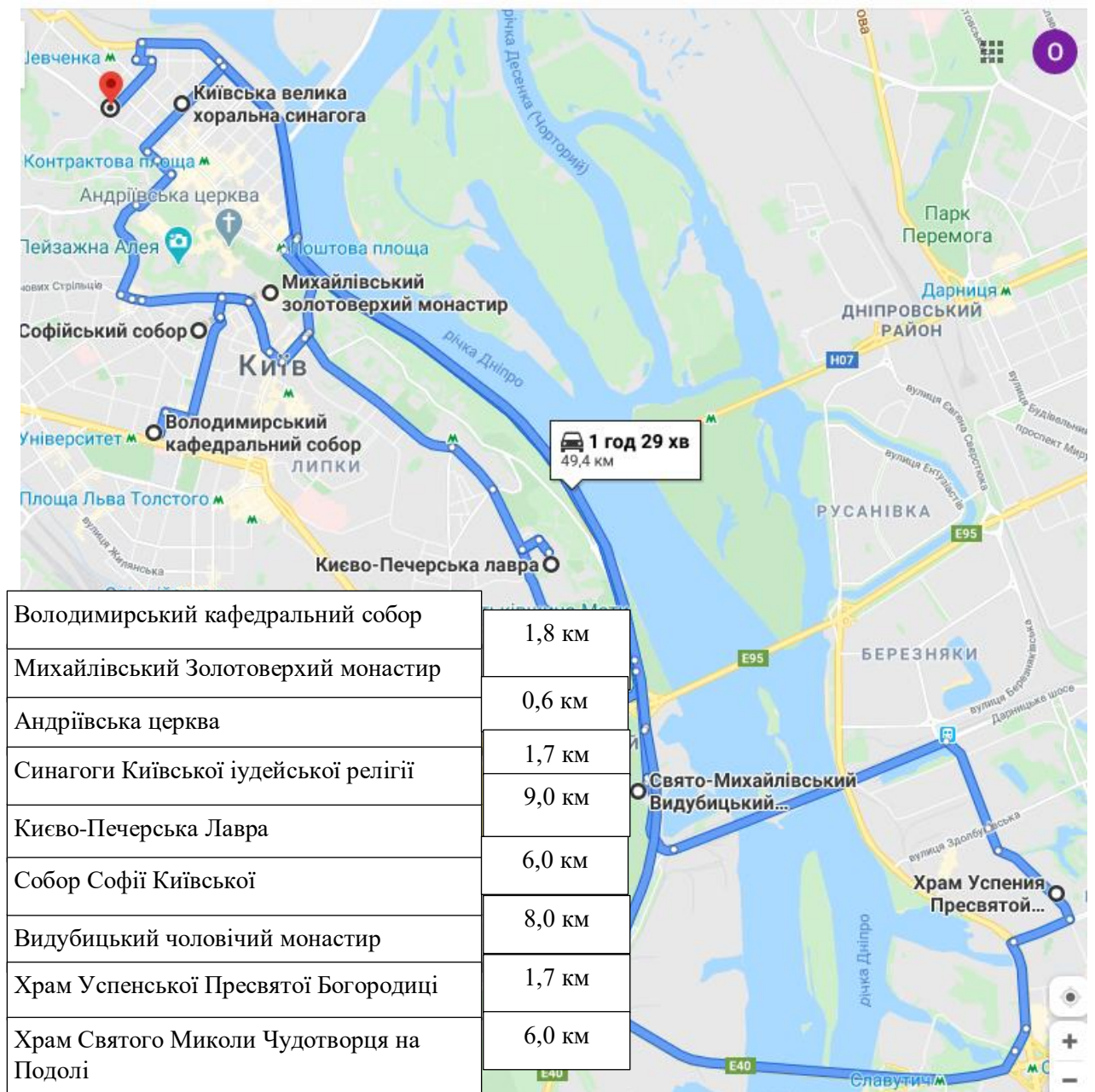

Рисунок 2. Карта культурно-пізнавального маршруту «Святині Київщини»

Таблиця 3

Порівняльна характеристика засобів розміщення

Вимоги до умов розміщення	YAK Olympic Hostel	HOTEL Bee Station	Хостел КашЕмир
місце розташування готелю (по можливості його адреса)	вул. Велика Васильківська, 72, 16 поверх, Київ, Україна Розташований в центрі міста	вулиця Миколи Закревського, 61/2, Київ, Україна. Центр міста	вул. Михайла Драгоманова, 40Ж, Київ, Україна Поділ
характеристика номерного фонду	8 номерів: 10-ти місний для жінок; 10-місний для чоловіків; 8-ти місний для жінок; 8-місний для чоловіків; 2 чотиримісних спільних номери 2-місний для чоловіків 2-місний для жінок	8 номерів 8-місний для жінок 8-місний для чоловіків 4-місний для жінок 4-місний для чоловіків 2- місний для жінок 2-місний для чоловіків 1-місний для жінок 1-місний для чоловіків	10 номерів 4-місний для жінок 4-місний для чоловіків 2- місний для жінок 2-місний для чоловіків 1-місний для жінок 1-місний для чоловіків
	Фітнес-цент, безкоштовний Wi-Fi Пральня, парковка, кухня,	Безкоштовна парковка, безкоштовний Wi-Fi, кондиціонер, пральня, бізнес-цент, підходить для гостей з дітьми	Пральня
рівень цін: нижня межа верхня межа	175 грн. 575 грн.	275 грн. 575 грн	300 грн 450 грн

Таблиця 4

Програма культурно-пізнавального туру «Святині Київщини»

Час	Заходи
1-й день	
05:30 -05:55	Зустріч туристів біля автобусу за адресою туристичної агенції: м. Полтава, вул. Чорновола, 12
6:00 -10:30	Переїзд з м. Полтава до м. Києва
10:30 – 11:30	Поселення в готелі «YAK Olympic Hostel»
11:30: 12:30	Обід в кафе Кафе «L'Kafa Cafe», поблизу готелю»
12:30 – 13:00 (25 км)	переїзд до початку екскурсійної програми
13:00 – 18:00	Пішохідна екскурсійна програма «Святі Київські місця»
18:00 – 19:00	Вільний час
19:00 – 20:00	Вечеря в ресторані «Baguette Cafe»
20:00 – 20:30	Повернення до готелю
20:30 -	Ночівля
2-й день	
8:00 – 8:30	Сніданок в кафе «L'Kafa Cafe»
8:30 – 9:00	Виселення з готелю
9:00	Збір біля мікроавтобусу біля готелю
9:00 – 9:30	Переїзд до початку екскурсійної програми
9:30 – 16:55	Екскурсійна програма «Храми Подолу»
17:00	Завершення екскурсійного маршруту, від'їзд до м. Полтава
21:30	Орієнтовний час прибуття до м. Полтава (прибуття за адресою туристичної агенції)

Таблиця 5

Піша екскурсійна програм «Святі Київські місця»

Час заходу	Захід
13:00 – 14:00	Володимирський кафедральний собор
14:00 – 14:25 (25 хв; 1,8 км)	Піша прогулянку вулицею Володимирській до Михайлівського Золотоверхого монастиря
14:30 – 15:30	Михайлівський Золотоверхий монастир
15:30 – 15:40 (10 хв; 600 м)	Піша прогулянку вулицею Велика Житомирська до Андріївської церкви
15:40 – 16:10	Андріївська церква (оглядовий майданчик)
16:10 – 16:30 (20 хв; 1,7 км)	Піша прогулянка по Андріївському узвозу до Синагоги Київської іудейської релігії
16:30 – 18:00	Синагоги Київської іудейської релігії (служба для туристів)

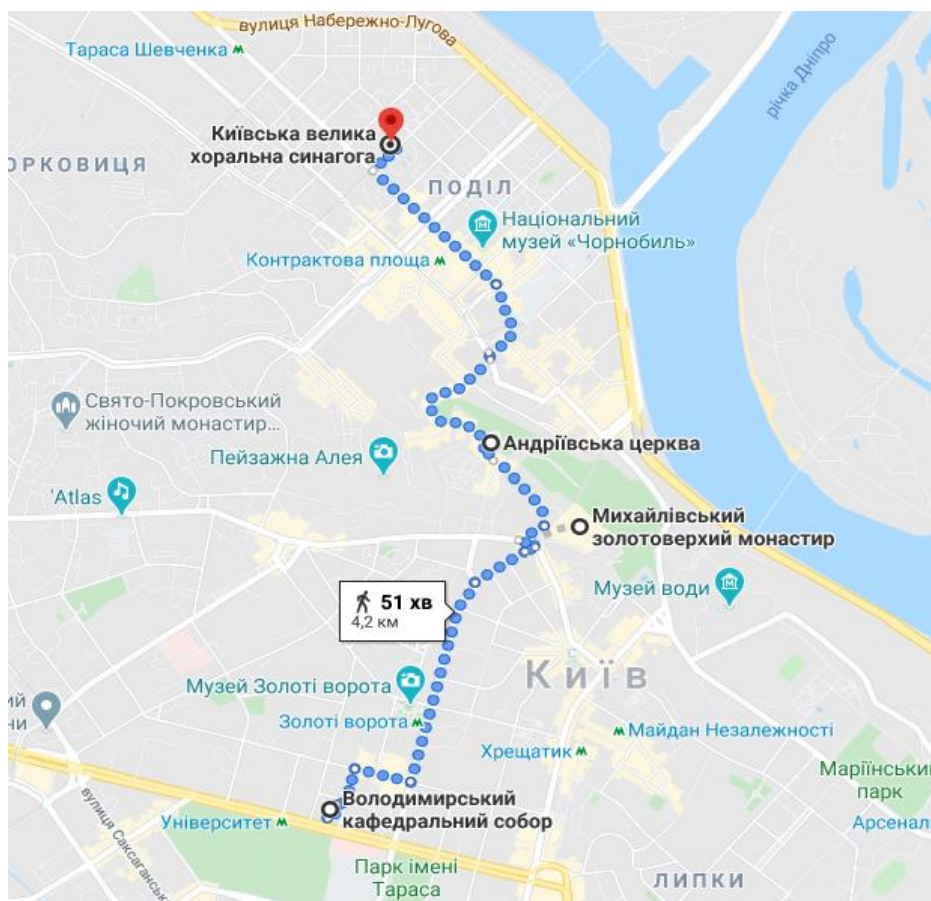

Рисунок 3. Маршрут пішої екскурсійної програми «Святі Київські місця» культурно-пізнавального туру «Святині Київщини»

Екскурсійна програм «Храми Подолу»

Час заходу	Захід
09:30 – 10:30	Києво-Печерська Лавра
10:30 – 10:45 (15 хв; 6 км)	Переїзд до Собору Софії Київської
10:45 – 11:55	Собор Софії Київської
11:55 – 12:20 (25 хв; 8 км)	Переїзд до Видубицького чоловічого монастиря
12:20 – 13:10	Видубицький чоловічий монастир (обідня служба)
13:10 – 13:30 (20 хв; 1,7 км)	Перехід до кафе Babble Waffle на Боржоми фест»
13:30 – 14:30	Обід «Babble Waffle на Боржоми фест»
14:30 – 14:45 (15 хв, 6 км)	Переїзд до Храму Успенської Пресвятої Богородиці
14:45 – 15:45	Храм Успенської Пресвятої Богородиці
15:45 – 16:00 (10 хв; 1,7 км)	Переїзд до Храму Святого Миколи Чудотворця на Подолі
16:00 – 17:00	Храм Святого Миколи Чудотворця на Подолі

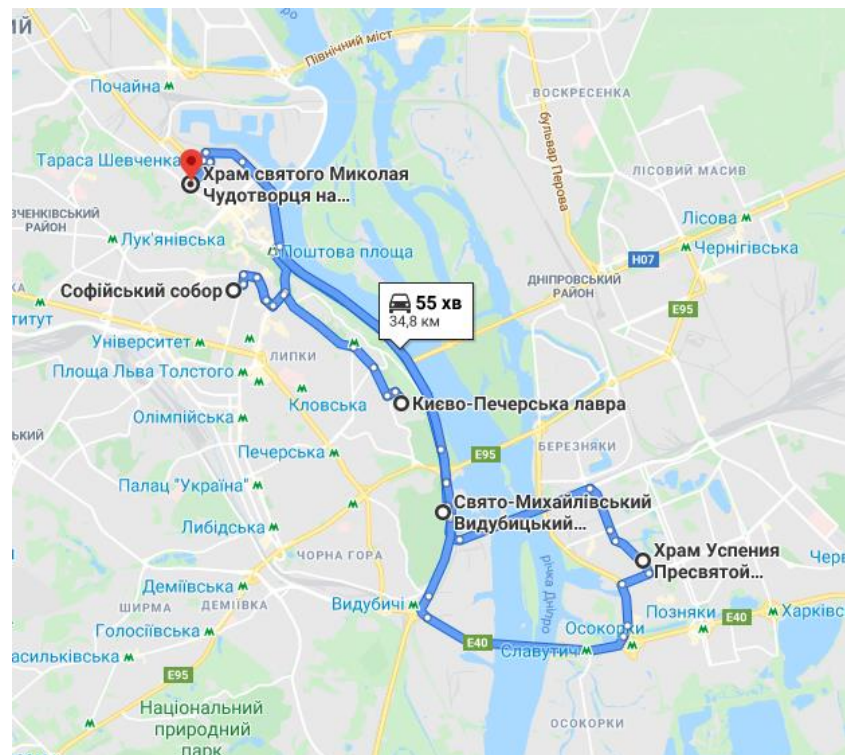
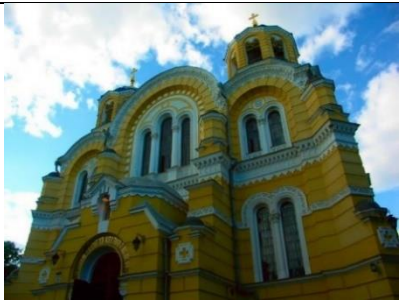

Рисунок 4. Маршрут екскурсійної програми «Храми Подолу» культурно-пізнавального туру «Святині Київщини»

Екскурсійний супровід до маршруту «Святині Київщини»

Об'єкт	Опис об'єкту
1	2
 <p>Володимирський кафедральний собор</p>	<p>Володимирський собор (Патріарший кафедральний собор св. Володимира) – православний собор у Києві, головний храм Української Православної церкви Київського Патріархату. Зовнішнє та внутрішнє оздоблення собору, побудованого на честь хрестителя Русі – князя Володимира, виконано у старовізантійському стилі, який притаманний церквам, що будувалися за часів Ярослава Мудрого та Володимира Святого. Шестистовпний Володимирський собор у Києві увінчано сімома золотими куполами. Довжина храму становить 55 метрів, ширина – 30, у висоту собор разом із хрестом сягає 49 метрів. Мармур – головний матеріал, з якого виконано центральний іконостас Володимирського собору. Для оздоблення іконостасу та підлоги різнокольоровий мармур спеціально доставляли з Італії, Франції, Бельгії та Іспанії. Мозаїчні роботи виконували майстри з Венеції, а срібне приладдя для обрядів поставляла на той момент дуже відома ювелірна фірма Хлебнікова. Проте, основною цінністю Володимирського собору – є його унікальні розписи, завдяки яким храм отримав статус пам'ятки культури. Стіни храму прикрашено величезними композиціями на біблійні теми, які, взяті воедино, представляють відвідувачам історію руської церкви. Тут можна побачити фігури святих, мучеників, святих та святих дружин. На стінах храму зображено також історичні сюжети (хрещення князя Володимира, хрещення киян), а також портрети історичних осіб: Олександра Невського, княгині Ольги тощо</p>
 <p>Михайлівський Золотоверхий монастир</p>	<p>Михайлівський собор збудовано з каміння і цегли-плінфи на вапняно-цем'янковому розчині технікою «мішаної кладки» з використанням голосників у пазах склепін. Стіни собору прикрашали мозаїки та фрески. Мозаїкою був оздоблений тільки центральний вівтар. На інших стінах, склепіннях та передвітарних стовпах розмістили фресковий розпис. Частина мозаїк та фресок Михайлівського Золотоверхого собору збереглася. Це був хрестово-купольний шестистовпний храм з трьома нефами. Найбільшою його святиною стали мощі святої великомучениці Варвари, привезені до Києва дружиною князя Святополка, дочкою візантійського імператора Олексія I Комнина, яка носила в хрещенні ім'я Варвара. В 1240 році його пограбували і частково знищили орди хана Батия. За митрополита Борецького монастир став одним з центрів антиуніатської боротьби</p>
 <p>Андріївська церква</p>	<p>Андріївська церква побудована в стилі бароко, який виник в середині XVI століття в Італії і протягом двох століть був популярним у багатьох європейських країнах. В Росії та Україні цей стиль панував в архітектурі, живописі, літературі, музиці з кінця XVII до середини XVIII століття. Стиль бароко найвиразніше проявився в архітектурі, якій підпорядковувалися прикладне мистецтво, скульптура, живопис. Архітектура бароко характеризується надзвичайно динамічною побудовою композиції, контрастністю форм, примхливістю силуетів, багатством зовнішнього і внутрішнього оздоблення, широким використанням світлотіньової гри, органічним поєднанням з навколишньою природою. Інтер'єри прикрашаються різнобарвними розписами, скульптурними композиціями. Майже всі риси стилю бароко знайшли відображення в архітектурі й декорі Андріївської церкви. Складний рельєф, джерельні та ґрунтові води пагорба зумовили поставити Андріївську церкву на масивному стилібаті, що має вигляд двоповерхової споруди. Храм збудовано посередині п'ятикутної тераси, до неї ведуть чавунні :ходи з трьома майданчиками. Одним із засобів просторового оформлення інтер'єру є колір. Біла матова поверхня пілястр, карнизів надає приміщенню легкості й виразності, а блакитно-сіре тло стіни створює враження глибини, віддаленості, прохолоди</p>

Продовження додатку Д

1	2
 <p>Синагоги Київської іудейської релігії</p>	<p>Синагога Київської іудейської релігійної громади перебуває на Подолі і побудована у 1895 р. на кошти єврея, мецената Габрієля-Якова Розенберга. У період радянської влади приміщення синагоги використовувалося під різні установи. Під час Другої Світової Війни будівля синагоги збереглася і була передана єврейській громаді Києва по закінченні війни у 1945р. Тематичні вітражі та бронзова скульптурна композиція "Єрусалимська сфера" прикрасили синагогу після реконструкції 2001-2003 р., тоді ж були прибудовані по обидві сторони від основної будівлі корпуси єврейських громадських і просвітницьких установ. Сьогодні тут розташовані центральні офіси Єврейської Конфедерації України.</p>
 <p>Церква Всіх Святих</p> <p>Ковнірівський корпус</p> <p>Миколаївська церква</p>	<p>Києво-Печерська Лавра. Церква Всіх Святих була збудована в стилі українського бароко на кошти гетьмана Івана Мазепи. Роки будівництва 1696-1698 роках. Зведена за типом хрестово-купольної української дерев'яної церкви. Церква зводилась в один час з Економічною брамою за проєстом російського архітектора, який працював переважно в стилі московського бароко. Цим архітектором був Дмитро Аксамитов відомий теж за такими проєктами як: Лефортовський палац, церква в Батурині (не збереглась), мурі Київської лаври та башти (Онуфріївська, Івана Кушника). Церква Всіх Святих двоярусна споруда, яка вражає своєю стрункістю, вишуканістю та багатим оздобленням. Інтер'єр церкви прикрашають два мармурові мозаїчні кіоти на південній та північній стіні. Свого часу Церква Всіх Святих зацікавила Тараса Шевченка і в 1856 році він зробив замальовку з неї (сепія). Ковнірівський корпус (проскурниця та книжкова крамниця) є однією з кращих споруд Лаври. Її побудував один з працівників монастиря, каменярь Степан Ковнір. Як архітектор він працював в стилі українське бароко, за його участі було збудовано: Кловський палац, в церкву Китаєвській пустині, дзвіниці Ближніх та Дальніх печер. Споруда сприймається зараз як одна будівля, але складається з двох різних споруд побудованих у різні часи, а вже потім об'єднаних в єдине ціле. Так, південна частина споруди - монастирська проскурниця, зведена у XVII ст, а на початку XVIII ст. Ковнір будує поруч книжкову крамницю з окремим входом. Після пожежі, у 1744-1746 рр. він відбудував обидва будинки, надавши їм сучасного вигляду. Миколаївська церква - згадується ще в Києво-Печерському патерику в 1462 році, але як дере'яна. Мурована церква споруджена приблизно 1700 році за звичайною схемою українських трапезних — до трапезної палати зі сходу прилягає гранчастий вівтар, завершений банею, а з заходу передпокій. Після пожежі 1718 року з заходу додано лікарняну палату, а з півночі — гранчастий тамбур при вході до пономарні. Церква відноситься за стилем до українського бароко.</p>
 <p>Собор Софії Київської</p>	<p>Софійський собор — це великий п'ятинавовий храм з п'ятьма апсидами. Дванадцять хрещатих у плані стовпів підтримують склепіння. На внутрішніх і зовнішніх поверхнях стін їм відповідають лопатки. З трьох боків собор оточували два ряди галерей, дві сходові вежі з західного фасаду вели на добре освітлені хори. Загальна площа собору — 2310 м²</p> <p>Барaban центральної бані декорований півколонами, орнаментами з цегли, меандровим фризом. Фресковий живопис заповнював ніші, вкривав стовпи й арки. У соборі збереглося кілька ярусів дубових перев'язей, в арках багато керамічних голосників. Склепіння зверху обмазані розчином і покриті свинцевими листами. Архітектура собору розрахована на велику кількість людей. Розміри та розташування тринадцяти верхів підпорядковані ідеї центричності композиції, складність якої нарощується знизу вгору та з боків до центру. Софія Київська зведена в конструкціях константинопольської школи, але її відзначає новаторство в побудові художнього образу. Величним формам зовні відповідає парадне вирішення внутрішнього простору.</p>

1	2
 <p data-bbox="288 629 624 734">Свято-Михайлівський Видубицький чоловічий монастир</p>	<p>Свято-Михайлівський Видубицький чоловічий монастир, пам'ятка архітектури національного значення. Засновано його у другій половині XI сторіччя сином князя Ярослава Всеволодом. Сучасний ансамбль Видубицького монастиря сформувався наприкінці XVII – на початку XVIII ст. Центр композиції монастиря — Георгіївський собор. На території монастиря також збереглася Михайлівська церква, споруджена у 1070-1088 рр., відновлена у 1766-1769 рр. Історія монастиря починається з печер, які знаходяться неподалік від нього, на Звіринці. Вважають, що тут був підземний монастир задовго до прийняття християнства Володимиром. Коли ж після 988 року гоніння на християн припинилися, ченці вибралися з підпілля, заснувавши новий монастир і назвавши його Видубицьким – за назвою місцевості. Тут, біля Видубицького урочища, була переправа через Дніпро, де «видибали» за допомогою «дубів» – човнів із суцільного дуба. У 2002 році комплекс монастирських споруд передано Свято-Михайлівському чоловічому монастирю Української Православної Церкви</p>
 <p data-bbox="263 1059 647 1128">Храм Успенської Пресвятої Богородиці</p>	<p>Про Храм Успенської Пресвятої Богородиці православному храмі в столиці ходять легенди, як про справжнього «фенікса» в архітектурі. Ще 6 пак, за майже 900 років існування церква кілька разів горіла в пожежах дотла, але весь час відроджувалася з попелу - ще більш величній. Пирогоща згадувалася в «Слові о полку Ігоревім» і була місцем не тільки релігійних, а й громадських зборів парафіян. Церква поміняла кілька архітектурних стилів, адже будівля після пожеж по черзі відновлювали відомі майстри різних поколінь. Так, Пирогощу відбудовували в стилях бароко, ренесансу, класицизму. Сучасний храм ж декорований в кращих традиціях давньоруського зодчества, з його масивними стінами і декоративними арками. За старих часів служителі храму мали право збирати податки за продаж зерна по всій території Києва. До XVII століття церква на Подолі залишалася практично єдиним православним храмом Києва, який не прийняв греко-католицьку віру. Пирогоща не завжди функціонувала тільки як релігійний об'єкт. У 1935 році вона була також школою, притулком сиріт, лікарнею для бідних і міським архівом. У 70-х рр. XX ст. адміністрація Києва планувала створити в приміщенні церкви музей «Слова о полку Ігоревім». Однак після проведення реставрації музей створений не був, і храм знову став приймати прихожан. Як би там не було, церква Успіння пресвятої Богородиці стала справжньою перлиною старого Подолу. Сюди приходять не тільки віруючі, але і туристи. По-перше, щоб прогулятися по просторому майданчику біля храму і помилуватися витонченою аркою з трьома дзвонами, встановленою неподалік від головного входу. А по-друге, відчутти умиротворення і натхненність під високими склепіннями Успенської церкви. Кажуть, що тут панує особлива атмосфера: як ніби саме місце розташування стародавнього храму підживлює тіло енергією, а душу – світлими емоціями</p>
 <p data-bbox="300 1984 611 2054">Храм Святого Миколи Чудотворця на Подолі</p>	<p>Храм Миколи-чудотворця на воді – це перший в Україні храм на воді і четвертий на Подолі храм на честь шанованого в народі святого Миколи Чудотворця. Із середньовічних часів тут існують церкви Миколи Доброго, Миколи Набережного та Миколи Притиска. Святий Миколай вважається покровителем усіх моряків, тому церква неначе виростає з вод Дніпра. За гарної погоди це місцина з просто чудовою атмосферою. Плюсикт води прямо під ногами, свіже повітря, блиск сонця на бані створюють піднесено-романтичний настрій. Церкву побудовано творчою архітектурною майстернею «Ю. Лосницький» Споруда розміщується в акваторії р. Дніпро на основі у вигляді круглої плити на шпунтових палях, з набережною з'єднується пішохідним містком. Каплиця хрестова у плані, з однією банею на восьмигранному світловому барабані. З чотирьох боків фасади прикрашені фігурними фронтонами з хрещатими вікнами. Гілки хреста плану понижені та перекриті напівбаннями.</p>

Таблиця 1

Розрахунки транспортних розходів на проведення туру «Святині
Київщини»

№ з/п	Стаття витрат	Вартість одиниці, грн	Показники	Загальна сума витрат, грн
1.	Вартість 1 км за межами населеного пункту, грн	6	684 км	4104
2.	Вартість 1 год перебування в населеному пункті, грн.	80	35 год	2800
3.	Добові водієві	475	2 дні	950
	Всього транспортні розходи			7854

Таблиця 2

Розрахунок вартості розміщення туристів

№ п.п.	Стаття витрат	Вартість за 1 ніч на 1 особу, грн	Кількість ночей	Всього за 1 особу, грн	Кількість туристів	Всього за тур, грн.
1	Хостел «YAK Olympic Hostel», 8-10-містні номери	175	1	175	16	2800
	Разом	175		175		2800

Таблиця 3

Вартість харчування туристів культурно-пізнавального туру «Святині
Київщини»

Назва закладу	Ціна в грн на 1 особу	Вартість за всю групу, грн
Обід в кафе «L'Kafa Cafe»	100	1600
Вечеря в кафе «Baguette Cafe»	120	1920
Сніданок в кафе «L'Kafa Cafe»	60	960
Обід в кафе «Babble Waffle на Боржоми фест»	100	1600
Разом	380	6080

Таблиця 4

Розрахунок витрат на екскурсійне обслуговування

Вид екскурсії	Вартість групової екскурсії	Перерахунок на 1 особу
Володимирський кафедральний собор		
Михайлівський Золотоверхий монастир	320	20
Андріївська церква (оглядовий майданчик)	160	10
Синагоги Київської іудейської релігії (служба для туристів)	500	32
Києво-Печерська Лавра	480	30
Собор Софії Київської	480	30
Видубицький чоловічий монастир (присутність на обідній службі)	480	30
Храм Успенської Пресвятої Богородиці		
Храм Святого Миколи Чудотворця на Подолі		
Разом	2420	152

Вартість туру «Святині Київщини»

№	Назва статі	Вартість за одиницю, грн	Кількість	Загальна вартість (грн.)	
				на 1 особу	на групу
1	Вартість проживання в готелі «YAK Olympic Hostel»	175	1 ночі	175,0	2800
2	Вартість проїзду:			490,9	7854
2.1	вартість проїзду за межами населеного пункту	6	684 км	293,1	4104
2.2	добові водію	475	2 дні	67,9	950
2.3	вартість перебування в населеному пункті	80	35 год	200,0	2800
3.	Страховання	5	2	10,0	160
4.	Харчування			380	6080
4.1	Сніданки	60	1	60,0	960
4.2	Обіди	100	2	200,0	3200
4.3	Вечеря	120	1	120,0	1920
5.	Вартість екскурсійних послуг			151,3	2420
5.1	Володимирський кафедральний собор		16 осіб		
5.2	Михайлівський Золотоверхий монастир	20	16 осіб	20	320
5.3	Андріївська церква (оглядовий майданчик)	10	16 осіб	10	160
5.4	Синагоги Київської іудейської релігії (служба для туристів)	32	16 осіб	32	500
5.5	Києво-Печерська Лавра	30	16 осіб	30	480
5.6	Собор Софії Київської	30	16 осіб	30	480
5.7	Видубицький чоловічий монастир (присутність на обідній службі)	30	16 осіб	30	480
5.8	Храм Успенської Пресвятої Богородиці		16 осіб		
5.9	Храм Святого Миколи Чудотворця на Подолі		16 осіб		
6	Добові керівника групи	450	2 дні	89,6	900
	Разом змінних витрат			1379,6	19314
	Загальновиробничі витрати				1500
	Витрати на рекламу				1000
	Виробнича собівартість				22714
	Прибуток (націнка)	17%			3861
	Вартість обслуговування групи				26575
	Ціна одного ваучера без ПДВ			1661,0	
	ПДВ	20%		332,2	
	Ціна продажу одного ваучера			1993,2	
	Кінцева ціна туру				31890,5